

Profesor
Hieronim Szczegółta
W 80. rocznicę urodzin

**Profesor
Hieronim Szczegółta**
W 80. rocznicę urodzin

Profesor
Hieronim Szczegóła

**Profesor
Hieronim Szczegółta
W 80. rocznicę urodzin**

REDAKCJA
Dariusz Dolański

Zielona Góra 2011

RADA WYDAWNICZA

Krzysztof Urbanowski (*przewodniczący*), Marian Adamski,
Andrzej Maciejewski, Janusz Matkowski, Maria Fic,
Bohdan Halczak, Zdzisław Woik, Michał Drab, Anna Walicka,
Beata Gabryś, Rafał Ciesielski, Ryszard Błażyński (*sekretarz*)

REDAKCJA

Jerzy Domagalski

KOREKTA

Monika Nowicka

PROJEKT OKŁADKI

I OPRACOWANIE TYPOGRAFICZNE

Anna Strzyżewska

FOTOGRAFIE

Archiwum Uniwersytetu Zielonogórskiego
i zbiory prywatne Hieronima Szczegóły

Pierwsza strona okładki i strona druga –
reprodukcja obrazu autorstwa Antoniego Górnika

© Copyright by Uniwersytet Zielonogórski
Zielona Góra 2011

ISBN 978-83-7481-430-0

OFICyna WYDAWNICZA UNIWERSYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO
65-246 Zielona Góra, ul. Podgórna 50, tel./faks (68) 328 78 64
www.ow.uz.zgora.pl, e-mail: sekretariatow@adm.uz.zgora.pl
Druk: Zakład Poligraficzny UZ

SŁOWO WSTĘPNE

Profesor dr hab. Hieronim Szczegółka 24 września 2011 roku kończy 80 lat. Profesor należy do grona założycieli zielonogórskiego środowiska naukowego. Był jednym ze współorganizatorów Wyższej Szkoły Inżynierskiej i organizatorem Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, późniejszej Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Był pierwszym rektorem tej uczelni, najpierw z mianowania – w latach 1971-1975 – i później, w wyniku wyborów, w latach 1981-1984 i 1996-1999. Profesor Hieronim Szczegółka był pierwszą wywodzącą się z lokalnego środowiska osobą, która posiadała stopień naukowy. Należał także do grona osób, które podejmowały różne inicjatywy zmierzające do utworzenia w Zielonej Górze uniwersytetu.

Profesor Hieronim Szczegółka był aktywnym członkiem Lubuskiego Towarzystwa Kultury, Lubuskiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Historycznego, Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego, w których władzach często zasiadał. PTH i PTN wyróżniły Go tytułem członka honorowego, honorowe obywatelstwo przyznało Mu miasto Zielona Góra.

Trudno w kilku słowach wymienić wszystkie zasługi i przedstawić wkład Profesora w budowę

zielonogórskiego, ale także i polskiego środowiska naukowego, nie tylko historycznego. Zadanie to – mam nadzieję – wypełni niniejsza publikacja. Bagaż obserwacji i doświadczeń, w połączeniu z wielką pracowitością, przyniosły Jubilatowi poważne sukcesy naukowe i zawodowe. Dziś jest jedną z najbardziej znanych osób na Ziemi Lubuskiej i to nie tylko w tak zwanych kręgach inteligenckich, lecz także wśród zwykłych ludzi.

Jako rektor Uniwersytetu Zielonogórskiego, w znacznym stopniu wychowawca i przez wiele lat bliski współpracownik Pana Profesora, chciałbym życzyć Jubilatowi w imieniu społeczności akademickiej Uniwersytetu Zielonogórskiego zdrowia i dalszych lat aktywnej pracy.

Rektor Uniwersytetu Zielonogórskiego
Prof. dr hab. Czesław Osękowski

WSTĘP

Osiemdziesiąta rocznica urodzin prof. dr. hab. Hieronima Szczegóły stała się pretekstem do wydania niniejszej publikacji, która w kształcie podobnym i tak powinna ukazać się niezależnie od wspomnianego jubileuszu. Gdy analizuje się bowiem historię zielonogórskiego środowiska naukowego, to postać prof. Hieronima Szczegóły, wśród wielu osób o znaczącym wkładzie w budowę tego środowiska, wybija się nad wszystkich.

Był Hieronim Szczegóła pierwszym w Zielonej Górze doktorem, jako pierwszy, wywodzący się z lokalnego środowiska, uzyskał habilitację i tytuł profesora. Był jednym z głównych organizatorów Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Zielonej Górze, w której w początkowych latach sprawował funkcję zastępcy rektora, jak również twórcą Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, którą doprowadził do przekształcenia w Wyższą Szkołę Pedagogiczną. Kilkakrotnie był rektorem tej uczelni. Znaczący był także wkład prof. Hieronima Szczegóły w powstanie Uniwersytetu Zielonogórskiego. Jako uczony Hieronim Szczegóła cieszy się znacznym autorytetem w Polsce i w Niemczech, wielokrotnie brał udział w pracach decyzyjnych i doradczych instytucji centralnych. Aktywność prof. Szczegóły nie ograniczała się tylko do sfery nauki. Był sportowcem i działaczem sportowym, działaczem społecznym i kulturalnym, kolekcjonerem, zwłaszcza numizmatów.

Niniejsze opracowanie stara się dokumentować i ukazać wszystkie te obszary działalności Jubilata. Oprócz szkicu biograficznego zawiera więc charakterystykę Jego dorobku naukowego, opis pasji

sportowych i kolekcjonerskich, bibliografię Jego prac oraz wybór ważniejszych publikacji Mu poświęconych wraz z ich obszernymi fragmentami i w końcu dokumentację fotograficzną.

Zespół osób, który stworzył niniejszą publikację, stanowi grupę współpracowników i studentów Profesora. Profesor Czesław Osękowski, rektor Uniwersytetu Zielonogórskiego, pod kierunkiem Jubilata przygotował pracę doktorską i przez wiele lat był Jego współpracownikiem, prof. Robert Skobelski, z kolei doktorant prof. Osękowskiego, w swojej karierze naukowej spotykał się z Jubilatem jako recenzentem w przewodach doktorskim i habilitacyjnym, panowie Maciej Siwicki i Damian Utracki to uczestnicy ostatniego seminarium magisterskiego prof. Szczegóły, a dziś doktoranci prof. Skobelskiego.

Ja poznałem bliżej Jubilata, gdy w latach 1996-1999 sprawował funkcję rektora WSP i powierzył mi obowiązki swego sekretarza, choć już wcześniej pewne możliwości kontaktu z Nim miałem jako z dyrektorem Instytutu Historii. We wspomnianym okresie miałem możliwość z bliska obserwować i doświadczyć sposobu, w jaki organizuje On pracę swoją i współpracowników, rozwiązuje problemy uczelni i ludzi, Jego spokoju i dystansu do rzeczywistości, któremu towarzyszyło głębokie zaangażowanie w wykonywaną pracę. Potem, gdy sam zostałem dyrektorem Instytutu Historii, czerpałem pełnymi garściami z tego doświadczenia, wsłuchiwałem się uważnie w rady i opinie Jubilata i cieszyłem się Jego dyskretnym wsparciem.

Dariusz Dolański

Dariusz Dolański

HIERONIM SZCZEGÓŁA. SZKIC BIOGRAFICZNY

Hieronim Szczegóło pochodzi z Rostarzewa. W tej położonej 7 km na wschód od Wolsztyna miejscowości w czasach Stanisława Augusta Poniatowskiego osiedlili się mieszkańcy Rothenburga, dziś Czerwieńska koło Zielonej Góry, i uzyskali prawa miejskie. W XVI wieku Rostarzewo było własnością i siedzibą kasztelana przemęckiego Marcina Żegockiego, który był m.in. marszałkiem sejmiku walnego. W 1616 roku urodził się tu jego syn Krzysztof, późniejszy starosta babimojski, bohater wojny ze Szwedami w okresie potopu szwedzkiego. Dziś jego imię nosi rostarzewska szkoła. W okresie rozbiorów miasto uległo całkowitej germanizacji i dopiero po 1918 roku, gdy część Niemców opuściła swoje gospodarstwa, zaczęli osiedlać się tu Polacy. Przed wojną liczby ludności polskiej i niemieckiej mniej więcej się równoważyły. W 1930 roku do Rostarzewa z okolic Nowego Tomysła przybyła także szczytująca się organicznikowskimi i patriotycznymi tradycjami rodzina Szczegółów. Dziadek Hieronima – Sylwester był jednym z założycieli Banku „Rolnik Polski” we Lwówku i przez długi okres patronował towarzystwu „Młodzież Polska”, zaś ojciec – Józef brał udział w powstaniu wielkopolskim i w wojnie 1920 roku.

Tu, 24 września 1931 roku, urodził się Hieronim. Dorastał w otoczeniu polskich i niemieckich rówieśników, co nie było bez znaczenia dla ukształtowania się jego późniejszych postaw i zainteresowań naukowych. W 1934 roku Rostarzewo z powodu przepisów podatkowych, podobnie jak 30 innych małych miast Wielkopolski, zrzekło się praw miejskich, wracając do statusu wsi.

Gdy wybuchła wojna, miał 8 lat i ukończoną pierwszą klasę szkoły powszechnej. Ojciec, który podczas kampanii wrześniowej uczestniczył w walkach w szeregach Armii „Poznań”, dostał się do niewoli i całą wojnę spędził w obozie jenieckim pod Hanowerem. Niebawem w głąb Prus Wschodnich została wywieziona także matka. Hieronim i jego młodszy brat zostali zaś skierowani do pracy u miejscowych bauerów, gdzie przez cztery lata pracowali w polu, pasali gęsi i krowy. Wtedy już po kryjomu edukował się sam, czytając stare polskie i niemieckie kalendarze i podręczniki. Polskie książki uległy bowiem konfiskacie i spaleni. Dzięki temu po wojnie mógł odbyć skróconą edukację w szkole powszechnej i w 1946 roku podjąć naukę w gimnazjum w Grodzisku Wielkopolskim.

Po ukończeniu dwóch klas Hieronim Szczegóło wybrał sobie jako miejsce dalszej edukacji Liceum Pedagogiczne w Sulechowie, po ukończeniu którego w 1951 roku dołączył do grona jego nauczycieli. Uczył wówczas m.in. późniejszych profesorów zielonogórskiej WSP i Uniwersytetu Zielonogórskiego: historyka – Joachima Benyskiewicza oraz pedagoga i polonistę – Wojciecha Pasterniaka.

W Sulechowie zetknął się też ze sportem. Zaczął uprawiać lekką atletykę, legitymując się rekordami życiowymi, które kwalifikowały go do grona czołowych juniorów w kraju. Podjął nawet zaoczne studia na warszawskiej AWF. W 1952 roku, jako urlopowany nauczyciel, został kierownikiem Wydziału Kultury Fizycznej w Zarządzie Wojewódzkim Związku Młodzieży Polskiej i, równolegle, pierwszym przewodniczącym Rady Wojewódzkiej Ludowych Zespołów Sportowych i wiceprzewodniczącym Społecznej Sekcji Lekkiej Atletyki oraz Społecznej Sekcji Piłki Nożnej, działających pod egidą Wojewódzkiego Komitetu Kultury Fizycznej.

Przełomowy dla kariery Hieronima Szczegóło stał się rok 1953, gdy po dwóch latach pracy w szkolnictwie otrzymał płatny urlop na studia historyczne, które podjął w Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. Mimo kłopotów zdrowotnych ukończył je w 1957 roku, pisząc pracę magisterską pod kierunkiem prof. dr. Józefa Garbacika, poświęconą krakowskiej szkole historycznej. W pracy tej polemizował z ocenami ówczesnego głównego ideologa PZPR Adama Schaffa zawartymi w książce *O obiektywny charakter praw historii*. Hieronim Szczegóło znalazł się w pierwszym roczniku, który kończył magisterskie studia czteroletnie i pierwszym, którego nie obowiązywały nakazy pracy. Absolwentom studiów wyższych przedstawiano jednak

propozycje zatrudnienia. Hieronimowi Szczegółe zaproponowano pozostanie w Krakowie. Zdecydował jednak inaczej. Podobnie jak jego 14 kolegów, czyli połowa rocznika, w tym uczestnicy seminarium prof. Garbacika: Kazimierz Bartkiewicz, późniejszy profesor i rektor WSP w Zielonej Górze, i Józef Iwan, który po doktoracie był prodziekanem Wydziału Humanistycznego i przez dwie kadencje pełnił funkcję prezesa zielonogórskiego Oddziału PTH, postanowił wrócić w Lubuskie.

Hieronim Szczegóła wraz z żoną Zuzanną, którą poślubił w 1956 roku, przyjęli propozycję pracy w Lubsku: on w Liceum Pedagogicznym, ona w szkole podstawowej. Na miejscu okazało się, że w liceum brakuje zajęć dla nowego nauczyciela. Dzięki przypadkowemu spotkaniu z kolegą, któremu podlegały wówczas kwestie edukacji rolnej w województwie, państwo Szczegółowie przenieśli się do Technikum Rolniczego w Szprotawie. Hieronimowi Szczegółe, mimo historycznego wykształcenia, przypadło nauczanie języka polskiego i niemieckiego (historii uczyła żona). Odnosił na tym polu znaczące sukcesy, budząc literackie zamięłowania wśród swoich uczniów. Spośród nich po poetyckie laury sięgnęli Andrzej Krzysztof Waśkiewicz i Wojciech Czerniawski, a jego wychowanek Jan Domka po ukończeniu Uniwersytetu Wrocławskiego został polonistą w Liceum Ogólnokształcącym w Szprotawie. Wydany w 1984 roku przez PWN *Przewodnik Encyklopedyczny Literatura Polska* wymienia zarówno nazwiska obu poetów, jak i ich nauczyciela. Niewiele liceów doczekało się takiego wyróżnienia. Sam Hieronim Szczegóła sięgnął także po pióro, biorąc udział w ogłoszonym w 1961 roku konkursie na pamiętniki młodego pokolenia wsi polskiej, zorganizowanym przez Związek Młodzieży Wiejskiej i Polską Akademię Nauk. Hieronim Szczegóła zdobył wówczas jedną z dwóch pierwszych równorzędnych nagród, wśród pięciu i pół tysiąca uczestników.

Hieronim Szczegóła szybko zaangażował się także w różne działania organizacyjne na rzecz edukacji i kultury. Od razu został zastępcą dyrektora szkoły, organizatorem i prezesem Szprotawskiego Towarzystwa Kultury, w 1960 roku zorganizował obchody 700-lecia Szprotawy, które zapoczątkowały odbudowę zniszczonego w 60% miasta. Ponadto H. Szczegóła był cztery kadencje radnym i przewodniczącym Komisji Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej, członkiem Lubuskiego Towarzystwa Kultury i Lubuskiego Towarzystwa Naukowego, należąc do grona jego założycieli. Ta aktywność spowodowała, że proponowano mu pracę w centralnych urzędach w Warszawie i w Zielonej Górze, ale wołał zająć się badaniami naukowymi. Uczestniczył też m.in. w pracach komisji do spraw

wychowania obywatelskiego przy Ministerstwie Oświaty i Radzie Naukowej Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich.

Ożywienie życia naukowego w Zielonej Górze i regionie stało się jednym z głównych celów Hieronima Szczegóły. Sam przyjął propozycję prof. Garbacika, by pod jego kierunkiem napisać doktorat. Na temat obronionej w 1964 roku na krakowskiej WSP dysertacji wybrał głogowską wojnę sukcesyjną. Był pierwszą w regionie zielonogórskim osobą ze stopniem naukowym, a nie ukończył wówczas 32 lat, pracę przygotowywał jako ojciec, nauczyciel w technikum w Szprotawie i wykładowca zaocznego zielonogórskiego Studium Nauczycielskiego, w regionie, w którym brakowało naukowych bibliotek, w okresie, w którym wyjazd do Poznania, Wrocławia czy Krakowa był prawdziwą wyprawą. Dysertacja ta, pt. *Koniec panowania piastowskiego nad Środkową Odrą*, ukazała się nakładem Wydawnictwa Poznańskiego w 1968 roku i jest do dzisiaj podstawowym opracowaniem dotyczącym historii pogranicza śląsko-brandenburskiego w późnym średniowieczu. Po doktoracie zaproponowano mu pracę w rzeszowskiej WSI. Propozycji nie przyjął. Dziś, z perspektywy czasu, można powiedzieć, że postanowił stworzyć sobie uczelnię w Zielonej Górze.

Historia regionu stała się jego pierwszą pasją naukową. Jeszcze przed doktoratem publikował poświęcone tej problematyce artykuły na łamach „Nadodrza”, wszedł w spór z zielonogórskimi historykami na temat miejsca spotkania cesarza Ottona III z Bolesławem Chrobrym w 1000 roku. Przypomniał wówczas, że miało ono miejsce na przedmieściu Szprotawy w Iławie, a nie jak wcześniej pisano w Zielonej Górze – w Iławie Żagańskiej. Razem z Wojciechem Pasternikiem opublikował *Słownik nazw geograficznych Ziemi Lubuskiej* (1963). Obaj autorzy przypomnieli w nim niemieckie nazwy miejscowości województwa, co ułatwiło badania historyczne w regionie, dzięki umożliwieniu identyfikacji nazw miejscowych wymienianych w niemieckich źródłach i dawniejszych opracowaniach historycznych. W tamtym czasie publikacja ta budziła jednak liczne kontrowersje, jak wspominał ówczesny sekretarz Lubuskiego Towarzystwa Kultury Janusz Koniusz:

Otóż wydaliśmy niezbędny w badaniach naukowych „Słownik nazw geograficznych województwa lubuskiego” młodych wówczas naukowców Hieronima Szczegóły i Wojciecha Pasterniaka. Słownik zawierał dzisiejsze nazwy polskie i dawne niemieckie. Ktoś doniósł, gdzie trzeba, że Niemcy książkę tę wykupują w księgarniach w Słubicach i Gubinie, jako dowód, że ziemie te należały do Niemiec. W propagandzie nieustająco

powtarzaliśmy: ziemie te są od wieków polskie, prapolskie, a tu nagle przyznajemy się, że każda miejscowość ma dwie nazwy: polską i niemiecką. I w tym momencie całą odpowiedzialność za wydanie tej pozycji wziął na siebie prezes Sauter. Mnie się upiekło. Wsparło nas swoim autorytetem kilku wybitnych historyków, gdyż bez takiego słownika trudno sobie wyobrazić studia na dawną Ziemią Lubuską w niemieckich czy niemieckojęzycznych archiwach. W tej sprawie, wtedy bardzo dramatycznej, według niektórych ocierającej się o międzynarodowy skandal, prezes Sauter jeździł nawet do Poznania i Warszawy, przez cały czas zachowując zimną krew.

Autorzy słownika w wyniku badań terenowych odkryli, że spośród 2850 nazw polskich ustalonych przez Komisję Ustalania Nazw Miejscowych, funkcjonowało tylko około 1500 – z tego blisko 100 zniekształconych. Natomiast wykaz urzędowy wojewódzki wymieniał tylko 1100 miejscowości. Udostępnienie zainteresowanym słownika polsko-niemieckiego znacznie ułatwiło korzystanie z niemieckich ksiązek i poznanie przeszłości, przyspieszając regionalne badania. Pozwoliło też uporządkować nazewnictwo w terenie, gdyż jeszcze na początku lat sześćdziesiątych PKP, państwowe gospodarstwa rolne i leśnictwo używały tymczasowych powojennych nazw.

Wówczas w Zielonej Górze coraz wyraźniej zaczęła rozwijać się idea utworzenia wyższej uczelni kształcącej nauczycieli. W ramach akcji „Tysiąc Szkół na Tysiąclecie Państwa Polskiego” pod patronatem Związku Młodzieży Socjalistycznej rozpoczęto budowę nowej siedziby studium nauczycielskiego, które perspektywicznie mogło przekształcić się w WSP. Już 21 lipca 1961 roku wbudowano kamień węgielny pod obiekt przy ul. Podgórznej. Realizacji planu przekształcenia SN w WSP nie sprzyjał jednak panujący wówczas w szkolnictwie wyższym spór między uniwersytetami a wyższymi szkołami pedagogicznymi o zakres kształcenia. Jednocześnie priorytety w polityce państwa spowodowały decyzję o utworzeniu specyficznego typu wyższego szkolnictwa zawodowego o charakterze technicznym – czteroletnich wyższych szkół inżynierskich. Podczas odbywającego się w grudniu 1964 roku w Warszawie III Zjazdu ZMS, ówczesny szef zarządu wojewódzkiego ZMS w Zielonej Górze, Bronisław Ratuś, później profesor i wieloletni przyjaciel Hieronima Szczegóły, zgłosił postulat rozważenia przez władze centralne możliwości zorganizowania w dokończonyj właśnie Tysiąclacie wyższej uczelni technicznej. Ostatecznie Wyższa Szkoła Inżynierska w Zielonej Górze została powołana w 1965 roku; zajęcia rozpoczęły się 1 września, a pierwsza inauguracja roku akademickiego nastąpiła w sali konferencyjnej KW PZPR 25 września. Rektorem nowej uczelni został doc.

Jerzy Kołakowski, jego zastępcą zaś, jako pełnomocnik ds. dydaktycznych, dr Hieronim Szczegóło. Był on – oprócz rektora – jednocześnie jedynym pracownikiem WSI, który w tym początkowym okresie posiadał stopień naukowy. Ponieważ ówczesny rektor dojeżdżał do Zielonej Góry z Częstochowy, pełnomocnik musiał często podejmować decyzje wybiegające poza zakres określony w nazwie funkcji. W 1966 roku rodzina Szczegółów przeniosła się też ze Szprotawy do Zielonej Góry. W okresie szprotawskim urodziła się córka – Mirosława, historyk sztuki, i syn Lech, socjolog i politolog.

W WSI Hieronim Szczegóło był też kierownikiem Zespołu Nauk Społecznych, przekształconego w Studium Nauk Społeczno-Politycznych (1965-1970). W tym czasie jego zainteresowania naukowe zaczęły przesuwać się w kierunku najnowszej historii Polski, gdyż trudno było w Szprotawie kontynuować badania na poziomie habilitacji. W 1970 roku na UAM w Poznaniu uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych. Podstawą postępowania była praca pt. *Przemiany ustrojowo-społeczne na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1947* (Poznań 1971). Stał się więc pierwszym mieszkańcem Zielonej Góry, który uzyskał status samodzielnego pracownika naukowego.

Hieronim Szczegóło kontynuował swoją społeczną działalność na rzecz sportu. W latach 1967-1973 był prezesem Okręgowego Związku Lekkiej Atletyki. W tym czasie lubuscy przedstawiciele tej dyscypliny, zwłaszcza juniorzy, odnosili znaczące sukcesy w zawodach ogólnopolskich i międzynarodowych.

Mimo powołania WSI myśl o utworzeniu uczelni pedagogicznej ciągle pozostawała żywa. W tym kierunku zmierzały liczne działania, m.in. inicjatywa budowy nowoczesnej biblioteki publicznej, która zrealizowała się – jak wspomina jej ówczesny dyrektor dr Grzegorz Chmielewski – dzięki zabiegom m.in. H. Szczegóły. W 1971 roku zapadła decyzja o powołaniu Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Zielonej Górze i władze wojewódzkie powierzyły doc. dr. hab. Hieronimowi Szczegóło jej organizację. Został on też jej pierwszym rektorem, wnosząc poważny wkład w opracowanie modelu uczelni humanistycznej w warunkach miasta wojewódzkiego średniej wielkości. Pierwsza inauguracja roku akademickiego odbyła się w Sali Kolumnowej Wojewódzkiej Rady Narodowej 1 października 1971 roku. Stworzona wówczas przez niego koncepcja uczelni oraz umiejętnie dobrana kadra pozwoliły w 1973 roku przekształcić młodą placówkę, jako jedną z pierwszych WSN w kraju, w Wyższą Szkołę Pedagogiczną, w której – w kadencji 1973-1975 – ponownie pełnił funkcję rektora. W tym

czasie została też zbudowana w ekspresowym tempie nowoczesna, jak na tamte czasy, siedziba uczelni przy ul. Krośnieńskiej (dziś Wojska Polskiego).

Jednocześnie Hieronim Szczegóło kierował Zakładem Nauk Społeczno-Politycznych przekształconym w 1974 roku w Instytut Nauk Społeczno-Politycznych (1974-1983). Po utworzeniu Instytutu Historii został jego pierwszym dyrektorem (1983-1996). W tym czasie uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego (1975) i profesora zwyczajnego (1987).

W konsekwencji przemian społeczno-politycznych lat 1980-1981 powrócono do wyborów władz w szkolnictwie wyższym. W ich wyniku prof. Hieronim Szczegóło został ponownie wybrany rektorem w kadencji 1981-1984. Zgodnie z regulaminem wyborczym kandydaci na rektora mieli być zaopiniowani przez KZ „Solidarność” i Związek Nauczycielstwa Polskiego. Obie organizacje zaakceptowały jego kandydaturę, mimo iż był członkiem PZPR. Inni kandydaci się nie zgłosili. Uzyskał on wówczas 55 głosów na 62 obecnych elektorów. Podczas tej kadencji przyszło mu przeprowadzić uczelnię przez okres głębokiego kryzysu społeczno-gospodarczego. Od grudnia 1981 do lipca 1983 trwał stan wojenny, z którym wiązały się liczne dolegliwości, a życie społeczne w szkole zamarło. W październiku 1981 roku na uczelni rozpoczął pracę komisarz wojskowy. W listopadzie 1981 roku studenci WSP przystąpili do ogólnopolskiego strajku. Rektor musiał wówczas podejmować trudne i kontrowersyjne decyzje, znajdując jednak rozwiązania, które pozwalały dalej studiować lub publikować osobom narażającym się ówczesnym władzom. Hieronim Szczegóło – wspólnie z rektorem UAM – podjął działania umożliwiające przeprowadzenie obrony pracy doktorskiej ówczesnego prezesa uczelnianej „Solidarności” – Aleksandra Grelaka, przygotowanej pod kierunkiem jej wiceprezesa doc. dr. Aleksandra Grytczuka. Władze starały się opóźnić procedurę, a nawet ją uniemożliwić, m.in. powołując doktoranta do wojska. Mimo nacisków udało się także zatrzymać na etacie do końca roku akademickiego doc. dr. hab. Władysława Korcza, który przeszedł na emeryturę na pół roku przed ukończeniem 70. roku życia. Udało się też uczelni sfinansować wydanie jego pracy habilitacyjnej. Zasadniczo w zielonogórskiej WSP w okresie stanu wojennego udało się uniknąć zwolnień pracowników, skutkujących pozbawieniem środków utrzymania, nie został także relegowany żaden z działających w NZS studentów.

Od 1984 roku Hieronim Szczegóło pełnił tylko funkcję dyrektora Instytutu Historii. Konsekwentnie prowadzona przez niego polityka kadrowa, polegająca

na przestrzeganiu okresu uzyskiwania awansu naukowego oraz uzupełnianiu kadry samodzielnych pracowników naukowych spoza Zielonej Góry, zaowocowała uzyskaniem przez Wydział Humanistyczny uprawnień do nadawania stopnia doktora w zakresie historii. W 1993 roku, gdy po raz pierwszy pojawiła się możliwość połączenia WSP i WSI w uniwersytet, został powołany przez ówczesnego rektora – prof. dr. hab. Jerzego K. Baksalarego – do międzyuczelnianego komitetu, którego zadaniem była ocena możliwości w tym zakresie.

W 1996 roku, gdy uczelnia znajdowała się w okresie kryzysu organizacyjnego i finansowego, Hieronim Szczegóło uległ namowom przyjaceli na kandydowanie na stanowisko rektora. Znow został wybrany, pełniąc tę funkcję w kadencji 1996-1999. Głównym celem tej kadencji była naprawa systemu zarządzania, usunięcie zatorów finansowych, dokończenie inwestycji oraz kontynuacja rozwoju uczelni w obszarach kształcenia nienauczyielskiego.

W tym czasie oddano do użytku wszystkie inwestycje rozpoczęte w poprzedniej kadencji: zespół trzech sal wykładowych przy al. Wojska Polskiego 69, nowe skrzydło Instytutu Sztuki i Kultury Plastycznej (1997), pawilon dydaktyczny przy al. Wojska Polskiego 71 i budynek Collegium Neophilologicum (1998), oraz Hotel Asystenta przy ul. Prostej 6. Dokonano adaptacji do celów dydaktycznych i modernizacji budynków przy pl. Słowiańskim 25, Monte Cassino 21B i niskiej części DS U Lecha. Utworzono też w 1997 roku Instytut Politologii, uruchamiając studia na kierunku politologia. Uruchomiono też studia na kierunkach: ochrona środowiska, malarstwo, informatyka i wychowanie fizyczne. W 1999 roku utworzono wydział artystyczny, w skład którego weszły Instytut Wychowania Muzycznego i Instytut Sztuki i Kultury Plastycznej.

W tym czasie pojawiła się też w Polsce możliwość przekształcania różnych wyższych uczelni w akademie. Tę drogę wybrało wiele szkół artystycznych oraz pedagogicznych, m.in. WSP w Krakowie. Także i zielonogórska uczelnia, która znajdowała się w czołówce wyższych szkół pedagogicznych w Polsce, spełniała wszystkie kryteria umożliwiające przekształcenie w akademię. Hieronim Szczegóło podjął nawet w tym kierunku pewne kroki. W maju 1997 roku odbyło się w Przelazach k. Świebodzina, zorganizowane przez zielonogórską WSP, spotkanie rektorów wyższych szkół pedagogicznych poświęcone m.in. tej kwestii. Powstała wówczas idea przekształcenia WSP w akademię pedagogiczne, traktowane jako forma przejściowa w drodze do uniwersytetu. Podczas spotkania została przyjęta stosowna uchwała, a w styczniu 1998 roku senat zielonogórskiej uczelni przyjął uchwałę o przekształceniu w akademię.

Przez szkołę przetoczyła się dyskusja na ten temat. Uniwersyteckie ambicje i przykład WSP w Opolu, która w 1994 została przekształcona w uniwersytet, spowodowały, że planu zaniechano.

Rektor Szczegółą podjął więc kroki związane z utworzeniem uniwersytetu. W grudniu 1998 roku z jego inicjatywy odbyła się I Konferencja Rektorów Wyższych Uczelni Województwa Lubuskiego. Jej celem było nawiązanie współpracy pomiędzy uczelniami, a także dyskusja nad perspektywami szkolnictwa wyższego w województwie lubuskim i utworzenia uniwersytetu. Ukonstytuowało się wówczas Kolegium Rektorów Województwa Lubuskiego, którego przewodniczącym został prof. H. Szczegółą. Uniwersyteckie perspektywy stały się stałym elementem publicznej dyskusji. W maju 1999 roku w słubickim *Collegium Polonicum* odbyło się założycielskie spotkanie Stowarzyszenia Uniwersytet Lubuski. Udział w nim wzięli przedstawiciele lubuskiego środowiska naukowego, władz wojewódzkich, parlamentarzysty, działacze społeczni i duchowni. Stowarzyszenie stawiało sobie za cel przekształcenie w ciągu kilku lat WSP w uniwersytet.

W 1999 roku skończyła się też kadencja prof. Szczegóły, który nie zamierzał kandydować ponownie. Ale ta i inne inicjatywy budowały pozytywną atmosferę i torowały drogę do zawarcia porozumienia między zielonogórkimi uczelniami, które zaowocowało utworzeniem w 2001 roku uniwersytetu. W tym zakresie H. Szczegółą wspierał także inne środowiska naukowe w Polsce, był bowiem członkiem komitetów założycielskich uniwersytetów w Szczecinie i Opolu.

W roku 2001 prof. Hieronim Szczegółą przeszedł na emeryturę już jako profesor Uniwersytetu Zielonogórskiego. Przez następne 10 lat nie zaniechał pracy dydaktycznej i naukowej, prowadząc seminaria i wykłady, promując nowych doktorów i biorąc czynny udział w postępowaniach habilitacyjnych, publikując.

Jego działalność na rzecz rozwoju szkolnictwa wyższego w regionie, a także na polu oświaty i kultury, została doceniona przez mieszkańców Zielonej Góry i regionu: w 1974 roku znalazł się wśród wyróżnionych tytułem „Lubuszanin trzydziestolecia” w plebiscycie „Gazety Lubuskiej”, a w 1993 roku znalazł się w gronie „najwybitniejszych zielonogórczan w dziejach”, w plebiscycie zorganizowanym przez „Gazetę Nową”.

Podczas 50 lat swojej pracy naukowej nawiązał kontakty i współpracę z licznym gronem pracowników nauki z kraju i zagranicy. Wygłaszał wy-

kłady w Niemczech, Francji, Holandii, ZSRR, Czechosłowacji i na Węgrzech. Opublikował 32 książki, ponad 400 artykułów i ponad 200 prac popularno-naukowych. Wypromował 16 doktorów, a pod jego opieką napisano 6 rozpraw habilitacyjnych, recenzował około 120 rozpraw doktorskich i habilitacyjnych w uczelniach polskich i zagranicznych. Odbył staże naukowe w Bonn, Kolonii, Berlinie i Lille. Przez wiele lat był Członkiem Rady Naukowej Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich, przez trzy kadencje członkiem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego i Nauki. Był w różnym czasie członkiem komitetów PAN: Nauk Politycznych, Historii, Badań nad Polonią oraz członkiem Komisji ds. Reformy Oświaty przy premierze Jerzym Buzku. Zasiadał we władzach licznych towarzystw naukowych, w tym w latach 1989-1991 był prezesem Lubuskiego Towarzystwa Naukowego. Jest honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego i Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego oraz od 2010 roku honorowym obywatelem Zielonej Góry. Otrzymał wiele odznaczeń państwowych, w tym Krzyż Oficerski i Komandorski OOP oraz Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski z Gwiazdą w 2001 roku.

Czesław Osękowski

PROFESOR HIERONIM SZCZEGÓŁA – badacz dziejów Ziemi Lubuskiej, pogranicza polsko-niemieckiego i najnowszej historii Polski

Początki kariery naukowej prof. Hieronima Szczegóły związane są z Krakowem, tamtejszą Wyższą Szkołą Pedagogiczną (dziś Uniwersytetem Pedagogicznym). Tam trafił na seminarium prof. dr. Józefa Garbacika, pod kierunkiem którego przygotował pracę magisterską poświęconą krakowskiej szkole historycznej. Już wtedy H. Szczegóła wykazał się niekonwencjonalnym i samodzielnym myśleniem, swoimi tezami wszedł bowiem w polemikę z Adamem Schaffem.

Po ukończeniu studiów H. Szczegóła osiadł w województwie zielonogórskim i podjął pracę jako nauczyciel w Szprotawie. Tutaj szybko ujawniły się jego zainteresowania historią regionu. Wówczas zapoczątkowana została jego działalność popularyzatorska, charakterystyczna zwłaszcza dla początków naukowej aktywności. Złożyło się na nią około 200 artykułów opublikowanych na łamach „Gazety Zielonogórskiej”, „Nadodrza” i innych czasopism regionalnych poświęconych przeszłości regionu. Między innymi opublikował 105 odcinków przygotowywanego wspólnie z Wojciechem Pasternikiem cyklu „Sprzed 1000 lat” („Gazeta Zielonogórska” 1961-1963) oraz liczne artykuły poświęcone takim postaciom, jak Joachim Patorius, Jan II Żagański, Kasper Elyan, Jan Schlichting, czy problemowi spotkania Bolesława Chrobrego

z cesarzem Ottonem III w Iławie koło Szprotawy, tradycjom polskości tzw. Ziemi Odzyskanych i związkom Ziemi Lubuskiej z Polską.

Wykonywany zawód nauczyciela i zainteresowania historią lokalną owocowały cyklem publikacji poświęconych regionalizmowi w nauczaniu, ale także autorstwem poradników metodycznych do nauczania wychowania obywatelskiego. Jego podręcznik *Wychowanie obywatelskie. Poradnik dla nauczycieli* (Warszawa 1965) doczekał się trzech wydań. Artykuły H. Szczegóły z zakresu dydaktyki nauczania publikowane były m.in. na łamach „Wiadomości Historycznych”, „Nowej Szkoły” i „Biuletynu Pedagogicznego Szkolnictwa Rolniczego”.

Te ukształtowane w początkach naukowej kariery obszary zainteresowań wytyczyły kierunki rozwoju badań prowadzonych przez H. Szczegółę w latach następnych. Ich problematyka dotyczyła:

- średniowiecznej historii Dolnego Śląska i Ziemi Lubuskiej,
- historii Ziemi Zachodnich po 1945 roku,
- nauk politycznych.

Pierwszy obszar zainteresowań związany był z przygotowywaną pod kierunkiem prof. J. Garbacika pracą doktorską, poświęconą głogowskiej wojnie sukcesyjnej. Rozprawa ta ukazała się drukiem pt. *Koniec panowania piastowskiego nad Środkową Odrą* (Poznań 1968) i jest do dziś podstawową monografią dotyczącą skomplikowanych dziejów XV wieku na styku Śląska i Brandenburgii. Rok wcześniej ukazała się inna książka dotycząca średniowiecznych dziejów regionu: biografia Jana Głogowczyka (Katowice 1967). Problematyka średniowiecznych dziejów Śląska z różnym natężeniem towarzyszyła całej karierze naukowej H. Szczegóły. Wracał do niej wielokrotnie przy okazji różnych rocznic, ale także jako ceniony specjalista od dziejów XV wieku zapraszany był na liczne konferencje w różnych ośrodkach akademickich.

Fascynacji dziejami dawnymi w zasadzie już od samego początku towarzyszyło zainteresowanie historią najnowszą, które od końca lat sześćdziesiątych powoli znalazło się w głównym nurcie badawczym H. Szczegóły. Wówczas skupił się on głównie nad problematyką tzw. Ziemi Odzyskanych i szeroko rozumianej historii pogranicza polsko-niemieckiego. Wyrazem tych zainteresowań była praca habilitacyjna *Przeobrażenia ustrojowo-społeczne na Ziemi Lubuskiej w latach (1945-1947)* (Poznań 1971). Bogaty dorobek H. Szczegóły, dotyczący historii najnowszej, podejmuje takie zagadnienia, jak:

- początki polskiej administracji na Ziemiach Zachodnich,
- historię organizacji społeczno-politycznych,
- stosunki PRL – NRD w obszarze nadgranicznym,
- historię miast po 1945 roku (m.in. monografie Zielonej Góry i Gorzowa Wielkopolskiego).

Trzeci ważny obszar aktywności naukowej H. Szczegóły to nauki polityczne. Można śmiało stwierdzić, że należy on do grona twórców polskiej politologii, a z jego inicjatywy w zielonogórskiej WSP w 1997 roku powstał Instytut Politologii. W obszarze nauk politycznych H. Szczegóła zajmował się przede wszystkim badaniem teoretycznych i praktycznych rozwiązań w zakresie kształcenia. Efektem tego były prace napisane wspólnie z Edwardem Erasmusem: *Metodyka podstaw nauk politycznych. Wybrane problemy z teorii i praktyki* (Poznań 1971) i *Zarys metodyki podstaw nauk politycznych* (Warszawa 1973). Liczne artykuły poświęcone tej problematyce powstawały także w latach późniejszych.

Rok 1989 otworzył przed polską nauką historyczną nowe pola badawcze. Hieronim Szczegóła znalazł się w gronie historyków, którzy aktywnie włączyli się w uzupełnianie tzw. białych plam. Wybrał sobie w tym zakresie obszar trudny i kontrowersyjny: problem wysiedleń z Polski Niemców i niemieckiego dziedzictwa kulturowego na tzw. Ziemiach Odzyskanych. Warto przypomnieć w tym miejscu, że w 1963 roku ukazał się w Zielonej Górze, opracowany wspólnie z Wojciechem Pasternikiem, *Słownik nazw geograficznych Ziemi Lubuskiej*. W ówczesnych warunkach, gdy polska państwowość na tzw. Ziemiach Odzyskanych była stosunkowo młoda, a główny wysiłek historyków koncentrował się na szukaniu śladów polskości i związków z Polską, wielu zarzucało autorom słownika, że – przypominając niemieckie nazewnictwo geograficzne – wzmacniają „niemiecki rewizjonizm”.

Gdy na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku H. Szczegóła podjął problematykę wysiedleń – wypędzeń, budziła ona (jak zresztą u wielu budzi i dziś) gorące emocje. Hieronim Szczegóła ukazywał wówczas polskiemu czytelnikowi przebieg przesiedleń i niemiecki punkt widzenia, wobec którego zachowywał otwartą, dążącą ku zrozumieniu, choć polemiczną postawę.

Przełomowe dla kształtowania się nowoczesnych regionalistycznych postaw w Zielonej Górze i na Ziemi Lubuskiej wydaje się też być opublikowanie pod redakcją H. Szczegóły pierwszego tomu słownika *Znani zielonogórzanie XIX*

i XX wieku (Zielona Góra, t. 1 1996, t. 2 1999). Książka zawiera biografie wybitnych mieszkańców miasta – Niemców i Polaków, którzy swoją działalnością przyczynili się do jego rozwoju w ostatnich dwóch stuleciach. Była to jedna z pierwszych publikacji ukazujących ciągłość dziejów Zielonej Góry, w której cezura 1945 roku nie odgrywała tak ważnej jak wcześniej roli, i w której dawni niemieccy mieszkańcy zostali przedstawieni w pozytywnym kontekście. Książka ta stała się wzorem dla wielu innych podobnych opracowań.

Na drugą połowę lat 90. przypada współpraca H. Szczegóły z Bolesławem Potyrałą, której efektem były trzy ważne dla polskiej sowietologii opracowania: *Czerwoni marszałkowie. Elita Armii Radzieckiej 1935-1991* (Zielona Góra 1997), *Armia Stalina w okresie pokoju 1945-1953* (Zielona Góra 1999) i *Armia rosyjska po upadku ZSRR (1992-2000)* (Zielona Góra 2000). O pierwszym z nich Andrzej Garlicki tak pisał na łamach tygodnika „Polityka”:

Wspaniała książka. Świetnie napisana. Wprowadzająca w obieg historyczny wiele informacji nieznanych lub mało znanych. Część pierwszą stanowi obszerny liczący 283 strony szkic poświęcony kierownictwu Armii Czerwonej od jej utworzenia do rozpadu ZSRR. Autorzy omawiają koncepcje strategiczne, uwarunkowania polityczne i charakteryzują ludzi odgrywających decydujące role. Tekst napisany jest żywo i barwnie. Na drugą część liczącą prawie 100 stron składają się biografie czerwonych marszałków, lista nominacji, indeks nazwisk oraz zdjęcia. Zebranie materiału rozproszonego po pamiętnikach i innych źródłach wymagało benedyktyńskiej pracy.

Po 1989 roku ważnym tematem naukowych rozważań H. Szczegóły stały się też problemy transformacji ustrojowej. Problematykę tę podjął we współpracy ze mną, a jej efektem była monografia *Pogranicze polsko-niemieckie w okresie transformacji (1989-1997)*, Zielona Góra 1999.

Podsumowując dorobek naukowy H. Szczegóły, nie sposób nie wspomnieć o wątku, który przewija się przez cały jego życiorys naukowy. Dotyczy on Szprotawy i jej historii. Jego pierwszy poważny artykuł naukowy, który został opublikowany w 1960 roku w „Roczniku Lubuskim”, poświęcony był historii tego miasta i – niejako symbolicznie – jeden z ostatnich tekstów opublikowanych w 2010 roku został poświęcony historii Szprotawy w XX wieku.

Podczas ponad 50 lat pracy naukowej prof. Hieronim Szczegóło nawiązał kontakty i współpracę z licznym gronem pracowników nauki z kraju i zza granicy. Poza granicami opublikował kilkadziesiąt artykułów naukowych (ostatni w 2010 roku), które dotyczyły Polski i Europy oraz stosunków polsko-

-niemieckich w XX wieku. Ogółem prof. H. Szczegóła opublikował 29 książek, ponad 400 artykułów naukowych i ponad 200 prac popularno-naukowych. Są one często cytowane w niemal wszystkich krajach Europy. Profesor Hieronim Szczegóła należy do najbardziej znanych w kraju badaczy pogranicza polsko-niemieckiego i tzw. Ziemi Odzyskanych. Zbadał i opisał historię najnowszej Ziemi Lubuskiej.

Ważnym składnikiem dorobku naukowego każdego profesora są jego uczniowie. Hieronim Szczegóła wypromował szesnastu doktorów nauk humanistycznych z zakresu historii i politologii, pod jego opieką napisano 6 prac habilitacyjnych. Do grona jego uczniów należą m.in. Andrzej Toczewski, Stefan Dudra i moja skromna osoba.

Pan Profesor Hieronim Szczegóła kończy dziś osiemdziesiąt lat, ja za kilka miesięcy skończę sześćdziesiąt. Poznaliśmy się trzydzieści dwa lata temu w Lubuskim Towarzystwie Naukowym u dr. Andrzeja Toczewskiego. Od tego czasu jesteśmy razem, chociaż nie zawsze starczało nam czasu na dokończenie wspólnych zamierzeń, planów i na normalne ludzkie kontakty. To Profesor pełnił różne odpowiedzialne funkcje w uczelni i poza, to znowu ja piąłem się po szczeblach kariery naukowej i zacząłem zajmować kolejne stanowiska, zwłaszcza po powstaniu w Zielonej Górze Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Niemal wszystko, co osiągnąłem w nauce, jest udziałem Pana Profesora. Pod jego kierunkiem napisałem rozprawę doktorską, poprowadził mnie do habilitacji i tytułu naukowego profesora. Powoli, ale bardzo systematycznie i w wymagający sposób wprowadzał mnie do świata nauki, poznawał z ludźmi nauki i przekazywał swoje doświadczenia, przestrzegał przed nadmierną pisaniną, bylejakością i paplaniną. Zawsze powtarzał, że możliwie prędko należy uzyskać w nauce kolejne stopnie i tytuły naukowe, bo to pozwala być w pełni samodzielnym i twórczym. Profesor Hieronim Szczegóła udzielił mi zwykłego ludzkiego wsparcia w najtrudniejszym dla mnie okresie życiowym, zmotywował i zmobilizował do pracy naukowej, za co jestem Mu bardzo wdzięczny.

Robert Skobelski

POZAZAWODOWE ZAINTERESOWANIA I PASJE PROFESORA

Na tropach polskich tradycji

Wprawdzie wiele pisano o prof. Hieronimie Szczegółe jako nauczycielu, historyku, wykładowcy akademickim czy rektorze, jednak nie wyczerpuje to informacji o jego bogatym życiorysie. Poza pracą pedagogiczną i badawczą miał bowiem wiele zainteresowań, o których na pewno warto powiedzieć więcej.

Wielką pasją Hieronima Szczegóły od najmłodszych lat była historia regionalna, jako szeroko rozumiane dzieje ziemi lubuskiej. Wszystko zaczęło się jeszcze w roku 1948, kiedy prof. Szczegóła, wówczas pomocnik bibliotekarski, pomagał porządkować zbiory szkolnej biblioteki sulechowskiego liceum pedagogicznego. Czytając wtedy, niejako przy okazji, właściwie wszystko, co wpadło mu w ręce, natknął się na książkę Jarosława Iwaszkiewicza, w której pisarz wspominał o koncertach Fryderyka Chopina w Sulechowie. Rozbudzona wówczas ciekawość wobec różnych wątków z dziejów najbliższych okolic przerodziła się z czasem w pasję, także naukową.

Hieronim Szczegóła zainteresował wkrótce książką Iwaszkiewicza nauczyciela śpiewu ze swojej szkoły Stanisława Jaworskiego (z którym zresztą często grywał w piłkę), dzięki czemu rok później w Sulechowie udało się zorganizować Zjazd Chopinowski Młodzieży Zakładów Kształcenia Nauczycieli Okręgu Szkolnego Poznańskiego. Impreza, trwająca od 17 do 19 czerwca 1949 roku, która zgromadziła kilkanaście grup chóralnych i ponad 1200 uczestników, była częścią obchodów 100-lecia śmierci kompozytora. Do miasta,

oprócz młodych artystów, przyjechał również ówczesny Minister Oświaty Stanisław Skrzeszewski, który uczestniczył w otwarciu Zjazdu oraz odsłonięciu w budynku Liceum Pedagogicznego pamiątkowej tablicy poświęconej Fryderykowi Chopinowi.

Od tego czasu H. Szczegóło zaczął poszukiwania choćby najdrobniejszych informacji o swojej najbliższej okolicy. Zaglądał przy tym do różnych źródeł – literackich, historycznych i naukowych. I tak dzieła Henryka Sienkiewicza zaciękały go nie tylko z powodu poziomu literackiego, ale również dlatego, że pisarz wspominał o Sulęcinie czy Świebodzinie. Z kolei, kiedy w 1953 roku wydana została Kronika Tietmara, Hieronim Szczegóło, mimo wygórowanej jak na studencką kieszeń ceny, natychmiast się w nią zaopatrzył, przede wszystkim z uwagi na wzmianki o cesarzu niemieckim Ottonie III, którego orszak, zdążający na spotkanie z Bolesławem Chrobrym, przechodził w roku 1000 przez Iławę nad Bobrem (dziś zachodnia część Szprotawy), aby później z polskim władcą udać się wspólnie na Zjazd Gnieźnieński.

Po zakończeniu studiów historycznych w Krakowie, Hieronim Szczegóło powracał ze sporym bagażem wiadomości o historii regionu. Procentowała wiedza zdobyta w salach wykładowych i we wspaniale zaopatrzonych bibliotekach krakowskich. Tymczasem w drugiej połowie lat 50. podjęto szeroko zakrojone przygotowania, także od strony naukowej, do nadchodzących obchodów 1000-lecia państwa polskiego. Hieronim Szczegóło, z uwagi na swoje badawcze zainteresowania i jako czynny nauczyciel, zaangażował się aktywnie w związane z tym przedsięwzięcia. Dzięki przypomnieniu polskich tradycji ówczesnych Ziemi Odzyskanych, uzyskał też środki na renowację zabytków i zapoczątkował odbudowę historycznych miejsc. Między innymi w związku z obchodami 700-lecia miasta Szprotawy (H. Szczegóło był przewodniczącym komisji obchodów) zaczęto w latach 60. odbudowywać zniszczone w 1945 roku miasto. Powstały również nowe obiekty – dworzec PKP, szkoła, stadion itd. Równocześnie historyk stawiał pierwsze kroki na drodze własnego rozwoju naukowego. W 1959 roku za interesujący odczyt poświęcony rozwijaniu zainteresowań regionalnych wśród młodzieży (w roku 1960 odczyt ukazał się drukiem) otrzymał nagrodę Ministerstwa Oświaty (a wcześniej Wojewódzkiego Kuratorium Oświaty). Z kolei Towarzystwo Wiedzy Powszechnej uhonorowało główną nagrodą jego wystąpienie na temat przeszłości ziemi głogowskiej.

Jednocześnie Hieronim Szczegóło włączył się w działalność organizacji zajmujących się propagowaniem i upowszechnianiem wiedzy o dziejach

regionalnych. W roku 1957 został członkiem Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich (TRZZ). Na II Zjeździe TRZZ w 1960 roku wybrano go do Rady Naukowej tej organizacji, gdzie zasiadał przez kolejnych dziesięć lat. Przystąpił również do Lubuskiego Towarzystwa Kultury (LTK), którego działalność miała wówczas duże znaczenie, zwłaszcza, kiedy LTK kierował, rozmiłowany w historii, Wiesław Sauter. W 1959 roku pod egidą Towarzystwa zaczął się ukazywać „Rocznik Lubuski”.

Trudno w takich okolicznościach dziwić się wyborowi tematu pracy doktorskiej przez Hieronima Szczegółę. Dysertacja pt. *Koniec panowania piastowskiego nad środkową Odrą* stała się zarówno ukoronowaniem pierwszego etapu jego kariery naukowej, jak i fragmentem ówczesnych trendów badawczych, związanych ze wspomnianymi obchodami 1000-lecia państwa polskiego. Warto też wspomnieć, że obrona pracy doktorskiej w czerwcu 1964 roku zbiegła się nieomal dokładnie z powołaniem w Zielonej Górze Lubuskiego Towarzystwa Naukowego.

Po doktoracie Hieronim Szczegółę pozostał w dalszym ciągu wierny swojemu zainteresowaniu regionem, ale tym razem skupiał uwagę na jego powojennych dziejach. O swego rodzaju „przestawieniu” aktywności naukowej ze średniowiecza na dzieje najnowsze zdecydowały istotne czynniki. Otóż w przypadku badań mediewistycznych kardynalne znaczenie miał dostęp do literatury i bazy źródłowej – bardzo utrudniony dla czynnego nauczyciela z małego miasta. Natomiast dla uprawiania historii powojennej otwierały się wtedy nowe perspektywy, ponieważ zniknęła wówczas znaczna część ograniczeń z lat 50. i okresu stalinowskiego. Hieronim Szczegółę postanowił wykorzystać nowe możliwości, poświęcając jednocześnie wiele miejsca problemom relacji między historią regionalną a historią Polski; na przykład przechodził stopniowo od dziejów poszczególnych miejscowości do historii regionu, ziem zachodnich, a następnie stosunków polsko-niemieckich. Taki charakter miały jego badania nad osadnictwem na Ziemi Lubuskiej, kształtowaniem się powojennych struktur władzy i administracji, a także procesami zachodzącymi na pograniczu.

Ważnym elementem tych prac była kwestia nazewnictwa miejscowości na ziemi lubuskiej. W 1963 roku Hieronim Szczegółę, wraz z Wojciechem Pasternakiem, wydał *Słownik nazw geograficznych Ziemi Lubuskiej (województwo zielonogórski)*, w którym zweryfikowano wiele, obowiązujących oficjalnie od drugiej połowy lat 40., nazw zawartych w uchwałach Komisji Ustalania Nazw Miejscowych. Otóż dla obszaru ziemi lubuskiej Komisja podawała po-

nad 2850 nazw miejscowości, podczas gdy w terenie funkcjonowało ich około 1800. Młodzi naukowcy, przebadawszy kilkaset nazw, wskazali na przyczyny takiego stanu rzeczy, wynikające przede wszystkim z przemian administracyjnych (np. łączenia miejscowości czy rozrastania się miast) oraz zachowań środowiska osadników. Wnioski ze swoich dociekań przedstawili również w formie popularnej, publikując na łamach sobotnio-niedzielnego wydania „Gazety Zielonogórskiej”, w latach 1961-1963, cykl artykułów o pochodzeniu ponad 600 miejscowych nazw.

Oprócz badań nad nazewnictwem uwaga Hieronima Szczegóły skupiała się równocześnie na dziejach miast regionu. W 1967 roku, opisując miejscowości województwa zielonogórskiego, został współautorem obszernej publikacji pt. *Miasta polskie w tysiącleciu* (Warszawa 1967). Natomiast trzy lata później, również z jego udziałem, ukazała się książka pt. *Studia nad początkami i rozplanowaniem miast nad środkową Odrą i Dolną Wartą* (Poznań 1970). Niejako w ten sam nurt wpisywało się zainteresowanie Hieronima Szczegóły biografistyką, a przede wszystkim życiorysami znanych Lubuszan. Już w 1967 roku H. Szczegóła opublikował książkę o Janie Głogowczyku, stanowiącą część serii o zasłużonych ludziach Śląska. Pod jego redakcją w 1984 roku wydano najpierw *Lubuski słownik biograficzny* (historyk z Rostarzewa napisał do niego 18 biogramów), a 12 lat później w 1996 roku dwutomowe opracowanie pt. *Znani zielonogórzanie XIX i XX wieku* (także z wieloma biogramami jego autorstwa), gdzie po raz pierwszy pojawiły się życiorysy zasłużonych niemieckich mieszkańców miasta. Warto podkreślić, że H. Szczegóła opracowywał również biogramy najwybitniejszych przedstawicieli Ziemi Lubuskiej dla tak prestiżowych wydawnictw, jak *Polski słownik biograficzny* czy *Wielka encyklopedia powszechna PWN*.

Pod koniec lat 80., wraz ze zmianą klimatu politycznego w Polsce, Hieronim Szczegóła nawiązał kontakty z ziomkostwem zielonogórskim w Niemczech i redakcją ukazującego się tam „Grünberger Wochenblatt”, kierowaną wówczas przez Ingeborg Zauner, córkę odnowiciela pisma w 1949 roku i znanego historyka Ernsta Claussa. To właśnie dzięki współpracy z Ingeborg Zauner prof. Szczegóła pozyskał cenne materiały o znanych, przedwojennych mieszkańcach Zielonej Góry. Podobne relacje łączyły go z fundacją *Kulturwerk Schlesien* z Würtzburga, dzięki której publikował w Niemczech teksty m.in. o historii Żagania. Niestety, z powodu śmierci głównego sponsora fundacji, Bernarda Claude, nie zdążył ukazać się tom poświęcony Zielonej Górze.

Ziemia Lubuska piękna, kulturalna i gospodarna

Powyższy podtytuł, będący hasłem wymyślonym niegdyś przez Wiesława Sautera i Janusza Koniusza i podsuniętym władzom wojewódzkim, dobrze wpisuje się w kolejne pole aktywności Hieronima Szczegóły, jakim była szeroko rozumiana kultura. Profesor już od 1958 roku nawiązał kontakt, z powstałym zaledwie rok wcześniej i już wspomnianym, Lubuskim Towarzystwem Kultury, zaś w 1959 roku utworzył Szprotawskie Towarzystwo Kultury. Od 1961 roku, przez 13 lat, był jako radny przewodniczącym Komisji Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej, która, przy ówczesnym scentralizowanym systemie, odgrywała kluczową rolę w organizowaniu tej dziedziny życia. Komisja m.in. zabiegała, razem z zainteresowanymi placówkami, o dotacje, przydziały papieru, zatwierdzała plan wydawniczy, repertuar teatralny, a także starała się o zgodę na wystawianie konkretnych spektakli, zwłaszcza, kiedy chodziło o sztuki dramaturgów zachodnich.

Okres ten bez przesady można uznać za najpomyślniejszy w rozwoju kulturalnym regionu. Profesor przypomina, że mówiło się wówczas nawet o lubuskim modelu ruchu regionalnego. Było to oczywiście zasługą miejscowych działaczy, którzy w imię szczytnych celów i z wykorzystaniem istniejących możliwości, potrafili zdobyć wsparcie także ze strony lokalnych władz politycznych. Już wkrótce partia uznała hasło *Ziemia Lubuska piękna, kulturalna i gospodarna* za część własnego programu i przychodziła z pomocą dla wielu regionalnych inicjatyw. Od 1963 roku odbywał się cykl wystaw „Złote Grono” z udziałem licznych plastyków i rzeźbiarzy, zaś w 1969 roku ruszył najstarszy obecnie w Polsce festiwal filmów – Lubuskie Lato Filmowe (jego pierwszym laureatem został Andrzej Wajda z filmem *Wszystko na sprzedaż*). Z kolei Lubuski Teatr im. Leona Kruczkowskiego, kierowany w latach 1960-1963 przez Marka Okopińskiego, należał do najlepszych w kraju (w 1964 roku powołano tutaj, istniejącą do dzisiaj, Scenę Lalkową). Należy także dodać, że właśnie w tym czasie rozpoczęły się starania o przekształcenie Zielonogórskiej Orkiestry Symfonicznej w Filharmonię (do czego doszło ostatecznie w 1974 roku) oraz skuteczne zabiegi o wybudowanie w mieście biblioteki wojewódzkiej (oddano ją do użytku w roku 1975).

Aktywność Hieronima Szczegóły w kulturze była dostrzegana i wysoko ceniona. To za osiągnięcia na tym polu historyk z Rostarzewa otrzymał w 1964 roku, z rąk ówczesnego Ministra Kultury Lucjana Motyki, Złoty Krzyż Zasługi,

a rok później odznakę Zasłużonego Działacza Kultury. W październiku 1966 roku wystąpił natomiast z przemówieniem na temat kształtowania zainteresowań kulturalnych uczniów i studentów, przytaczając lubuskie przykłady, na Kongresie Kultury Polskiej, obradującym w warszawskim Teatrze Wielkim.

Hieronim Szczegółą w czasach, kiedy zajmował się działalnością kulturalną, nawiązał wiele przyjaźni z lubuskimi artystami, przede wszystkim plastykami oraz podobnymi do siebie propagatorami kultury i sztuki. Wiele z tych przyjaźni i znajomości – jak sam podkreśla – oparło się czasowi i trwa do dnia dzisiejszego.

Przygodę z kulturą Hieronim Szczegółą zakończył w okresie „późnego Gierka”. W drugiej połowie lat 70., zwłaszcza po roku 1976, gdy szybko pogarszały się relacje między tzw. terenem a władzami z Warszawy. Dotyczyło to także płaszczyzny kulturalnej. Rosnąca wówczas centralizacja i administracyjny tryb podejmowania decyzji, a przede wszystkim coraz bardziej ograniczane środki finansowe, zniechęcały wielu, aktywnych dotąd, działaczy społecznych. Profesor, dostrzegający te negatywne zjawiska, zaczął wówczas koncentrować więcej uwagi na pracy w Lubuskim Towarzystwie Naukowym, w którym zresztą od lat pełnił funkcję wiceprezesa.

Od lekkoatletycznych kolców do profesorskiej togi

Podczas nauki w sulechowskim Liceum Pedagogicznym Hieronim Szczegółą zaczął systematycznie uprawiać lekką atletykę, do której, nota bene, miał spore predyspozycje – wcześniej zwyciężył w kilku lokalnych biegach przełajowych w swojej gminie. Należy podkreślić, że właśnie wówczas, na przełomie lat 40. i 50., początkujący lubuscy lekkoatleci mogli brać aktywny udział w zajęciach niedawno powstałych szkolnych kół sportowych (SKS), czego efektem stały się pierwsze sukcesy rangi krajowej. Jednym z takich kół przy LP w Sulechowie kierował Bolesław Hejduk, który dostrzegł w młodym Hieronimie Szczegółe talent i namówił do podjęcia treningów. Podobnie pręcznie, co w Sulechowie, działały także koła w Gorzowie Wielkopolskim, Zielonej Górze, Nowej Soli, Drezdenku, Rogozińcu i Ośnie Lubuskim. Uczestniczący w nich uczniowie nie tylko solidnie trenowali, ale mieli też możliwość sprawdzenia swojej formy i umiejętności podczas rozgrywania lekkoatletycznych meczów między szkołami.

Hieronim Szczegółą w szybkim czasie stał się jednym z najlepszych średniodystansowców w nowym województwie zielonogórskim, o czym świadczą wartościowe wyniki osiągane w popularnych w tamtym czasie Biegach Narodowych na szczeblu powiatu i województwa. Nic też dziwnego, że wkrótce, wraz z innymi młodymi sportowcami (m.in. Ireną Potażnik, Marią Serkiz, Janem Kopyto i Lechem Pakułą), reprezentował region lubuski na imprezach centralnych w latach 1949-1953. Sport stał się również istotną zachętą do podjęcia studiów zaocznych w Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie w latach 1951-1953, z których jednak zrezygnował na rzecz historii w krakowskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej.

Warto w tym miejscu wspomnieć, że prof. Szczegółą był w tym czasie nie tylko aktywnym lekkoatletą, ale również dziennikarzem sportowym, relacjonującym wiele imprez i zawodów dla „Przeglądu Sportowego”, z którym współpracował w latach 1949-1953. Redakcja tego tygodnika wielokrotnie nagradzała jego pracę, a w roku 1953 przyznała tytuł „Przodującego korespondenta”.

Wybranie profilu humanistycznego w szkole wyższej nie oznaczało rozbratu Hieronima Szczegóły ze sportem, choć kłopoty zdrowotne wkrótce ograniczyły jego aktywność na tym polu. Jednak do 1955 roku w ramach Akademickich Zespołów Sportowych trenował on z powodzeniem stosunkowo odległe od siebie i wymagające odrębnych predyspozycji dyscypliny – biegi i szachy. W obu odnotowywał sporo sukcesów, których ilustracją jest ponad 100 dyplomów z licznych zawodów i imprez biegowych oraz szachowych, a także tytuły mistrza szachowego Sulechowa i Szprotawy. W WSP w Krakowie jeszcze w połowie lat 60. nazwisko historyka widniało na tablicy rekordów uczelni. Od roku 1955 był on ponadto, najpierw w Krakowie, a później w Zielonej Górze, sędzią lekkoatletycznym klasy państwowej, sędziując na meczach i mitingach międzynarodowych.

Czynne uprawianie sportu w pierwszej połowie lat 50. Hieronim Szczegółą łączył z działalnością organizacyjną na rzecz jego krzewienia. Po przeniesieniu się z posady nauczyciela w sulechowskim liceum do Zielonej Góry, pełnił w latach 1952-1953 wiele sportowych funkcji organizacyjnych. Kiedy w kwietniu 1952 roku, uchwałą Głównego Komitetu Kultury Fizycznej, utworzono Zrzeszenie Sportowe „Ludowe Zespoły Sportowe”, H. Szczegółę powołano na pierwszego Przewodniczącego Rady Wojewódzkiej tej organizacji.

Jednocześnie sprawował on również zadania kierownika Wydziału Kultury Fizycznej w Zarządzie Wojewódzkim Związku Młodzieży Polskiej, wiceprzewodniczącego Społecznej Sekcji Lekkiej Atletyki oraz Społecznej Sekcji Piłki Nożnej, działających wówczas pod egidą Wojewódzkiego Komitetu Kultury Fizycznej. Były to odpowiedniki zarządów okręgowych.

Po ukończeniu studiów historycznych w 1957 roku, przez całą następną dekadę, Hieronim Szczegółą realizował się przede wszystkim na płaszczyźnie zawodowej, kulturalnej i naukowej. Do działalności na rzecz sportu powrócił pod koniec roku 1967, kiedy za namową kolegów, pamiętających jego wcześniejsze dokonania, objął stanowisko Prezesa Okręgowego Związku Lekkiej Atletyki (OZLA), które piastował do października 1972 roku. Nadrzędnym celem OZLA w latach 1968-1973 stało się utrzymanie liczącej się w kraju pozycji lubuskiej lekkoatletyki, co w znacznym stopniu zostało zrealizowane. Region w dalszym ciągu można było śmiało określić jako prawdziwą kuźnię wybitnych zawodników, reprezentantów kadry narodowej, wśród których warto wymienić Edwarda Czernika (skok wzwyż), Mariana Filipiuka (200, 400 m), Tadeusza Ślusarskiego (skok o tyczce), Grzegorza Cybulskiego (skok w dal) oraz Danutę Konowską (skok wzwyż).

Wprawdzie pod koniec roku 1972, ze względu na liczne obowiązki zawodowe i naukowe, H. Szczegółą musiał zrezygnować ze społecznej działalności w OZLA, ale udało mu się przez kilka lat organizować w Zielonej Górze wiele zawodów szczebla krajowego i międzynarodowego. To z jego inicjatywy w 1968 roku stolica województwa stała się gospodarzem 44. Mistrzostw Polski w lekkiej atletyce. Ta prestiżowa impreza stanowiła generalny sprawdzian formy lekkoatletów przed Igrzyskami Olimpijskimi w Meksyku. Z kolei w roku 1972 Zielona Góra gościła uczestników międzypaństwowego (Polska – Rumunia – Republika Federalna Niemiec) trójmeczcu w lekkoatletycznym wieloboju kobiet i mężczyzn. W 1968 roku Hieronim Szczegółą został członkiem Zarządu Polskiego Związku Lekkiej Atletyki (PZLA). W uznaniu za osiągnięcia organizacyjne wyjeżdżał kilkakrotnie, w roli kierownika polskiej drużyny lekkoatletycznej, na mityngi i zawody międzynarodowe, m.in. do Republiki Federalnej Niemiec, Wielkiej Brytanii, ZSRR, Czechosłowacji i Rumunii. Natomiast w 1972 roku był gościem na Igrzyskach Olimpijskich w Monachium.

Za działalność na rzecz sportu wyróżniono H. Szczegółę tytułem Zasłużonego Działacza „Ludowych Zespołów Sportowych”, a także odznaczono Medalem 100

Lat Sportu, Złotą Odznaką Zasłużonego Działacza Kultury Fizycznej oraz Złotą Odznaką Polskiego Związku Lekkiej Atletyki.

Temat sportu i jego historii, zwłaszcza w regionie, był również obecny w publikacjach naukowych Hieronima Szczegóły. W pracy zbiorowej *Lekkoatletyka na ziemi lubuskiej 1945-2001* pod redakcją Bernarda Woltmana (Gorzów Wlkp. – Zielona Góra 2001) przedstawił on ciekawy szkic dotyczący trudnych powojennych lat „królowej sportu” w przyszłym województwie zielonogórskim [*Początki lekkoatletyki na ziemi lubuskiej (1945-1950)*]. Z kolei w 2006 roku został współautorem publikacji o Janie Mulaku, wybitnym sportowcu i trenerze kadry narodowej [*Jan Mulak (1914-2005) życie dla sportu*, red. B. Woltman i S. Zaborniak], która ukazała się na Uniwersytecie Rzeszowskim. Profesor opisał tam perypetie słynnych wypraw zaprzęgiem Jana Mulaka i Zbigniewa Majewskiego, z którymi nota bene był bardzo zaprzyjaźniony, na Igrzyska Olimpijskie do Los Angeles w 1984 roku i Barcelony w roku 1992 (*Wyprawy zaprzęgiem na Igrzyska Olimpijskie do Los Angeles i Barcelony*) oraz przybliżył sylwetkę twórcy polskiego „Wunderteamu” lekkoatletycznego lat 50. i 60., jako aktywnego polityka i historyka (*Jan Mulak – polityk i historyk*). Hieronim Szczegóła jest też autorem biogramu zasłużonego dla sportu działacza Lecha Birgfellnera (1923-1970), z którym również łączyły go liczne kontakty sportowe i studia na AWF.

Do dzisiaj prof. H. Szczegóła jest zagorzałym kibicem lekkiej atletyki i zielonogórskich żużlowców.

Życiorys sportowy Hieronima Szczegóły przedstawił obecny Rektor gorzowskiej Akademii Wychowania Fizycznego, prof. Tomasz Jurek w artykule pt. *Od lekkoatletycznych kolców do profesorskiej togi* na łamach „Gazety Nowej” w 1994 roku.

Kilka słów należy także napisać o działalności społecznej i politycznej Hieronima Szczegóły. Otóż nigdy nie ukrywał on swojej długoletniej przynależności do PZPR. Będąc członkiem partii, stawiał jednak zawsze na pierwszym miejscu zaangażowanie społeczne i nie godził się, mimo propozycji, na pracę etatową w aparacie partii czy też administracji wojewódzkiej i centralnej. Jego postawa w tej mierze nie była zresztą niczym wyjątkowym – po II wojnie światowej znaczna część polskiej inteligencji zaakceptowała nową rzeczywistość, ponie-

waż stwarzało to możliwości działania na polu oświaty, kultury czy nauki, czyli służenia nie tylko państwu, ale przede wszystkim ludziom i środowisku.

Należy pamiętać, że w ówczesnym, scentralizowanym systemie, to partia była jedynym i ostatecznym decydem w kraju, ingerując we wszystkie dziedziny życia jego obywateli (cenzura, wydawanie paszportów, przyznawanie dotacji, decydowanie o inwestycjach itd.). Dlatego też aktywniejsza część społeczeństwa próbowała znaleźć sobie miejsce w tych warunkach. Przynależność do partii ułatwiała kontakt z ludźmi, którzy podejmowali decyzje w różnych sprawach, choć często się na nich nie znali. Dotyczyło to także tych dziedzin, w których działał Hieronim Szczegół, a więc szkolnictwa, w tym akademickiego, sportu, kultury itd. Bardzo często udawało się przekonać „towarzyszy” z województwa albo Warszawy, że różne inicjatywy lokalne są następstwem programu partyjnego – podpierano się nierzadko w takich sytuacjach nawet cytatami z przemówień sekretarzy. Trzeba było sporej zręczności, czy wręcz sprytu, aby ogarnąć i skutecznie poruszać się w gąszczu powiązań scentralizowanej władzy, gdzie obowiązywały swoiste stopnie wtajemniczenia decyzyjnego – inne w powiecie czy województwie, a inne w stolicy.

Hieronim Szczegół, pragnąc mieć lepsze rozeznanie w mechanizmach funkcjonowania kraju, podejmował się różnych funkcji, pomimo że wiązało się to z kłopotliwymi, zwłaszcza w tamtych czasach, dojazdami, na przykład ze Szprotawy do Warszawy czy Krakowa. I tak już w 1963 roku został powołany w skład Kolegium Redakcji Biblioteki Wychowania Obywatelskiego, któremu przewodniczył Stanisław Skrzyszewski, wcześniej minister oświaty i spraw zagranicznych, a wówczas szef Kancelarii Sejmu. Hieronim Szczegół wspomina sympatyczne spotkania u ministra w Sejmie oraz późniejsze z jego żoną Bronisławą, wieloletnią dyrektorką Archiwum Akt Nowych, procentujące dostępem do akt niezbędnych do badań w historii najnowszej.

Podobnie później Hieronim Szczegół zgodził się na wejście w skład Ogólnopolskiego Komitetu Pokoju (OKP), nakłoniony do tego przez prof. Hieronima Kubiaka – wtedy sekretarza generalnego OKP. I w tym wypadku Hieronim Szczegół wraca nie raz pamięcią do miłych spotkań i obiadów u prezesa OKP, byłego premiera, Józefa Cyrankiewicza, który do ostatnich chwil swojego życia pozostawał wdzięcznym rozmówcą i wielkim gawędziarzem.

Również przez wiele lat historyk z Rostarzewa był członkiem prezydium (a przez dwie kadencje wiceprezesem), powołanego w 1957 roku, Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych (PTNP). Na czele tej organizacji stali ówczes-

śnie profesorowie Konstanty Grzybowski, Kazimierz Opalek i Jerzy J. Wiatr. Z kolei w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego pracował w Komisji Dydaktyki (jako wiceprzewodniczący), którą kierował prof. Henryk Samsonowicz. Przewodniczącym Rady był przez wiele lat prof. Józef Szczepański. Dodać w tym miejscu jeszcze należy udział Hieronima Szczegóły w pracach władz Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego, któremu w latach 1971-1981 prezesował prof. Ryszard Kiersnowski.

Praca i działalność w wymienionych wyżej gremiach, poza korzyściami wynikającymi z poznania ciekawych i mądrych ludzi, dawała również możliwości wyjazdów zagranicznych. W czasach PRL, przy istniejących trudnościach paszportowych i dewizowych, okazja odwiedzenia innych krajów miała spore znaczenie. Profesor brał wielokrotnie udział w służbowych wyjazdach, z ramienia tych gremiów, jako przedstawiciel PZLA, OKP, czy też uczestnik kongresów Międzynarodowego Towarzystwa Nauk Politycznych (IPSA – International Political Science Association).

W 1975 roku Hieronimowi Szczegółe nie zaproponowano kolejnej kadencji na stanowisku Rektora Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Władze nie do końca również akceptowały demokratyczny wybór historyka na to stanowisko w 1981 roku. W okresie solidarnościowej odwilży Hieronim Szczegóła przyjął natomiast funkcję przewodniczącego wojewódzkiego Frontu Jedności Narodu (FJN), którą pełnił do momentu wprowadzenia stanu wojennego, kiedy FJN został zastąpiony przez Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego (PRON).

Komitet Centralny partii przypomniał sobie o nim w gorącym okresie pierwszych miesięcy 1989 roku, powołując go w skład Zespołu do Opracowania Wniosków Wynikających z Historii PZPR. Gremium to nie zdołało jednak dojść do wspólnej oceny partyjnych dziejów, a niektórzy jego członkowie zrezygnowali nawet z pracy w zespole. Inni, w tym Hieronim Szczegóła, poprzestali na opracowaniu własnych wniosków. W końcowym fragmencie *Uwag do oceny historii PZPR*, jego autorstwa, czytamy:

[...] Nowa partia lewicy polskiej, partia o charakterze socjalistycznym, jeżeli zamierza pozyskać dla swojego programu młodych ludzi oraz chce odegrać rolę polityczną w dalszej przyszłości (wybory) musi się odciąć od 40-letnich doświadczeń PZPR. Jakakolwiek próba obrony wybranych elementów tradycji PZPR jest skazana – nawet ze względów psychologicznych – na niepowodzenie. Historię PZPR należy pozostawić historykom. Być może, że w pewnej perspektywie czasowej będzie można bardziej niż dziś obiektywnie ocenić historię PZPR.

Dziś w interesie polskiej lewicy leży przede wszystkim zwrócenie się ku przyszłości. Partia ponosi zbyt dużą odpowiedzialność za błędy w rozwoju Polski w przeszłości, za podziały w społeczeństwie, za niewykorzystane możliwości rozwojowe, by dziś kierować dyskusję na przebytą drogę. Jedynym wymiernym dorobkiem PZPR na dziś są skromne zasoby kadrowe i intelektualne, zwłaszcza w swej części nie obciążonej za błędy lat 1982-1988. Tym akcentem zakończyła się działalność Profesora w PZPR.

Maciej Siwicki, Damian Utracki

BIBLIOGRAFIA PRAC PROFESORA HIERONIMA SZCZEGÓŁY

1960

- (B) *Z przeszłości Szprotawy*, „Rocznik Lubuski”, t. 2, s. 88-113.
- (E) W. Sauter, *Z walk o polskość Babimojszczyzny*, Poznań 1959, „Wiadomości Historyczne” nr 5-6, s. 337-339.
- (E) S. Rospond, *Dzieje polszczyzny śląskiej*, Katowice 1959, „Nadodrze” nr 9.
- (F) *A jednak Iława Szprotawska*, „Nadodrze” nr 6.
- (F) *Kasper Elyan z Głogowa pierwszy drukarz polski*, „Nadodrze” nr 12.
- (F) *Przed Grunwaldem było Drezdenko*, „Gazeta Zielonogórska” nr 68.
- (F) *Nazwa nie jest pustym dźwiękiem*, „Gazeta Zielonogórska” nr 294.
- (F) *Na marginesie Sagan – Sprottauer Heimatsbriefe*, „Życie Szprotawy” jednodniówka, luty.
- (F) *Ziemia Szprotawska w XIII w.*, tamże.
- (F) *Tradycje polskości Ziemi Szprotawskiej*, tamże, czerwiec.

1961

- (B) *Zielona Góra o własnym regionie*, „Wiadomości Historyczne” nr 4, s. 251.
- (B) *Rozwijamy zainteresowania regionalne u młodzieży*, „Biuletyn Pedagogiczny Szkolnictwa Rolniczego” nr 2, s. 107-111.
- (C) *Regionalizm i nauczyciele po raz drugi*, „Odra” nr 8.
- (E) W.J. Grabski, *300 miast, Przeoczono całe 15-lecie*, „Gazeta Zielonogórska” nr 77.
- (F) *Mity i prawda o Janie II Żagańskim*, „Nadodrze” nr 3.
- (F) *Nadodrzańskie powinowactwa*, „Nadodrze” nr 5.
- (F) *O Lubuski Instytut Naukowy*, „Nadodrze” nr 10.
- (F) *Głogowski dziejopis Jego Królewskiej Mości Joachim*, „Nadodrze” nr 11.
- (F) *1000 lat kultury polskiej nad Odrą*, „Nadodrze” nr 5-12.
- (F) *15 lat najstarszej na Ziemi Lubuskiej kuźni kadr pedagogicznych*, „Głos Nauczycielski” nr 4.
- (F) *Program wyborczy to także dokument historyczny*, „Gazeta Zielonogórska” nr 96.

A – monografie i prace zwarte; B – artykuły w czasopismach naukowych i pracach zbiorowych; C – inne; D – prace redagowane; E – recenzje; F – publikacje prasowe.

- (F) *Stworzenie rodzimej kadry naukowej*, „Gazeta Zielonogórska” nr 143.
(F) (i W. Pasterniak), *Sprzed 1000 lat*, „Gazeta Zielonogórska” 1961-1963 (105 odcinków).

1962

- (A) *Początki władzy ludowej w powiecie szprotawskim (1945-1947)*, Zielona Góra, ss. 96.
(A) (i Z. Misiólek), *Szprotawa i okolice*, Warszawa, ss. 88.
(B) *Pogłębiany zainteresowania regionalne*, [w:] *Takie będą Rzeczypospolite*, red. J. Szczawiej, Warszawa, s. 308-315.
(B) *Naukowa sesja niemcoznawcza w Zielonej Górze*, „Wiadomości Historyczne” nr 2, s. 128.
(B) *Budzenie zainteresowań regionalnych w procesie nauczania historii*, „Wiadomości Historyczne” nr 4, s. 225-230.
(B) *Germanizacja nazw na terenie obecnego województwa zielonogórskiego w latach 1937-1941*, „Rocznik Lubuski”, t. 3, s. 321-329.
(B) (i W. Pasterniak), *Z dziejów najstarszej lubuskiej uczelni pedagogicznej*, „Rocznik Lubuski”, t. 3, s. 106-126.
(B) *Budzenie zainteresowań regionalnych w procesie nauczania historii*, „Biuletyn Pedagogiczny Szkolnictwa Rolniczego” nr 19, s. 84-89.
(F) *26-krotny poseł (J.J. Szlichtyng)*, „Nadodrze” nr 12.
(F) *Trud pierwszych dni*, „Gazeta Zielonogórska” nr 104.
(F) *Walki partyzanckie na Ziemi Lubuskiej*, „Gazeta Zielonogórska” nr 166.

1963

- (A) (i W. Pasterniak), *Słownik nazw geograficznych Ziemi Lubuskiej (województwo zielonogórskie)*, Zielona Góra, ss. 184.
– rec. M. Sczaniecki, „Nadodrze” nr 5.
– rec. T. Jasiński, „Gazeta Zielonogórska” nr 141.
(C) *Piętnaście lat Technikum Rolniczego w Szprotawie*, „Biuletyn Pedagogiczny Szkolny Rolniczy” nr 4, s. 88-92.
(F) (i W. Pasterniak), *Nazwy... „wbrew prawu”*, „Nadodrze” nr 4.
(F) (i W. Pasterniak), *Nazwy... „na własną rękę”*, „Nadodrze” nr 5.
(F) *Związek Walki Młodych w kulturze*, „Nadodrze” nr 5.
(F) (i W. Pasterniak), *Nazewnica niefrasobliwość*, „Nadodrze” nr 6.

1964

- (B) *Powstanie ZWM na Ziemi Lubuskiej*, „Pokolenia” nr 2, s. 71-86.
(F) *Droga wiodła nad Odrę*, „Nadodrze” nr 10-12.

1965

- (A) *Wychowanie obywatelskie. Poradnik dla nauczycieli*, Warszawa, ss. 172.
– rec. G. Markowski, „Nowa Szkoła” nr 9.
– rec. B. Siwek, „Wiadomości Historyczne” nr 4; „Wychowanie” nr 15.
– rec. L. Bakuła, „Fakty i Myśli” nr 23.
(A) *Związek Walki Młodych na Ziemi Lubuskiej*, Poznań, ss. 102.
(A) *XX-lecie Ziemi Lubuskiej*, Zielona Góra, ss. 24.
(C) *Głos w dyskusji*, [w:] *Walka młodych pokoleń*, Warszawa, s. 499-500.
(C) *Czego oczekujemy od wychowania obywatelskiego*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” nr 6, s. 4-9.
(C) *Zaraz po wojnie i dziś*, [w:] *Mój dom nad Odrą*, Zielona Góra, s. 97-114.

- (F) *Działalność PUR na Ziemi Lubuskiej*, „Nadodrze” nr 1.
- (F) *Tak rozdziła się nad Odrą*, „Nadodrze” nr 2.
- (F) *W sprawie „regionalizmu” w nauce*, „Nadodrze” nr 2.
- (F) *Pierwsze rady narodowe na Ziemi Lubuskiej*, „Nadodrze” nr 3.
- (F) *Lubusiana w Bibliotece Jagiellońskiej*, „Nadodrze” nr 13.
- (F) *Z badań nad lubuskim XX-leciem*, „Nadodrze” nr 15.
- (F) *Lubuskie XX-lecie w literaturze historycznej*, „Nadodrze” nr 20.
- (F) *Kronika pamiętnych dni*, „Gazeta Zielonogórska” od nr 25 (16 odcinków).
- (F) *Pionierski rok 1945*, „Gazeta Zielonogórska” nr 37.
- (F) *Dwudziestolecie rad narodowych na Ziemi Lubuskiej*, „Gazeta Zielonogórska” nr 294.
- (F) *Przed 20 laty*, „Życie Szprotawy” maj.

1966

- (A) *Wychowanie obywatelskie. Poradnik dla nauczycieli*, Warszawa, wydanie II, ss. 172.
- (C) *Badania w Głogowie*, „Kwartalnik Historyczny” nr 3, s. 789-790.
- (C) *O aktualnej sytuacji oraz perspektywach rozwoju kultury w województwie zielonogórskim*, [w:] *Lubuski Sejmik Kultury*, Zielona Góra, s. 5-21.
- (F) *Pierwsze dni władzy ludowej w powiecie żarskim*, „Słowo Żarskie” nr 4 (wkładka).
- (F) *Lubuskie XX-lecie w literaturze specjalistycznej*, „Nadodrze” nr 3.
- (F) *Zanim powstało województwo zielonogórskie*, „Nadodrze” nr 4.
- (F) *Z dziejów „województwa gorzowskiego”*, „Nadodrze” nr 7.

1967

- (A) *Jan Głogowczyk*, Katowice, ss. 108.
 - rec. C. Matuszewicz, „Przegląd Lubuski” nr 3.
 - rec. Bulin Hynek, „Sleński Sbornik” nr 3.
- (A) (i F. Żuber), *Państwowy ośrodek hodowli Zarodowej w Osowej Sieni. Monografia historyczno-gospodarcza*, Zielona Góra, ss. 224.
- (B) *Z przeszłości Ziemi Szprotawskiej*, [w:] *Szprotawa w Polsce Ludowej*, praca zbiorowa, red. H. Szczegóła, Zielona Góra, s. 1-16.
- (B) *Powstanie władzy ludowej i początki życia społeczno-politycznego*, [w:] tamże, s. 17-42.
- (B) *Początki władzy ludowej na Ziemi Lubuskiej*, [w:] *Pierwsze lata Ziemi Lubuskiej w Polsce Ludowej*, praca zbiorowa, red. J. Wąsicki, Poznań, s. 57-71.
- (B) *Z działalności organizacji młodzieżowych na Ziemi Lubuskiej*, [w:] tamże, s. 100-110.
- (B) *Narodziny władzy ludowej w powiecie żarskim 1945-1948*, [w:] *Żary wczoraj i dziś*, praca zbiorowa, red. H. Szczegóła, Zielona Góra, s. 59-74.
- (B) *Z walk o przedłużenie panowania piastowskiego nad środkową Odrą*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie” nr 26. Prace historyczne III, Kraków, s. 53-68.
- (B) *Działalność Ekspozytury Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego w Gorzowie Wielkopolskim*, „Przegląd Zachodni” nr 5, s. 109-123.
- (B) *Pierwszy etap tworzenia władzy ludowej na Ziemi Lubuskiej (lutyczerewiec 1945)*, [w:] *Prace Lubuskiego Towarzystwa Naukowego. Komisja Historii*, Zielona Góra, zes. 1, s. 3-25.
- (B) *Z dziejów Związku Zawodowego Pracowników Rolnych na Ziemi Lubuskiej*, tamże, s. 101-110.

- (B) *Współczesne koncepcje nauki o polityce. Wykład inauguracyjny*, [w:] *Program wykładów oraz skład osobowy Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Zielonej Górze*, Zielona Góra, s. 22-32.
- (B) *Uwagi w sprawie obejmowania władzy na Dolnym Śląsku przez administrację polską w 1945 r.*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” nr 1-2, s. 246-251.
- (B) (współautor) *Województwo zielonogórskie*, [w:] *Miasta polskie w tysiącleciu*, Warszawa, t. 2, s. 611-674.
- (C) *Głos w dyskusji*, [w:] *Kongres Kultury Polskiej 1966*, Warszawa, s. 159-160.
- (C) *Słowo wstępne*, [w:] *Żary wczoraj i dziś*, praca zbiorowa, red. H. Szczegóła, Zielona Góra, s. 5-6.
- (D) *Szprotawa w Polsce Ludowej*, Zielona Góra.
- (D) *Żary wczoraj i dziś*, Zielona Góra.
- (E) K. Golczewski, *Pomorze Zachodnie na przełomie dwu epok*, [w:] *Pierwszy etap tworzenia władzy ludowej na Ziemi Lubuskiej (lutyczewiec 1945)*, Prace Lubuskiego Towarzystwa Naukowego. Komisja Historii, zesz. 1, s. 157-158.
- (E) *Ziemie zachodnie w granicach Macierzy*, praca zbiorowa, red. G. Labuda, Poznań 1966, tamże, s. 158-161.
- (E) *Źródła do dziejów Polaków w Marchii Granicznej*, „Gazeta Zielonogórska” nr 113, s. 4.
- (E) S. Kubiak, *Z zagadnień rozwoju i działalności PPR w Wielkopolsce*, „Kwartalnik Historyczny” nr 2, s. 526-529.

1968

- (A) *Koniec panowania piastowskiego nad środkową Odrą*, Poznań, ss. 168.
– rec. J. Strzelczyk, „Mówią Wieki” 1970 nr 4.
- (B) *Kasper Elyan z Głogowa – pierwszy drukarz polski*, Zielona Góra, ss. 16.
- (B) *Jan z Głogowa – ozdoba Uniwersytetu Krakowskiego*, Zielona Góra, ss. 16.
- (C) *Środowisko naukowe Ziemi Lubuskiej w okresie XX-lecia PRL*, „Rocznik Lubuski” t. 5, s. 88-101.
- (E) *Studia nad początkami i rozplanowaniem miast nad środkową Odrą i dolną Wartą*, Zielona Góra 1968, t. 1, „Gazeta Zielonogórska” nr 38.
- (E) *Spór o antypodręcznik*, „Polityka” nr 4, s. 10.

1969

- (A) *Narodziny władzy ludowej na Ziemi Lubuskiej (1945-1947)*, Zielona Góra, ss. 52.
- (A) *Wychowanie obywatelskie. Poradnik dla nauczycieli*, Warszawa, wydanie III, ss. 168.
- (B) *Początki władzy ludowej w powiecie głogowskim*, [w:] *Głogów*, „Zeszyty Lubuskie”, Zielona Góra, nr 6, s. 73-88.
- (B) *Rola Rad Narodowych w rozwoju województwa zielonogórskiego*, [w:] *Przemiany, perspektywy*, Zielona Góra, s. 131-147.
- (B) *Lubuska droga do wyższej uczelni*, „Biuletyn Wyższej Szkoły Inżynierskiej” nr 1, s. 3-14.
- (C) *Kowalski Kazimierz 1882-1962*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, Kraków, t. 14, s. 138-139.
- (E) H. Rybicki, *Partie i stronnictwa polityczne na Pomorzu Zachodnim w latach 1945-1948*, Poznań 1967, „Kwartalnik Historyczny” nr 2, s. 514-516.
- (E) H. Ślabek, *Przebudowa ustroju rolnego w Wielkopolsce i na Pomorzu 1945-1948*, Poznań 1968, „Kwartalnik Historyczny” nr 2, s. 516-519.
- (E) *Wychowanie obywatelskie IX klasa*, „Studia Nauk Politycznych” nr 2, s. 215-219.

1970

- (B) Żagań, [w:] *Studia nad początkami i rozplanowaniem miast nad środkową Odrą i dolną Wartą*, Poznań, t. 2, s. 505-528.
- (B) Powstanie województwa, [w:] *Zielonogórskie. Rozwój województwa w 25-leciu Polski Ludowej*, Poznań, s. 13-17.
- (B) *Zarys dziejów województwa*, [w:] tamże, s. 39-76.
- (B) *Założenia ideowo-wychowawcze programu Podstaw Nauk Politycznych*, „Biuletyn Wyższej Szkoły Inżynierskiej” nr 6, s. 21-27.
- (B) (i B. Ratuś), *Udział ruchu młodzieżowego w rozwoju społeczno-ekonomicznym Ziemi Lubuskiej*, tamże, s. 53-63.
- (B) *Rozwój przemysłu metalowego na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1969*, tamże, s. 85-97.
- (B) *Z dziejów Księstwa Głogowskiego w średniowieczu*, [w:] *Prace Lubuskiego Towarzystwa Naukowego*. Komisja Historii, Zielona Góra, zesz. 3, s. 129-149.
- (B) *Narodziny władzy ludowej i administracji państwowej w powiecie międzyrzeckim*, [w:] *Międzyrzecz, „Zeszyty Lubuskie”*, Zielona Góra, nr 8, s. 95-111.
- (B) *Tworzenie się władzy ludowej na Ziemi Lubuskiej*, [w:] *Główne problemy regionu lubuskiego w 25-lecie PRL*, Zielona Góra, s. 1-6.
- (C) *Krajewski Mirosław 1917-1945*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, Kraków, t. 15, s. 115-116.
- (C) *XVII Sesja Polsko-Niemieckiej Komisji Historycznej*, „Przegląd Zachodni” nr 3, s. 214-215.
- (C) *Słowo wstępne*, „Biuletyn Wyższej Szkoły Inżynierskiej” nr 6, s. 3-4.
- (E) *Dzieje Wielkopolski do 1793*, red. J. Topolski, t. 1, „Biuletyn Wyższej Szkoły Inżynierskiej” nr 6, s. 127-129.
- (E) B. Pasierb, *Migracja ludności niemieckiej z Dolnego Śląska w latach 1944-1947*, „Kwartalnik Historyczny” nr 2, s. 507-509.
- (E) „Rocznik Lubuski” 1970, t. 6, „Gazeta Zielonogórska” nr 67, s. 5.
- (E) *Ludność rodzima na Ziemi Lubuskiej. Dzieje i współczesność*, „Zeszyty Lubuskie”, Zielona Góra, nr 9.

1971

- (A) *Przeobrażenia ustrojowo-społeczne na Ziemi Lubuskiej (1945-1947)*, Poznań, ss. 250.
 - rec. F. Pastwa, „Przegląd Lubuski” wrzesień.
 - rec. N. Kołomejczyk, „Z Pola Walki” nr 4.
- (A) (i E. Erazmus), *Metodyka podstaw nauk politycznych. Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki*, Poznań, ss. 260.
- (B) *Wyższa Szkoła Inżynierska w latach 1965-1970*, [w:] *Skład osobowy w roku akademickim 1970/1971 WSI im. J. Gagarina w Zielonej Górze*, Zielona Góra, s. 83-95.
- (B) *Odbudowa życia gospodarczego na Ziemi Lubuskiej*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne” t. 2, s. 135-150.
- (B) *O potrzebie syntezy dziejów Ziemi Lubuskiej*, „Przegląd Lubuski” nr 1, s. 33-41.
- (B) *Narodziny władzy ludowej w powiecie gubińskim i początki życia społeczno-politycznego w latach 1945-1946*, [w:] *Gubin, „Zeszyty Lubuskie”*, Zielona Góra, nr 11, s. 67-80.
- (B) (i B. Ratuś), *Aktualne wydarzenia społeczno-polityczne na zajęciach wychowania obywatelskiego*, „Wychowanie Obywatelskie” nr 11, s. 32-34.
- (C) *Hasła w Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN: Babimost, Babimojszczyzna, Budych Jan, Dąbrówka Wielkopolska, Głogowska wojna sukcesyjna, Jan II, Lisowski Kazimierz, Nowe Kramsko, Leszno Górne, Podmokle Wielkie, Pszczew, Spiralski*

- Jan, Torzym, *Towarzystwo Rzemieślników Polskich w Zielonej Górze*, Wielka Encyklopedia Powszechna PWN, Warszawa, t. 13, suplement.
- (C) Lisowski Kazimierz 1863-1935, [w:] *Polski słownik biograficzny*, Warszawa, t. 16, s. 474-475.
- (C) *Słowo wstępne*, [w:] *Źródła do początków władzy ludowej na Ziemi Lubuskiej 1945-1947*, wybór i opracowanie H. Szczegół, Poznań, s. V-XIII.
- (D) *Źródła do początków władzy ludowej na Ziemi Lubuskiej 1945-1947*, wybór i opracowanie H. Szczegół, Poznań, ss. 258 + XXII.
– rec. B. Maciejewski, „Nowe Książki” 1972 nr 15.
– rec. B. Brzeziński, „Z Pola Walki” 1972 nr 2.
- (D) „Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 1-3.
- (E) „Zeszyty Lubuskie” LTK nr 1-3, 5-9, Zielona Góra 1966-1971, „Przegląd Lubuski” nr 1, s. 86-88.
- (E) E. Erazmus, *Referendum i wybory w Wielkopolsce*, Poznań 1970, „Przegląd Lubuski” nr 2, s. 118-120.
- (E) J. Benyskiewicz, *Położenie Polaków w Marchii Granicznej*, Zielona Góra 1969, „Rocznik Lubuski” t. 7, s. 325-327.
- (E) *Studia nad początkami i rozplanowaniem miast nad środkową Odrą i dolną Wartą. Województwo zielonogórskie*, t. 1, *Ziemia Lubuska, Nowa Marchia, Wielkopolska*, Zielona Góra 1967, tamże, s. 327-329.
- (E) E. Serwański, *Wielkopolska w cieniu swastyki*, Warszawa 1970, „Przegląd Lubuski” nr 3, s. 109-111.
- (E) T. Szarota, *Osadnictwo miejskie na Dolnym Śląsku w latach 1945-1948*, Warszawa 1969, „Kwartalnik Historyczny” nr 1, s. 240-243.
- (E) Nowy „Rocznik Lubuski”, „Gazeta Zielonogórska” nr 67.
- (E) WSN – nowa lubuska uczelnia, „Gazeta Zielonogórska” nr 131, s. 3.

1972

- (A) (i B. Ratuś), *Zajęcia z wychowania obywatelskiego. Poradnik metodyczny*, Warszawa, ss. 176.
- (A) (i J. Andraszkiwicz, M. Surmaczyński) *Nauki polityczne w opinii studentów*, Warszawa, ss. 70.
- (B) *Głogowski nauczyciel Mikołaja Kopernika*, „Przegląd Lubuski” nr 2, s. 55-68.
- (B) *Źródła wiedzy politycznej studentów*, „Studia Nauk Politycznych” nr 1, s. 123-129.
- (C) *Birgfellner Lech (1923-1970)*, „Przegląd Lubuski” nr 1, s. 129-132.
- (C) toż, „Wychowanie Fizyczne i Sport” nr 1, s. 117-119.
- (C) *Gruszczynski Stanisław*, „Przegląd Lubuski” nr 1, s. 146-147.
- (C) *Kowalski Kazimierz*, tamże, s. 142-143.
- (C) toż, [w:] *Spod znaku rodła*, Zielona Góra, s. 86-87.
- (C) *Nauki polityczne w Polsce (głos w dyskusji)*, „Studia Nauk Politycznych” nr 2, s. 75-77.
- (C) *Głos w dyskusji*, [w:] *Problemy kształcenia nauczycieli w szkole wyższej*, Kraków, s. 46-47.
- (C) *Przemówienie inauguracyjne*, [w:] *Skład osobowy Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Zielonej Górze w roku akademickim 1971/1972*, Zielona Góra, s. 11-17.
- (D) „Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 4-6.
- (E) *Zajęcia z wychowania obywatelskiego w szkole średniej*, red. Z. Krzysztoszek, Warszawa 1971, „Nowa Szkoła” nr 3, s. 60-61.
- (E) T. Szarota, *L'habitat urbain en Basse Silésie de 1945 á 1948*, Wrocław 1969, „Acta Poloniae Historica” t. 25, s. 212-215.

- (E) J. Poliński, *O wychowaniu obywatelskim w szkole podstawowej*, Warszawa 1971, „Nowa Szkoła” nr 12, s. 57-58.
- (E) *Mój dom nad Odrą. Pamiętniki i wspomnienia mieszkańców Ziemi Lubuskiej*, Zielona Góra 1972, „Pamiętnikarstwo Polskie” nr 2, s. 127-129.
- (E) G. Labuda, *Polska zachodnia. Tysiąc lat dziejów politycznych*, Poznań 1971, „Gazeta Zielonogórska” nr 155.
- (E) *Głogowski nauczyciel Mikołaja Kopernika*, „Gazeta Zielonogórska” nr 287, s. 10.

1973

- (A) (i E. Erazmus), *Zarys metodyki podstaw nauk politycznych*, Warszawa, ss. 220.
- (B) *Problematyka lubuska w działalności naukowej historyków Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, „Rocznik Lubuski” t. 8, s. 245-253.
- (B) *Rozwój organizacyjny PZPR w województwie zielonogórskim w latach 1950-1960*, „Zeszyty Naukowe WSI Zielona Góra. Nauki społeczno-polityczne” nr 16, s. 55-69.
- (B) (i B. Ratuś), *Udział organizacji młodzieżowych w zagospodarowaniu i rozwoju Ziemi Lubuskiej*, [w:] *Młodzież w 25-leciu PRL*, Warszawa, s. 146-159.
- (B) *Dobry wychowawca pilnie poszukiwany*, „Motywy” nr 23, s. 3-5.
- (C) *Jan Budych IV*, „Przegląd Lubuski” nr 2, s. 131-132.
- (C) *Łangowski Jan 1904-1953*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, Warszawa, t. 18, s. 199-200.
- (C) *Przemówienie inauguracyjne*, [w:] *Skład osobowy Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Zielonej Górze w roku akademickim 1972/1973*, Zielona Góra, s. 3-14.
- (C) *Przemówienie inauguracyjne*, [w:] *Skład osobowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze w roku akademickim 1973/1974*, Zielona Góra, s. 11-24.
- (D) „Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 7-10.
- (E) J. Topolski, *Wielkopolska poprzez wieki*, Poznań 1973, „Przegląd Lubuski” nr 2, s. 150-153.
- (E) L. Trzeciakowski, *Kulturkampf w zaborze pruskim*, Poznań 1970, „Przegląd Lubuski” nr 3, s. 149-151.
- (E) *Głos w dyskusji. II Kongres Nauki Polskiej*, „Nadodrże” nr 15, s. 3, 5.
- (F) *Trudna sztuka uczenia polityki*, rozmowę z doc. dr. hab. H. Szczegółą przeprowadził H. Ankiewicz, „Gazeta Zielonogórska” nr 100.

1974

- (B) *Die marxistische Theorie der Politik als Lehrfach in der Volksrepublik Polen*, „Wissenschaftliche Zeitschrift Pädagogische Hochschule Potsdam” nr 4, s. 555-562.
- (B) *Osobowość nauczyciela podstaw nauk politycznych*, [w:] *Z teorii i praktyki kształcenia w szkołach wyższych*, Warszawa, cz. 1, s. 192-202.
- (B) *Problemy współpracy kulturalno-oświatowej między Polską a Niemiecką Republiką Demokratyczną*, [w:] *Materiały Konferencji teoretycznej KW PZPR*, Zielona Góra, s. 79-90.
- (B) *Z dziejów walk Polaków na Pograniczu*, [w:] *Spod znaku rodła*, praca zbiorowa, red. H. Szczegółą, Zielona Góra, s. 9-17.
- (B) *Współpraca województwa zielonogórskiego z okręgiem Frankfurt*, „Przegląd Zachodni” nr 4, s. 427-441.
- (B) *Projekt utworzenia województwa lubuskiego w 1949 r.*, „Przegląd Lubuski” nr 3/4, s. 133-148.
- (C) *Dulewski Stanisław (1885-1957)*, „Przegląd Lubuski” nr 3/4, s. 296-297.
- (C) *Przemówienie inauguracyjne*, [w:] *Skład osobowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze w roku akademickim 1974/1975*, Zielona Góra, s. 5-15.

- (C) *Słowo wstępne*, [w:] *Spod znaku rodła*, praca zbiorowa, red. H. Szczegóła, Zielona Góra, s. 5-7.
- (C) *Jan Budyń IV*, [w:] tamże, s. 73-75.
- (C) *Kazimierz Kowalski*, [w:] tamże, s. 86-88.
- (C) *Wstęp*, „*Studia i materiały*”. Zeszyt Naukowy nr 1, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Nauki społeczno-polityczne, Zielona Góra, s. 3-4.
- (D) *Podstawy nauk politycznych*, (red. razem z E. Erazmusem), Zielona Góra, ss. 186.
- (D) *Spod znaku rodła*, praca zbiorowa, Zielona Góra, ss. 112.
- (D) „*Studia i materiały*”. Zeszyt Naukowy nr 1, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Nauki społeczno-polityczne, Zielona Góra, ss. 183.
- (D) „*Przegląd Lubuski*”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 11-14.

1975

- (B) *Geneza i działalność Ekspozytury Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego w Gorzowie Wielkopolskim*, [w:] *Gorzów Wielkopolski w latach 1945-1950*, Zielona Góra, s. 69-80.
- (B) *Odbudowa polskiej administracji*, [w:] *Ziemia Lubuska*, Zielona Góra, s. 17-26.
- (B) *Wiesław Sauter – historyk, pamiętnikarz i działacz kultury*, [w:] *Kultura – Historia – Region*, Zielona Góra, s. 7-11.
- (B) (i F. Wojnar), *Życie i działalność Stanisława i Leona Obstów*, [w:] tamże, s. 99-109.
- (B) *Wychowanie internacjonalistyczne w naukach społecznych*, [w:] *Wychowanie internacjonalistyczne. Materiały z konferencji*, Zielona Góra, s. 23-32.
- (B) *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w latach 1971-1975*, „*Przegląd Lubuski*” nr 4, s. 31-43.
- (C) *Bibliografia prac Wiesława Sautera*, [w:] *Kultura – Historia – Region*, Zielona Góra, s. 13-19.
- (C) *Działalność Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze w latach 1971-1975*, [w:] *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze w latach 1971-1975*, Zielona Góra, s. 7-34.
- (C) *Wstęp*, [w:] *Gorzów Wielkopolski w latach 1945-1950*, Zielona Góra, s. 3-4.
- (C) *Słowo wstępne*, [w:] *Ziemia Świebodzińska*, Zielona Góra, s. 5-6.
- (C) *Wstęp*, [w:] „*Gorzowski Zeszyt Muzeum*”, Gorzów Wielkopolski, s. 3.
- (D) *Gorzów Wielkopolski w latach 1945-1950*, praca zbiorowa, Zielona Góra, ss. 164.
- (D) „*Studia i materiały*”. Zeszyt Naukowy nr 3, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze. Nauki społeczno-polityczne, Zielona Góra, ss. 163.
- (D) „*Przegląd Lubuski*”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 15-18.

1976

- (B) *Die führende Rolle der Polnischen Vereinigten Arbeiterpartei im Prozess der sozialistischen Umgestaltungen*, „*Wissenschaftliche Zeitschrift*” Pädagogische Hochschule Potsdam nr 4, s. 507-514.
- (B) *Die Jugendorganisation im System der sozialistischen Demokratie in der Volksrepublik Polen*, tamże, s. 515-524.
- (B) *O sostojanii razrabotki problem pimenenija techničeskich sredstv obučenija v prepodavanii obščestvennych nauk v vuzach PNR*, [w:] *Sbornik Materialov 2-go soveščanija ekspertov socjalističeskich stran po problemam ispolzovanija TCO v prepodavanii obščestvennych nauk*, Olomouc, s. 26-33.
- (B) *Social organizations in the system of socialist democracy in peoples Poland. Contributions of the political scientiste to the World Congress of the International Political Science Association*, Edinburgh, Warsaw, s. 1-22.
- (B) *Kierownicza rola partii marksistowsko-leninowskiej w państwie socjalistycznym*,

NURT (Nauczycielski Uniwersytet Radiowo-Telewizyjny), „Oświata i Wychowanie” 1973, nr 13, s. 467-476.

- (B) *Wychowawcza funkcja nauk społeczno-politycznych*, [w:] *Praca wychowawcza w wyższych szkołach pedagogicznych*, Zielona Góra, s. 29-33.
- (C) *Józef Bendkowski (1890-1955)*, „Przegląd Lubuski” nr 2, s. 118.
- (C) *Łukasz Bujacz (1903-1961)*, tamże, s. 119.
- (C) *Ogólnopolskie sesje numizmatyczne w Nowej Soli*, [w:] *IV Sesja Numizmatyczna w Nowej Soli poświęcona monecie i mennicom na Mazowszu*, Nowa Sól, s. 5-6.
- (C) *Wstęp*, [w:] *Od września do maja. Ze wspomnień żołnierzy*, Zielona Góra, s. 5-8.
- (D) „Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 19-20.

1977

- (B) *Zabiegi o sukcesję głogowską w latach 1476-1479*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Historyczne”, zes. 56, s. 95-106.
- (B) *Die Entwicklung und Vervollkommung des politischen Systems der sozialistischen Gesellschaft Polens*, „Potsdamer Forschungen”, z. 26, s. 83-91.
- (B) *Sostojanie i perspektivy razvitija nauki v narodnoj Polše*, Moskwa, ss. 10.
- (B) *Działalność kulturalno-oświatowa nauczycieli na Ziemi Lubuskiej*, [w:] *Związek Nauczycielstwa Polskiego na Ziemi Lubuskiej (1945-1973)*, praca zbiorowa, red. B. Ratuś, Zielona Góra, s. 131-150.
- (B) *Kierownicza rola partii marksistowsko-leninowskiej w państwie socjalistycznym*, [w:] *Podstawy nauk politycznych wraz z elementami ekonomii politycznej*, NURT (Nauczycielski Uniwersytet Radiowo-Telewizyjny), „Oświata i Wychowanie” nr 1, s. 26-35, nr 2, s. 69-75.
- (B) *Kształtowanie postaw patriotycznych młodego pokolenia*, [w:] *V Ogólnopolska Sesja Naukowa PTNP „Patriotyzm socjalistyczny” 25-26 XI 1977*, Zielona Góra, ss. 15.
- (B) *Organizacje społeczne w systemie demokracji socjalistycznej*, [w:] *Funkcje państwa socjalistycznego*, Warszawa, s. 78-94.
- (B) *Rola prasy w integracji społeczeństwa na Ziemi Lubuskiej*, [w:] *Rola prasy w życiu społeczno-politycznym Ziemi Lubuskiej*, Zielona Góra, s. 17-25.
- (B) *Rozwój Ziemi Gorzowskiej w 30-leciu PRL*, „Zeszyty Gorzowskie”, s. 53-65.
- (B) *Wzrost roli samorządów*, [w:] *Polityczna organizacja społeczeństwa w Polsce*, red. M. Szczepaniak, Poznań, s. 191-207.
- (C) (współautorstwo), *Propedeutyka nauki o społeczeństwie*, [w:] *Programy dziesięcioletniej szkoły średniej*, Warszawa, s. 324-335.
- (C) *Wstęp*, [w:] *Gorzów Wielkopolski w latach 1945-1975*, Gorzów Wielkopolski, s. 5-7.
- (C) *Wstęp*, [w:] *Raport o stanie życia naukowego w województwie gorzowskim*, Gorzów Wielkopolski, s. 1-5.
- (D) *Gorzów Wielkopolski w latach 1945-1975*, praca zbiorowa, red. H. Szczegółła, Gorzów Wielkopolski, ss. 112.
- (D) *Raport o stanie życia naukowego w województwie gorzowskim*, oprac. zespół pod kierunkiem H. Szczegółły, Gorzów Wielkopolski, ss. 173.
- (D) „Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 23-26.
- (F) *Die Jugend im heutigen Polen*, „Haller Tagblatt” nr 257, s. 13-14.
- (F) (wypowiedź), *Kultura polityczna. Młodzi. Polska. Świat*, rozmowę przeprowadził J. Dąbek, „Gazeta Zielonogórska” nr 239, s. 4.

1978

- (B) *Erziehung zum Arbeitspatriotismus als Bestandteil patriotischen und internationalistischen Erziehung der Studenten*, [w:] *IV Internationales Symposium der DDR zu*

Fragen der kommunistischen Erziehung der Studenten mit dem Thema: Patriotische und internationalistische Erziehung der Studenten vom 6-9 Dezember 1977 im Berlin, Berlin, s. 111-115.

- (B) *Droga do jedności młodzieży polskiej, [w:] Biuletyn Komisji Historycznej FSZMP w Zielonej Górze, Zielona Góra, s. 13-24.*
- (B) *Rola organizacji młodzieżowych w kształtowaniu kultury politycznej młodzieży, [w:] Materiały konferencji „Świadomość społeczno-polityczna młodzieży i rola organizacji młodzieżowych w jej kształtowaniu”, Warszawa, ss. 20.*
- (B) *Upowszechnianie postępowych tradycji narodu polskiego, [w:] Problemy obywatelskiego, patriotycznego i internacjonalistycznego wychowania społeczeństwa, red. B. Ratuś, Warszawa, s. 97-127.*
- (B) *Wolsztyn - zbrodnie niemieckie na Ziemi Wolsztyńskiej, Wolsztyn, ss. 19.*
- (C) (i S. Dzieran, M. Pannert), *Materiały pomocnicze do Studium Wiedzy Obywatelskiej, Zielona Góra, ss. 23.*
- (C) *Eligiusz Kornel Swadowski (1904-1977), „Przegląd Lubuski” nr 3, s. 110-111.*
- (C) *Franciszek Hundert, „Przegląd Lubuski” nr 1/2, s. 201-203.*
- (C) *Józef Bendkowski. Lukasz Bujacz. Józef Cichy, [w:] Słownik biograficzny działaczy polskiego ruchu robotniczego, Warszawa, t. 1, s. 144, 270, 329-330.*
- (C) *Wstęp, [w:] J. Wąsicki, Ziemia polskie pod pruskim zaborem, Zielona Góra, s. 5-7.*
- (D) *„Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 27-30.*
- (E) *E. Erasmus, Metodologiczne problemy dydaktyki nauk politycznych, Warszawa 1977, [w:] Dydaktyka - Informacja - Propozycje, Warszawa, s. 245-251.*
- (F) *Kształtowanie postaw patriotycznych młodzieży. Skrót referatu, „Nadodrze” nr 5, s. 1, 4, nr 6, s. 4.*
- (F) *Ciągłość rozwoju historycznego, „Nadodrze” nr 22, s. 1, 4.*

1979

- (B) *Niemieckie obozy pracy przymusowej w Zielonej Górze w latach 1939-1945, „Przegląd Lubuski” nr 2, s. 53-63.*
- (B) *Społeczno-kulturalna ranga archiwów, [w:] Ranga archiwów w życiu społecznym, naukowym i kulturalnym, Zielona Góra, s. 13-21.*
- (B) *Medale Zielonej Góry w Polsce Ludowej, [w:] Muzeum Gorzowskie. Materiały z II i III Ogólnopolskiej sesji medalierskiej, Gorzów Wielkopolski, s. 41-49.*
- (B) *Kształtowanie postaw patriotycznych młodego pokolenia, „Ideologia i Polityka” nr 10, s. 101-109.*
- (B) *Pierwszy rok władzy ludowej w Zielonej Górze, „Przegląd Lubuski” nr 4, s. 3-17.*
- (B) *Wilhelm Pieck - współtwórca Niemieckiej Republiki Demokratycznej, [w:] Wilhelm Pieck. W 100 rocznicę urodzin, Zielona Góra, s. 41-49.*
- (B) *toż w języku niemieckim, s. 97-102.*
- (B) *Theoretisch-weltanschauliche Potenzen im Lehrstoff Geschichte Polens unter dem aspekt der Kommunistischen Erziehung der Jugend, „Potsdamer Forschungen”, AH. 34, s. 25-33.*
- (C) *Franciszek Niewidziajło, „Przegląd Lubuski” nr 1, s. 98-100.*
- (C) *Edmund Ciesielski, „Przegląd Lubuski” nr 3, s. 107-109.*
- (C) *Janina Lorek (1906-1968), „Przegląd Lubuski” nr 4, s. 87-89.*
- (C) *Słowo wstępne, [w:] Ziemia żarska w Polsce Ludowej, praca zbiorowa, red. H. Szczegółka, Zielona Góra, s. 3-16.*
- (D) *Ziemia żarska w Polsce Ludowej, praca zbiorowa, red. H. Szczegółka, Zielona Góra, ss. 167.*
- (D) *„Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 31-34.*
- (F) *Ziemie zachodnie jako czynnik integracji narodu, „Nadodrze” nr 11.*

- (F) *Nasze 35-lecie*, „Nadodrże” nr 15, s. 1, 4.
(F) *Po katowickim sejmie historyków*, „Nadodrże” nr 25, s. 2.

1980

- (B) *Zbrodnie niemieckie na ziemi wolsztyńskiej w latach 1939-1945*, Zielona Góra, ss. 20 (miejsca pamięci narodowej województwa zielonogórskiego).
(B) *Życiorys żołnierza, który zaślubił Bałtyk*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” nr 4, s. 387-388.
(B) *Rozwój szkolnictwa wyższego i nauki w Zielonej Górze*, „Przegląd Lubuski” nr 1/2, s. 55-67.
(B) *ZWM w odbudowie Ziemi Lubuskiej*, [w:] *Z dziejów ruchu młodzieżowego na Ziemi Lubuskiej 1945-1975*, Zielona Góra, s. 41-66.
(B) *Życie społeczne w „Zastalu”*, [w:] *„Zastal” 1876-1976*, red. M. Eckert, Zielona Góra, s. 237-266.
(B) (i E. Szafranski), *Powstanie i rozwój organizacyjny ZWM, OMTUR, „Wici” i ZMD na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1948*, [w:] *Z dziejów ruchu młodzieżowego na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1975*, Zielona Góra, s. 13-39.
(C) *Antoni Konieczny (1900-1980)*, „Przegląd Lubuski” nr 3, s. 101-102.
(C) *Jan Piotr Czajkowski (1910-1980)*, „Przegląd Lubuski” nr 4, s. 78-79.
(C) *Głos w dyskusji. Młodzież a demokracja socjalistyczna*, „Pokolenia” nr 10, s. 29-30.
(C) *Wstęp*, [w:] *VI Sesja Numizmatyczna. Złota moneta w Polsce*, Nowa Sól, s. 3-4.
(D) *Z dziejów ruchu młodzieżowego na Ziemi Lubuskiej*, praca zbiorowa, red. H. Szczegóła, Zielona Góra, ss. 216.
(D) „Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 35-38.
(F) *Zielonogórskie – awans regionu w Polsce Ludowej*, „Nadodrże” nr 14, s. 3-4.

1981

- (A) (współautor), *Sozialistischer Patriotismus und proletarischer Internationalismus*, Berlin, ss. 262.
(B) *Rola organizacji młodzieżowych w kształtowaniu kultury politycznej młodzieży*, [w:] *Problemy młodzieży: materiały z konferencji naukowo-ideologicznej*, Warszawa, s. 40-60.
(B) *Powstanie rad narodowych na Ziemi Lubuskiej*, „Rocznik Lubuski” t. 11, cz. 1, s. 115-144.
(B) *Wojewódzka Rada Narodowa w I kadencji (1954-1958)*, tamże, s. 145-162.
(B) *System partyjny w PRL. Przewodnia rola PZPR, NURT (Nauczycielski Uniwersytet Radiowo-Telewizyjny)*, „Oświata i Wychowanie” nr 3, s. 26-32.
(D) „Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 39.
(E) B. Pasierb, *Życie polityczne Dolnego Śląska 1945-1950*, Warszawa 1979, „Studia Nauk Politycznych” nr 5, s. 196-199.
(F) *Komu brakuje kultury politycznej?*, „Nadodrże” nr 10, s. 1, 4.
(F) *Samotność szkoły. Wystąpienie na IX Zjeździe PZPR*, „Nadodrże” nr 15, s. 1, 5.
(F) *Polski Październik 1956*, „Nadodrże” nr 22, s. 1, 4.
(F) *Możliwości i niepokoje. Porozumienie – zbiorowy obowiązek*, wypowiedź, oprac. J. Koniusz i W. Nodzyński, „Nadodrże” nr 25/26, s. 9.
(F) *Gotowość*, rozmowę przeprowadził J. Dąbek, „Gazeta Zielonogórska” nr 227, s. 7.

1982

- (B) *Medale Zielonej Góry*, Zielona Góra, ss. 23.
(B) *Zur Partnerschaftszusammenarbeit zwischen der Wojewodschaft Zielona Góra (VR*

Polen) und dem Gebiet Witebsk (Ud SSR), [w:] *Zur Geschichte der sozialistischen internationalen Partnerschaftsbeziehungen unter besonderer Berücksichtigung der Zusammenarbeit zwischen dem bezirk Dresden und dem Gebiet Leningrad in den 60er und 70er Jahre; protokoll der 3. Forschungskolloquiums (Oktober 1981)*, red. M. Jahn i G. Seethaler, Dresden, s. 44-48.

- (B) *Rozwój życia kulturalnego Zielonej Góry w latach 1945-1980*, „Studia i materiały”. Zeszyt Naukowy nr 3, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze, Nauki społeczno-polityczne, Zielona Góra, s. 143-175.
- (B) (i W. Hładkiewicz), *Współpraca PZPR i SED w latach 1948-1979*, [w:] tamże, s. 63-82.
- (C) *Roman Mazurkiewicz 1887-1969*, „Przegląd Lubuski” nr 1, s. 105-107.
- (C) *Edmund Ujma 1923-1981*, „Przegląd Lubuski” nr 2, s. 156-157.
- (C) *Wstęp*, [w:] *Żołnierze radzieccy polegli nad Środkową Odrą*, Zielona Góra, s. 3-12.
- (C) *Uwagi wstępne*, [w:] *PRL – NRD: 30 lat przyjaźni i współpracy: materiały XXVI Sesji Komisji Historyków Polski i NRD*, red. H. Szczegółą, Zielona Góra, s. 3-4.
- (D) *PRL – NRD: 30 lat przyjaźni i współpracy: materiały XXVI Sesji Komisji Historyków Polski i NRD*, red. H. Szczegółą, Zielona Góra, ss. 146.
- (D) *Żołnierze radzieccy polegli nad Środkową Odrą*, praca zbiorowa, Zielona Góra, ss. 338.
- (D) „Studia i materiały”. Zeszyt Naukowy nr 4, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze, Nauki społeczno-polityczne, Zielona Góra, ss. 241.
- (D) „Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 40-42.
- (E) W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej i uzbrojeniu ochronnym*, Warszawa 1981, „Nadodrże” nr 10, s. 9.
- (E) Z. Wielgosz, *Nowa Marchia w historiografii niemieckiej i polskiej*, Poznań 1980, „Zapiski Historyczne”, zes. 1, s. 131-133.

1983

- (B) *Organizacje młodzieżowe w systemie politycznym państwa. Próba retrospekcji*, [w:] *Młodzież i socjalistyczny ruch młodzieżowy wobec procesów demokratyzacji państwa: materiały i wystąpienia z VI i VII spotkań Politycznych Młodych w Łagowie 1980 i 1982*, red. W. Hładkiewicz, W. Kurowski, Zielona Góra, s. 7-14.
- (B) (i E. Hajduk), *Próba oceny*, [w:] *Kultura polityczna studentów uczelni pedagogicznych*, red. H. Szczegółą i E. Hajduk, Zielona Góra, cz. 1, s. 85-87.
- (B) *Próba syntezy*, tamże, cz. 2, s. 191-197.
- (B) (i W. Hładkiewicz), *Die polnische Geschichte in Lehrbüchern der BRD*, „Vergleichende Pädagogik” nr 3, s. 303-311.
- (B) (i P. Mnichowski), *Zbrodnie hitlerowskie na Ziemi Lubuskiej w latach 1939-1945*, „Przegląd Lubuski” nr 1/2, s. 17-31.
- (C) *Przemówienie inauguracyjne rektora*, [w:] *Skład osobowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze w roku akademickim 1982/1983*, oprac. R. Zaradny, Zielona Góra, s. 5-14.
- (C) *Przemówienie inauguracyjne rektora w roku akademickim 1983/1984*, [w:] *Informator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Październik 1983*, oprac. A. Gajda, Zielona Góra, s. 5-10.
- (C) *Wstęp*, [w:] *Mój dom nad Odrą. Pamiętniki i wspomnienia członków organizacji młodzieżowych Ziemi Lubuskiej*, wybór i oprac. A. Siatecki, Zielona Góra, s. 5-9.
- (D) *Edukacja polityczna* (red. nac. W. Szczepański), Warszawa, t. 2, ss. 468; t. 3, ss. 383.
- (D) *Historia polityczna Polski Odrodzonej. Wybór materiałów i dokumentów 1949-1959*, Warszawa, ss. 269.

- (D) *Kultura polityczna studentów uczelni pedagogicznej* (razem z E. Hajdukiem), Zielona Góra, cz. 1, ss. 92 + 64 k, cz. 2, ss. 197.
- (D) „Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 43-46.
- (D) „Rocznik Lubuski”, Zielona Góra, t. 12, ss. 400.
- (E) P. Mnichowski, *Obóz koncentracyjny i więzienie w Sonnenburgu (Słońsku)*, Warszawa 1982, „Nadodrze” nr 3, s. 9.
- (F) *Uczelnia bliżej - tańsze studia* (wypowiedź), „Nadodrze” nr 10, s. 3.
- (F) *Wszystko zależy od tempa przemian*, rozmowę przeprowadził J. Dąbek, „Gazeta Zielonogórska” nr 285, s. 7.

1984

- (A) *Zielona Góra. Rozwój miasta w Polsce Ludowej*, Poznań, ss. 238.
– rec. A. Buck, „Nowe Książki” nr 7.
- (B) *Kształcenie, doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli historii*, [w:] *Modernizacja kształcenia i doskonalenia nauczycieli*, Warszawa, s. 103-107.
- (B) *Współpraca województwa zielonogórskiego z okręgami Frankfurt nad Odrą i Cottbus*, „Przegląd Lubuski” nr 1/2, s. 105-126.
- (B) *Współpraca województwa zielonogórskiego z okręgami Frankfurt nad Odrą i Cottbus*, [w:] *Współpraca przygraniczna PRL-NRD*, praca zbiorowa, red. H. Szczegółą i K.H. Gräfe, Zielona Góra-Drezno, s. 141-160.
- (B) (i E. Hajduk), *Świadomość społeczna studentów uczelni pedagogicznych*, Acta Acad. Paedag. Egsiensis. Nova series t. 17, Egger, s. 45-48.
- (B) (i W. Pasterniak), *Liceum Pedagogiczne w Sulechowie*, [w:] *Licea pedagogiczne na Ziemi Lubuskiej*, red. B. Ratus, Zielona Góra, s. 5-25.
- (B) (i W. Pasterniak), *Liceum Pedagogiczne w Sulechowie*, „Rocznik Lubuski” t. 13, s. 7-29.
- (B) (i M. Śmiałek), *Pod okupacją niemiecką. W Polsce Ludowej*, [w:] *Gmina Siedlec: przeszłość i terażniejszość*, red. J. Brzeziński, Zielona Góra, s. 51-59.
- (C) *Przemówienie inauguracyjne rektora. Inauguracja roku akademickim 1984-1985*, [w:] *Informator: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze*, oprac. A. Gajda, Zielona Góra, s. 7-13.
- (C) *Wstęp*, [w:] *Lubuski słownik biograficzny*, red. H. Szczegółą, Zielona Góra, cz. 1, s. 9-13.
- (C) *Bendkowski Józef 1890-1955*, [w:] tamże, s. 25-26.
- (C) *Birgfellner Lech 1923-1970*, [w:] tamże, s. 26-28.
- (C) *Budych Jan 1885-1945*, [w:] tamże, s. 30-32.
- (C) *Bujacz Łukasz 1903-1961*, [w:] tamże, s. 32.
- (C) *Ciesielski Edmund 1917-1979*, [w:] tamże, s. 40-42.
- (C) *Czajkowski Jan Piotr 1910-1980*, [w:] tamże, s. 48-49.
- (C) *Dulewski Stanisław 1885-1957*, [w:] tamże, s. 56-57.
- (C) *Gutowski Czesław 1901-1974*, [w:] tamże, s. 73-74.
- (C) *Hundert Franciszek 1880-1961*, [w:] tamże, s. 78-80.
- (C) *Konieczny Antoni 1900-1980*, [w:] tamże, s. 100-102.
- (C) *Kowalski Kazimierz 1882-1962*, [w:] tamże, s. 107-108.
- (C) *Kukulski Leon 1902-1980*, [w:] tamże, s. 109-111.
- (C) *Lisowski Kazimierz 1863-1935*, [w:] tamże, s. 118-119.
- (C) *Lorek Janina 1906-1969*, [w:] tamże, s. 119-122.
- (C) *Mazurkiewicz Roman 1887-1969*, [w:] tamże, s. 132-135.
- (C) *Niwidziajło Franciszek 1902-1978*, [w:] tamże, s. 142-144.
- (C) *Ujma Edmund 1923-1981*, [w:] tamże, s. 205-206.
- (D) *Lubuski słownik biograficzny*, Zielona Góra 1984, cz. 1, ss. 225.

- (D) *Współpraca przygraniczna PRL-NRD* (razem z K.H. Gräfe), Zielona Góra–Drezno, ss. 212.
- (D) „Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 47-50.
- (D) „Rocznik Lubuski”, Zielona Góra, t. 13, ss. 320.
- (F) *Ziemie Zachodnie w świadomości Polaków*. Fragment referatu na XIII Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich, „Nadodrze” nr 24.
- (F) *Jeszcze raz o świadectwach polskości ziemi zielonogórskiej*, „Gazeta Lubuska” nr 208.

1985

- (B) *Die Zusammenarbeit der Wojewodschaft Zielona Góra mit den Bezirken Frankfurt/O und Cottbus*, [w:] *Freundschaft und Zusammenarbeit im Grenzgebiet der DDR und der VR Polen 1949-1984*, red. K.H. Gräfe, H. Szczegół, Pädagogische Hochschule, nr 2, Dresden, s. 71-90.
- (B) (i K. H. Gräfe), *Freundschaft und Zusammenarbeit an der Oder und Neisse 1949-1984*, [w:] tamże, s. 7-51.
- (B) *Archiwa KW PZPR w opinii użytkowników*, „Biuletyn Centralnego Archiwum KC PZPR” nr 7, s. 61-64.
- (B) *Kształtowanie postaw patriotycznych i internacjonalistycznych studentów w procesie nauczania przedmiotów ideologicznych*, [w:] *Wybrane zagadnienia wychowania w szkole wyższej: materiały z międzynarodowej konferencji naukowej*, red. K. Jaskot, J. Mańczak, Szczecin, s. 21-30.
- (B) *Odbudowa przemysłu włókienniczego na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1960*, [w:] *Przemysł włókienniczy regionu żarskiego w 40-leciu PRL, materiały z konferencji*, Zielona Góra, s. 5-14.
- (B) *Powrót na ziemię piastowskie*, [w:] *Wkład narodu polskiego w zwycięstwo i powrót ziem zachodnich i północnych do macierzy*, Wrocław, s. 19-42.
- (B) *Rola badań regionalnych w rekonstrukcji dziejów ruchu młodzieżowego*, [w:] *Metodologiczne aspekty badań nad dziejami ruchu młodzieżowego w PRL: materiały z konferencji*, red. H. Szczegół, Zielona Góra, s. 67-73.
- (B) *Rola historii współczesnej w edukacji politycznej*, [w:] *Historia a edukacja polityczna społeczeństwa*, praca zbiorowa, red. J. Maternicki, Warszawa, s. 161-171.
- (B) *Stosunki polsko-węgierskie po II wojnie światowej*, „Studia i materiały”. Zeszyt Naukowy nr 1, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze, Zielona Góra, s. 137-145.
- (B) *Życie społeczno-polityczne w KZP*, [w:] *Kostrzyńskie Zakłady Papiernicze*, praca zbiorowa, red. M. Eckert i J. Iwan, Zielona Góra, s. 292-312.
- (B) *Życie naukowe*, [w:] *Przemiany, perspektywy*, red. J. Dobosz, Zielona Góra, s. 175-188.
- (C) *Wstęp*, [w:] tamże, s. 5-10.
- (C) *Przedmowa*, [w:] *Brychcy Marceli: Los polskich robotników przymusowych na Ziemi Świebodzińskiej w latach wojny 1939-1945*, Świebodzin, s. 3-4.
- (C) *Władysław Miakisz 1928-1984*, „Przegląd Lubuski” nr 3/4, s. 206.
- (D) *Freundschaft und zusammenarbeit in Grenzgebiet der DDR Und VR Polen 1949-1984* (red. razem z K.H. Gräfe), Pädagogische Hochschule, Dresden nr 2, ss. 166.
- (D) *Metodologiczne aspekty badań nad dziejami ruchu młodzieżowego w PRL. Materiały z konferencji*, praca zbiorowa, Zielona Góra, ss. 83.
- (D) *Przemiany i perspektywy*, praca zbiorowa (konsultacja naukowa), Zielona Góra, ss. 266.
- (D) „Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 51-54.

1986

- (A) (i F. Żuber), *Osowa Sień. Monografia Państwowego Ośrodka Hodowli Zarodowej*, Zielona Góra, ss. 246.
- (B) *Główne tendencje w polityce państwa wobec Ziem Zachodnich*, [w:] *40-lecie powrotu Ziem Zachodnich i Północnych do Polski. Materiały Ogólnopolskiej Sesji Naukowej odbytej w dniach 25-26 czerwca 1985*, Warszawa, cz. 1, s. 439-445.
- (B) *Probleme des Staates im Entfurf des Programms der PVAP*, „Dresdener Reihe zur Forschung” nr 8, s. 65-71.
- (B) *Geneza powrotu polskich ziem zachodnich do Macierzy*, „Wiedza Obronna” nr 5, s. 1-8.
- (C) *Edmund Apolinarski. Lubuscy Budowniczości Polski Ludowej*, „Przegląd Lubuski” nr 1/4, s. 3-7.
- (C) *Jan Lembas. Lubuscy Budowniczości Polski Ludowej*, tamże, s. 7-12.
- (C) *Henryk Tłomak 1923-1985*, tamże, s. 249-250.
- (C) *Zdzisław Olas 1923-1985*, „Przegląd Lubuski” nr 247-249.
- (D) „Rocznik Lubuski”, Zielona Góra, t. 14, s. 357.
- (E) A. Czubiński, M. Olszewski, *Z robotniczych tradycji Wielkopolski*, Poznań 1984, „Z pola walki” nr 3, s. 172-176.
- (F) *Miara dorobku i doświadczeń. Oświata i nauka na Ziemiach Odzyskanych*, „Nadodrze” nr 17.
- (F) *Przeszłość dla przyszłości. Oświata na ziemiach zachodnich*, „Głos Nauczycielski” nr 29.

1987

- (B) *Czynniki kształtujące kulturę polityczną studentów*, [w:] *Kształtowanie socjalistycznych przekonań i postaw w szkole pedagogicznej. Materiały z konferencji ideologiczno-teoretycznej*, praca zbiorowa, red. F. Pastwa i W. Hładkiewicz, Zielona Góra, s. 48-55.
- (B) *Niektóre problemy kształcenia i doksztalcania nauczycieli historii oraz przedmiotów społecznych*, [w:] *Modernizacja kształcenia i doksztalcania nauczycieli*, praca zbiorowa, red. E. Starzyński, Warszawa 1987, cz. 1, s. 308-318.
- (C) *Sprawozdanie z pracy zespołu III na temat „Kształcenie, doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli historii, wiedzy obywatelskiej i fakultatywnych przedmiotów społecznych”*, [w:] tamże, cz. 2, s. 614-617.
- (C) *Przedmowa*, [w:] M. Brychcy, E. Grzywaczyk, *Działalność banków ludowych na ziemi międzyrzeckiej*, Międzyrzecz, s. 3-5.
- (C) *Gruszczyński Stanisław 1902-1965*, [w:] *Słownik biograficzny działaczy polskiego ruchu robotniczego*, Warszawa, t. 2, s. 399-400.
- (C) *Hylak Wojciech 1900-1962*, [w:] tamże, s. 569-570.
- (D) „Przegląd Lubuski”, kwartalnik, Zielona Góra, nr 1-4.

1988

- (B) *Lelewel jako numizmatyk*, [w:] *Joachim Lelewel, człowiek i dzieło: w dwustulecie urodzin. Materiały z ogólnopolskiej sesji naukowej, Żagań 12-14 IX 1986*, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra, s. 133-143.
- (B) *Gerechtigkeit als globaler Imperativ*, „Der Quäker” nr 11, s. 254-257.
- (B) *Rola historii współczesnej w edukacji politycznej*, „Edukacja Polityczna” nr 12, s. 71-81.
- (E) A. Głowacki, *Sierpień 1980 w Szczecinie*, Szczecin 1987, „Przegląd Zachodnio-Pomorski” nr 3, s. 220-224.
- (F) *Model demokracji. Z dziejów Polski Ludowej*, „Nadodrze” nr 26, s. 1, 4.

- (F) *Partyjne zaręczyny i ślub*, rozmowę przeprowadził H. Ankiewicz, „Gazeta Lubuska” nr 294, s. 1, 7.
- (F) *Czy 11 listopada wypchnie z kalendarza 22 lipca*, rozmowę przeprowadził H. Ankiewicz, „Gazeta Lubuska” nr 262, s. 1, 9.

1989

- (B) *Powrót polskich ziem zachodnich i północnych do Macierzy*, „Rocznik Lubuski” t. 15, s. 5-19.
- (B) *Rola historii współczesnej w kształtowaniu świadomości socjalistycznej Polaków*, [w:] *Świadomość społeczna*, red. A. Czarkowski i K. Kaszyński, Zielona Góra, t. 2, s. 282-292.
- (B) *Die Zusammenarbeit an der polnisch-sovjetischen Grenze in den 80er Jahren*, „Dresdener Reihe zur Forschung” nr 17, s. 69-73.
- (C) *Joachim Lelewel jako numizmatyk*, „Grosz” nr 28, s. 3-6.
- (D) *Przemiany kulturalno-oświatowe Środkowego Nadodrza. Materiały z sesji naukowej*, Zielona Góra, ss. 134.
- (D) „Rocznik Lubuski”, Zielona Góra, ss. 384.
- (F) *Region i nauka (wypowiedź)*, „Nadodrże” nr 4, s. 3.

1990

- (B) *Ludzie pogranicza*, [w:] *Co dzień Polak narodowi służy*, Gorzów Wielkopolski, s. 87-131.

1991

- (A) (i J. Benyskiewicz), Zielona Góra. *Zarys dziejów*, Poznań, ss. 212.
- (B) *Tradycje trzeciomajowe w Polsce w latach 1918-1991*, [w:] *200 lat Konstytucji 3-go Maja*, red. F. Mincer, Zielona Góra, s. 95-105.

1992

- (B) *Dylematy nauczyciela historii współczesnej*, [w:] *Nauczanie historii dziś. Zaszczości i oczekiwania*, red. H. Szczegóła, Zielona Góra, s. 81-88.
- (B) *Polnisch-deutsche Grenzbeziehungen in den Jahren 1945-1990*, [w:] *Das Mittelerdegebiet. Probleme der Entwicklung und der Zusammenarbeit mit Deutschland*, Zielona Góra, s. 40-45.
- (B) *Możliwości badawcze nauczycieli nad historią regionalną*, [w:] *Regionalizm w teorii i praktyce nauczania. Materiały konferencji naukowej WSP*, red. K. Stachura, Zielona Góra, s. 19-25.
- (B) *Polsko-niemiecka współpraca w latach 1945-1990*, „Rocznik Lubuski” t. 17, s. 183-195.
- (C) *Franciszek Walter 1901-1987*, „Rocznik Lubuski” t. 16, s. 309-311.
- (C) *Wstęp*, [w:] H. Ankiewicz, *Przechadzki zielonogórskie*, Zielona Góra, s. 5-10.
- (D) „Rocznik Lubuski” t. 16, ss. 316.
- (E) Z. Leszczyński, *Deutschland - Einig - Vaterland. Das Vereinigungsprozess der BRD und der DDR im Spiegel der Deutschenpresse*, Rzeszów 1991, „Rocznik Lubuski” t. 17, s. 218-219.
- (F) *Zielona Góra we wspomnieniach niemieckiego proboszcza*, „Gazeta Nowa” nr 72.
- (F) *Dramat mieszkańców Babimostu w 1945 r.*, „Gazeta Nowa” nr 128.

1993

- (B) *Polsko-niemiecki spór o wypędzonych (Vertriebenen)*, „Rocznik Lubuski” t. 18, s. 157-166.

- (B) *Historia współczesna a polityka*, „Ruch Pedagogiczny” nr 1-2, s. 41-48.
- (B) *Kształtowanie się polskiej administracji w Głogowie w latach 1945-1950*, [w:] *Studia i materiały z dziejów Głogowa*, red. K. Matwijowski, Wrocław, s. 85-96.
- (C) *Wstęp*, [w:] S. Oberleitner, *Polskie ordery i odznaczenia*, Warszawa, t. 1, s. 5-8.
- (F) *Zbiegli, wypędzeni, wysiedleni*, rozmowę przeprowadził A. Siatecki, „Gazeta Lubuska. Magazyn” nr 1.
- (F) *Wyzwolenie czy zdobycie Zielonej Góry*, „Gazeta Nowa” nr 45.
- (F) *Bekomt Grünberg eine Universität*, „Grünberger Wochenblatt” nr 5.

1994

- (A) (K. Matwijowski i in.), *Głogów. Zarys monograficzny miasta*, Wrocław, s. 229-318.
- (B) *Die Aussiedlung der Deutschen aus Polen vor der Potsdamer Konferenz (Juni-Juli 1945)*, „Transodra” nr 10/11, s. 55-62.
- (B) *Przedpoczdamskie wysiedlenia Niemców z Polski*, [w:] *Ludność niemiecka na ziemiach polskich w latach 1939-1945 i jej powojenne losy*, red. W. Jastrzębski, Bydgoszcz, s. 47-57.
- (B) *Pierwszy proces polityczny w powojennej Zielonej Górze*, „Studia Zielonogórskie” t. 1, s. 101-110.

1995

- (B) *Erlebnisse im Bomst*, [w:] *Als Flucht und Vertriebung im Kreis Züllichau-Schwiebus begannen*, b.m., s. 23-26.
- (E) C. Osękowski, *Spółczesność Polski zachodniej i północnej w latach 1945-1956. Procesy integracji i dezintegracji*, Zielona Góra 1994, „Inter Finitimos” nr 7, s. 31-33.
- (F) *Zeit ist reif für einheitliche meinung zu wundem Punkt*, „Märkische Oderzeitung” nr 155, s. 5-6.

1996

- (B) *Babimost i Zielona Góra – dwa dramatyczne epizody z 1945 roku*, „Studia Zachodnie” nr 2, s. 97-105.
- (C) (i Z. Bujkiewicz, T. Dzwonkowski, A. Toczewski), *Zielona Góra rok 1945 – rok przełomu*, „Studia Zielonogórskie” t. 2, s. 93-104.
- (C) (i C. Osękowski), *Źródła i materiały do dziejów Środkowego Nadodrza. Lata 1945-1995*, [w:] *Źródła i materiały do dziejów Środkowego Nadodrza. Wybór*, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra, s. 185-257.
- (C) *Wstęp*, [w:] *Znani zielonogórzanie XIX wieku*, red. H. Szczegóła, Zielona Góra, s. 11-19.
- (C) *Lech Birgfellner (1923-1970). Pedagog i działacz sportowy*, [w:] tamże, s. 37-42.
- (C) *Pastor Friedrich Böhm (1882-1963). Ostatni niemiecki superintendent zielonogórski*, [w:] tamże, s. 46-50.
- (C) *Ernst Clauss (1889-1976). Historyk, nauczyciel i redaktor*, [w:] tamże, s. 56-63.
- (C) *Ksiądz Georg Gottwald (1884-1963). Ostatni niemiecki proboszcz zielonogórski*, [w:] tamże, s. 83-89.
- (C) *Armin Haag (1884-1944). Dyrygent i kompozytor*, [w:] tamże, s. 89-92.
- (C) *Tadeusz Jasiński (1928-1992). Literat i dziennikarz*, [w:] tamże, s. 101-106.
- (C) *Halina Kirszke-Lubicz (1906-1991). Aktorka i społeczniczka*, [w:] tamże, s. 106-110.
- (C) *Jan Klementowski (1906-1973). Pierwszy polski starosta zielonogórski*, [w:] tamże, 110-115.
- (C) *Kazimierz Lisowski (1863-1935). Prezes Towarzystwa Rzemieślników Polskich*, [w:] tamże, s. 123-129.

- (C) Roman Mazurkiewicz (1887-1969). *Muzykolog i zielonogórski wicestarosta*, [w:] tamże, s. 133-137.
- (C) Ksiądz Kazimierz Michalski (1898-1976). *Pierwszy powojenny polski proboszcz i dziekan zielonogórski*, [w:] tamże, s. 137-144.
- (C) Mieczysław Mierzyński. *Prezes Lubuskiego Towarzystwa Muzycznego*, [w:] tamże, s. 144-147.
- (C) Paul Pietras. *Poeta, regionalista i dziennikarz*, [w:] tamże, s. 150-158.
- (C) Zbigniew Pieniężny (1906-1973). *Lekarz i działacz społeczny*, [w:] tamże, s. 158-162.
- (C) Henryk Pochanke (1915-1986). *Nauczyciel i uczonec*, [w:] tamże, s. 162-166.
- (C) Tomasz Sobkowiak (1895-1945). *Pierwszy powojenny burmistrz Zielonej Góry*, [w:] tamże, s. 183-187.
- (D) *Znani zielonogórzanie XIX i XX wieku*, praca zbiorowa, Zielona Góra, s. 215.
 - rec. W. Strzyżewski, „*Studia Zielonogórskie*” nr 3.
 - rec. J. Kurowicki, „*Gazeta Lubuska*” nr 167.
- (D) „*Studia Zachodnie*” nr 2, ss. 125.

1997

- (A) (i B. Potyrała), *Czerwoni marszałkowie. Elita Armii Radzieckiej 1935-1991*, Zielona Góra, ss. 426.
 - rec. A. Garlicki, „*Polityka*” nr 37.
 - rec. J. Maroń, „*Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka*” 1999, nr 1, s. 117-121.
- (B) *Das Kriegsende in Niederschlesien*, [w:] *Kapitulation und Befreiung. Das Ende des II. Weltkrieges in Europa*, Münster, s. 62-72.
- (B) *Społeczno-polityczne aspekty utworzenia województwa gorzowskiego*, [w:] *Szkice z dziejów województwa gorzowskiego 1975-1995*, red. B. Woltman, Gorzów Wielkopolski, s. 31-47.
- (B) *Nauczanie historii okresu Polski Ludowej na studiach nauczycielskich*, „*Problemy Studiów Nauczycielskich*” nr 7, s. 119-124.
- (B) *Z badań nad toponimią Środkowego Nadodrza*, „*Rocznik Lubuski*” t. 23, s. 97-107.
- (B) *Związek Gmin Zachodnich*, „*Acta Politica*” nr 8, s. 105-117.
- (B) *Żagań po 1945 r.*, [w:] *Żagań w historii Śląska*, „*Les Vues de Sagan*”, red. W. Bein i H. Szczegółą, Żagań, s. 91-96.
- (C) *Zielona Góra jako ośrodek regionalny i ponadregionalny*, „*Studia Zielonogórskie*”, t. 3, s. 36-39.
- (C) *Wstęp*, [w:] *Żagań w historii Śląska*, „*Les Vues de Sagan*”, red. W. Bein i H. Szczegółą, Żagań, s. 5-6.
- (D) (i W. Bein), *Żagań w historii Śląska*, „*Les Vues de Sagan*”, Żagań, ss. 96.
- (F) *Rok nadziei: z Rektorem Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego prof. dr. hab. Hieronimem Szczegółą rozmowę przeprowadził Dariusz Dolański*, „*Głos Uczelni*” nr 1, s. 4-5.
- (F) *Nie powinniśmy mieć kompleksów: z okazji inauguracji roku akademickiego, z Rektorem prof. dr. hab. Hieronimem Szczegółą rozmowę przeprowadził Dariusz Dolański*, „*Głos Uczelni*” nr 5, s. 12-13.
- (F) *W drodze do uniwersytetu, rozmowę z prof. dr. hab. Hieronimem Szczegółą, rektorem Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze przeprowadził Leszek Kalinowski*, „*Gazeta Lubuska*” nr 131.
- (F) *Regionalista: Władysława Korcza wspomina prof. Hieronim Szczegółą*, „*Gazeta Zachodnia*” nr 255, s. 5.

1998

- (A) (i J. Benyskiewicz), *Powstanie Wielkopolskie nad środkową Obrą*, Zielona Góra, ss. 192.
- (A) (i C. Osękowski), *Euroregiony na pograniczu polsko-niemieckim (1991-1997)*, Zielona Góra, ss. 198.
– rec. T. Nodzyński, „Studia Zachodnie” 1999, nr 4.
- (B) *Osadnictwo polskie we wschodniej Brandenburgii w latach 1945-1950*, „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” nr 5, s. 149-159.
- (B) *Polnische Ansiedlung in Ostbrandenburg*, [w:] *Bevölkerungstransfer und Systemwandel. Ostmitteleuropäische Grenzen nach dem zweiten Weltkrieg*, oprac. H. Schulz, Berlin, s. 31-39.
- (B) *Historyczne i współczesne uwarunkowania Ziemi Lubuskiej*, „Roczniki Gorzowskie” t. 1, s. 111-122.
- (C) *Przedmowa*, [w:] M. Mazur, *Współżycie narodowości na Ziemi Drohobyckiej*, Warszawa, s. 9-10.
- (C) *Edmund Apolinarski (1914-1993). Działacz gospodarczy*, [w:] *Ludzie Środkowego Nadodrza. Wybrane szkice biograficzne (XII-XX wiek)*, praca zbiorowa, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra, s. 15-17.
- (C) *Ernst Clauss (1889-1976). Historyk, nauczyciel, redaktor*, [w:] tamże, s. 32-33.
- (C) *Kasper Elyan (1435-1486). Pierwszy polski drukarz*, [w:] tamże, s. 39-41.
- (C) *Jan z Głogowa (1445-1507). Astronom, lekarz, filozof*, [w:] tamże 95-98.
- (C) *Kazimierz Lisowski (1863-1935). Prezes Towarzystwa Rzemieślników Polskich*, [w:] tamże, s. 124-126.
- (C) *Kazimierz Michalski (1898-1975). Duchowny, pierwszy polski powojenny proboszcz i dziekan zielonogórski*, [w:] tamże, s. 133-136.
- (C) *Zbigniew Pieniężny (1906-1973). Lekarz i społecznik*, [w:] tamże, s. 152-154.
- (C) *Wiesław Sauter (1905-1996). Historyk, pamiętnikarz, działacz kultury*, [w:] tamże, s. 176-178.
- (F) *Z myślą o przyszłości: z okazji inauguracji roku akademickiego z rektorem – prof. dr. hab. Hieronimem Szczegółą rozmawia Dariusz Dolański*, „Głos Uczelni” nr 5, 10-11.
- (F) *Rozmowa z prof. dr. hab. Hieronimem Szczegółą, Rektorem Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze, rozmowę przeprowadzili M. Wąsiura, P. Toporowski, R. Hudak*, „WSPAK” październik-listopad, s. 2-4.

1999

- (A) (i B. Potyrała), *Armia Stalina w okresie pokoju 1945-1953*, Zielona Góra, ss. 252.
- (A) (i C. Osękowski), *Pogranicze polsko-niemieckie w okresie transformacji (1989-1997)*, Zielona Góra, ss. 374.
– rec. M. Eckert, „Rocznik Lubuski” t. 25.
– rec. L. Koćwin, A. Tomiak, „Studia Zachodnie” 2000, nr 5.
- (B) *Ziemie Zachodnie i Północne w polityce PZPR w latach 1949-1956*, [w:] *Ziemie Zachodnie i Północne w okresie stalinowskim*, red. C. Osękowski, Zielona Góra, s. 19-25.
- (B) *Stan badań procesów transgranicznych na pograniczu polsko-niemieckim*, [w:] *Rola i znaczenie informacji europejskiej*, Zielona Góra, s. 93-114.
- (B) *Lubuskie szkolnictwo wyższe wczoraj i dziś*, [w:] *40 lat Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego na Ziemi Lubuskiej*, red. J. Grzelak, Zielona Góra, s. 78-87.
- (C) *Jak widzę wiek dwudziesty*, „Dzieje Najnowsze” nr 2, s. 51-53.
- (C) *Sprawozdanie rektora za lata 1996-1999*, WSP Zielona Góra, ss. 68.

- (C) *Wprowadzenie*, [w:] *Znani zielonogórzanie XIX i XX wieku*, praca zbiorowa, red. H. Szczegółka, Zielona Góra, cz. 2, s. 7-9.
- (C) *Joseph Borucki 1902-1986*, [w:] tamże, s. 17-20.
- (C) *Ernst Busse 1885-1959*, [w:] tamże, s. 25-27.
- (C) *Herman Ercklentz 1876-1962*, [w:] tamże, s. 28-31.
- (C) (i B. Claudé), *Martin Klose 1884-1975*, [w:] tamże, s. 40-43.
- (C) (i B. Claudé), *Karl Laube 1898-1973*, [w:] tamże, s. 65-68.
- (C) *Max Ludwig 1888-1958*, [w:] tamże, s. 72-74.
- (C) *Wilhelm Malitzius 1802-1876*, [w:] tamże, s. 80-83.
- (C) *Bronisław Ratuś 1935-1997*, [w:] tamże, s. 124-128.
- (C) *Wiesław Sauter 1905-1996*, [w:] tamże, s. 138-142.
- (C) (i B. Claudé), *Hugo Schmidt 1866-1933*, [w:] tamże, s. 149-151.
- (C) *Henryk Tłomak 1923-1985*, [w:] tamże, s. 161-162.
- (D) *Znani zielonogórzanie XIX i XX wieku*, praca zbiorowa, red. H. Szczegółka, Zielona Góra, cz. 2, ss. 183.

2000

- (A) (i B. Potyrała), *Armia rosyjska po upadku ZSRR 1992-2000*, Zielona Góra, ss. 214.
- (B) *Wokół sporu o Okrągły Stół*, [w:] *Dziesięć lat transformacji ustrojowej w Polsce*, red. C. Osękowski, Zielona Góra, s. 11-19.
- (B) *Historyczna Ilua najstarszą częścią Szprotawy*, [w:] *Szprotawski epizod Zjazdu Gnieźnieńskiego w 1000 roku*, red. H. Szczegółka, Szprotawa, s. 2-10.
- (B) *Spotkanie Ottona III z Bolesławem Chrobrym w Iławie w 1000 roku*, [w:] tamże, s. 105-127.
- (B) *Szprotawski epizod Zjazdu Gnieźnieńskiego*, [w:] *Szprotawa 1000-2000. W kręgu europejskich idei zjednoczeniowych*, Zielona Góra, s. 25-41.
- (B) *Wojska Układu Warszawskiego*, [w:] *Dowództwo Sił Zbrojnych ZSRR (lata pięćdziesiąte-siedemdziesiąte)*, red. B. Potyrała, W. Szlufik, Częstochowa, s. 66-78.
- (C) *Wprowadzenie*, [w:] tamże, s. 7-10.
- (C) *Bronisław Ratuś 1935-1997*, „*Studia Zielonogórskie*” nr 6, s. 189-193.
- (D) *Szprotawski epizod Zjazdu Gnieźnieńskiego w 1000 roku*, Szprotawa, ss. 136.
- (D) *Szprotawa 1000-2000. W kręgu europejskich idei zjednoczeniowych*, Zielona Góra, ss. 103.

2001

- (B) (i C. Osękowski), *Erste Konzeptionen zur grenznahen zusammenarbeit am Beispiel der brandenburgisch-lubusker Region 1990-1993*, [w:] *Historische Begegnungen zwischen Deutschen und Polen im Gespräch deutscher und polnischer Historiker*, oprac. J. Kuroпка, H. Szczegółka, Vechta-Zielona Góra, s. 9-17.
- (B) *Der deutsch-polnische Streit um die Vertriebenen*, [w:] tamże, s. 65-75.
- (C) (i J. Kuroпка), *Vorwort*, [w:] tamże, s. 7-9.
- (E) *Z dziejów Gorzowa Wielkopolskiego 1945-1998*, cz. 1, *Życie społeczno-polityczne*, red., wstęp i zakończenie H. Szczegółka, Gorzów Wielkopolski.
- (B) *Bischof Wilhelm Pluta zu Landsberg und sein Kampf die Regierung der Volksrepublik Polen*, [w:] *Persönlichkeit und Zeitgeschehen*, Vechta, s. 307-319.
- (B) *Zjednoczone Dowództwo wojsk Układu Warszawskiego*, [w:] *Koniec mitu o niezwykłej Armii Radzieckiej (lata siedemdziesiąte-dziewięćdziesiąte)*, red. B. Potyrała, W. Szlufik, Częstochowa, s. 66-73.
- (B) *Początki lekkoatletyki na Ziemi Lubuskiej 1945-1950*, [w:] *Lekkoatletyka na Ziemi Lubuskiej: 1945-2001*, red. B. Woltmann, Gorzów Wielkopolski, s. 32-39.

2002

- (B) *Początki lekkooatletyki na Ziemi Lubuskiej (1945-1950)*, [w:] *Studia z dziejów kultury fizycznej*, red. T. Jurek, Gorzów Wielkopolski, s. 479-487.
- (B) *Armia Radziecka na Ziemiach Zachodnich. Okupacja czy stacjonowanie?*, [w:] *Studia historyczne nad polityką, gospodarką i kulturą*, red. B. Walczak, Zielona Góra, s. 75-85.
- (B) *Repolonizacja i polonizacja Ziemi Zachodnich (na przykładzie Świebodzina)*, [w:] *Świebodzin. 700 lat historii*, red. W. Strzyżewski, Świebodzin, s. 159-167.

2003

- (B) *Die Frage der schlesischen Indetität nach 1945*, [w:] *Kulturvermittlung und Interregionalitäten*, red. P. Nitschke, Frankfurt/O, s. 61-71.
- (C) *Słowo wstępne*, [w:] I. Korniluk, *Zielonogórski papierowy pieniądz zastępczy (1917-1923)*, Zielona Góra, s. 5-6.
- (C) *Opinia profesora historii*, [w:] Z. Piotrowski, *Dwadzieścia lat wcześniej*, Zielona Góra, s. 3-4.
- (C) *Stefan Boliński (1934-2003)*, „Studia Zielonogórskie” nr 9, s. 275-277.
- (C) *Wspomnienie o Stefanie Bolińskim*, „Uniwersytet Zielonogórski” nr 4-5, s. 58-59.
- (C) *Zielonogórska droga do uniwersytetu*, „Uniwersytet Zielonogórski” nr 10, s. 17-20.
- (F) *Profesor na deptaku – z profesorem Hieronimem Szczegółą, współtwórcą zielonogórskiego ośrodka akademickiego rozmawia W. Gruszczyński*, „Puls” nr 5, s. 4-6.
- (F) *Bez znaku równości – z profesorem Hieronimem Szczegółą na temat stosunków polsko-niemieckich rozmawia M. Białowąs*, „Gazeta Lubuska” nr 201.

2004

- (C) *Jak powstała Wyższa Szkoła Inżynierska*, „Uniwersytet Zielonogórski” nr 2, s. 56-60.
- (C) *Pierwsze lata Wyższej Szkoły Inżynierskiej (1965-1969)*, tamże nr 3, s. 34-38.
- (C) *Powstanie uczelni pedagogicznej*, tamże nr 4-5, s. 32-35.
- (C) *Zielona Góra kształci magistrów (1973)*, tamże nr 6, s. 58-61.
- (C) *Uczelnie zielonogórskie u progu kryzysu społeczno-gospodarczego (1975-1980)*, tamże nr 7, s. 34-37.
- (C) *Szkolnictwo wyższe w Zielonej Górze w okresie kryzysu społecznego i politycznego 1979-1982*, tamże nr 11, s. 50-53.

2005

- (B) *„Przemków – stolica Łemków”*, [w:] *Polska – Europa – Świat XX wieku*, red. W. Wierzbieniec, Rzeszów, s. 717-728.
- (B) *Związek Polskich Gmin Zachodnich (1990-1999)*, [w:] *Studia politologiczne i historyczne*, red. C. Osękowski, J. Macała, Zielona Góra, s. 483-491.
- (B) *„Historyczny” zjazd historyków w Zielonej Górze*, [w:] *50 lat Polskiego Towarzystwa Historycznego w Zielonej Górze*, red. D. Dolański, Zielona Góra, s. 53-62.
- (C) *Wiesław Sauter (1905-1996)*, [w:] tamże, s. 83-89.
- (C) *Bronisław Ratuś (1935-1997)*, [w:] tamże, s. 99-103.

2006

- (B) *W stulecie urodzin historyka i pisarza Wiesława Sautera (1905-1996)*, [w:] *Polacy – Niemcy – Pogranicze: studia historyczne*, red. G. Wyder, T. Nodzyński, Zielona Góra, s. 263-273.
- (C) *Wstęp*, [w:] M. Kopyść, *Katalog specjalizowany monet zastępczych i prywatnych żetonów płatniczych m. Zielonej Góry 1918-1924*, Zielona Góra, s. 8-11.

- (B) *Jan Mulak – polityk i historyk*, [w:] *Jan Mulak (1914-2005). Życie dla sportu*, red. B. Woltmann, S. Zaborniak, Rzeszów, s. 160-173.
- (B) *Wyprawy zaprzęgiem na Igrzyska Olimpijskie do Los Angeles i Barcelony*, [w:] tamże, s. 132-148.
- (C) *Słowo wstępne, Dziedzictwo kulturowe Środkowego Nadodrza, „Rocznik Lubuski” t. 32, s. 7-8.*

2007

- (B) *Administracja i życie społeczno-polityczne w latach 1945-1980*, [w:] *Dzieje Świebodzina*, red. W. Strzyżewski, Świebodzin-Zielona Góra, s. 255-277.
- (C) *Przedmowa*, [w:] K. Wawrzynowicz, *Obra. Zarys dziejów*, Wolsztyn, s. 6-7.
- (C) *Zielonogórska droga do Uniwersytetu (cz. I)*, „*Studia Zielonogórskie*” nr 13, s. 127-147.
- (C) *Posłowie*, [w:] M. Pozaroszczyk, *Szprotawa w swym 750-leciu*, Szprotawa, s. 187-188.
- (C) *Nachwort*, [w:] tamże, s. 189-190.

2008

- (C) *Zielonogórska droga do Uniwersytetu (cz. II)*, „*Studia Zielonogórskie*” nr 14, s. 117-137.

2009

- (C) *Słowo wstępne*, [w:] *Zapisałi się w dziejach Środkowego Nadodrza. Szkice biograficzne*, red. P. Bartkowiak, D. Kotlarek, J. Kuczer, Zielona Góra, s. 5-6.
- (C) *Wstęp, zakończenie*, [w:] *Z dziejów Gorzowa Wielkopolskiego (1945-2007)*, t. 1: *Życie społeczno-polityczne*, red. T. Jurek, H. Szczegóła, Gorzów Wielkopolski.
- (D) (i T. Jurek), *Z dziejów Gorzowa Wielkopolskiego (1945-2007)*, t. 1: *Życie społeczno-polityczne*, Gorzów Wielkopolski, ss. 291.

2010

- (B) *Szprotawa w XX wieku*, [w:] F. Matuszkiewicz, *Historia Szprotawy* (tłum. i oprac. J. Kuczer), Szprotawa, s. 273-323.
- (B) *Dr Feliks Matuszkiewicz (1885-1956)*, [w:] tamże, s. 6-9.
- (A) (i M. Boryna), *Szprotawa i okolice. Na tropach historii i przyrody*, Szprotawa, ss. 122.
- (F) *Refleksje na 750-lecie Szprotawy*, „*Biuletyn Urzędu Miejskiego w Szprotawie*” wydanie okolicznościowe, czerwiec, s. 3-4.
- (B) *Zum Problem des gemeinsamen kulturellen Erbes in den Westgebieten Polens*, [w:] *Regionale Geschichtskultur*, red. J. Kuropka, Berlin, s. 197-205.
- (C) *Posłowie*, [w:] M. Pozaroszczyk, M. Siwicki, S. Syrycki, *Ziemia Szprotawska. Historia i ludzie*, Szprotawa-Żagań, s. 116-117.
- (B) *Głogowska wojna sukcesyjna*, [w:] *Głogovia Maior – Wielki Głogów pomiędzy bliskim dziejów i cieniem ruin*, red. B. Czechowicz, M. Konopnicka, Głogów-Zielona Góra, s. 99-111.

2011

- (C) *Wstęp*, [w:] M. Siwicki, *Izba Historii w Szprotawie. Przewodnik*, Szprotawa-Żagań, s. 9-10.

PISANO O PROFESORZE

HIERONIM SZCZEGÓŁA I HENRYK ARMATYS SĄ STUDENTAMI

Kolega Hieronim Szczegóła – student I roku PWSP nie zna jeszcze dobrze Krakowa. Toteż jadąc tramwajem z zaciekawieniem spogląda na krakowskie planty, na sędziwe mury Barbakanu. Wszystko tu nowe, wszystko nieznanne, a zarazem bogate w lata ubiegłych wieków, w lata historii. A historia to jego ulubiony przedmiot i kierunek, w którym się specjalizuje, studiując w Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej.

– Wiecie – opowiada przyglądając się zabytkom Krakowa – w latach gimnazjalnych uczył mnie jeden profesor historii, który umiał nas bardzo żywo zainteresować tą dziedziną wiedzy. Dużo mu zawdzięczam. Właśnie dzięki niemu poszedłem się uczyć dalej.

I tak jak to zwykle bywa ze wspomnieniami, że jedne łączą się z drugimi, tworząc z poszczególnych ogniw cały łańcuch, tak i teraz popłynęło w dalszym ciągu opowiadanie – historia. Ale teraz historia życia studenta Szczegóły.

Wieś rodzinna kolegi Szczegóły – Rostarzewo – leży daleko od Krakowa – aż w Poznańskim. Wieś to ani biedna ani bogata. Jak w każdej wsi przed wojną, naukę kończyło tam dziecko po paru latach szkoły powszechnej. Ojciec Szczegóły nie posiadał ziemi, był robotnikiem w cegielni. I gdy przyszła wojna, mały chłopiec zaledwie skończył I klasę. Ojca wywieziono do Niemiec. A mały Hieronim poszedł „na naukę” do niemieckiego „bauera” i tam przez 5 lat „uczył się” pasania gęsi, krów, pracy w polu. Mimo wszystko chłopak nie zapominał o książkach. Już wtedy starał się czytać co tylko dostał we wsi: stare kalendarze, podręczniki. [...]

I oto teraz, po rocznej praktyce w zawodzie nauczycielskim, zapisał się na studia do PWSP w Krakowie, i od 1 września tak jak wielu innych studentów rozpoczął naukę na Wydziale Historycznym PWSP, w jednym z najstarszych miast, w mieście historii, którego nowe dzieje będzie i on wypełniał obecnie życiem studenta Polski Ludowej.

Henryk Armatys obecnie student I roku Akademii Górniczo-Hutniczej miał za ledwie parę lat, gdy wybuchła wojna. Pamięta jednak tamte czasy, czasy ciągłej przeprowadzki, kiedy ojciec, ogrodnik bez ziemi w poszukiwaniu za pracą prznosił się wraz z liczną rodziną ze wsi do wsi, z dworu do dworu. Przyszła wojna. Henryk poszedł na służbę do kułaka, bo w domu nie bardzo było co jeść. I tak samo jak jego rówieśnik Szczegółą dalekim Rostarzewie, tak samo i on pracował za łyżkę stawy u wyzyskiwacza. Dziwnie podobnie układały się losy tych dwóch chłopców, podobna była ich droga aż do Krakowa. [...]

Koledzy Szczegółą i Armatys nie znają się. Nie wiedzą nawet o sobie. Każdy z nich zaczyna studiować inną dziedzinę wiedzy, ma inne zamiłowania. [...]

K.S.

„Gazeta Krakowska” wrzesień 1953.

LUdzie, KTÓRYCH SPOTYKAMY

Hobby nauczyciela

Hieronim Szczegółą

Nie każdy absolwent wydziału historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego odrzuciłby bez namysłu propozycję podjęcia ciekawej pracy i osiedlenia się w Krakowie, po to by wrócić do domowych pieleszy na Ziemi Lubuskiej.

Ale Hieronim Szczegółą tak właśnie postąpił. Mimo nęcących ofert poszedł za swym powołaniem – wybrał pracę z młodzieżą właśnie na Ziemiach Zachodnich.

Dlaczego? Przede wszystkim dlatego, że w ciągu wielu niełatwych przecież lat pobytu na Ziemi Lubuskiej przywiązał się do niej całym sercem, poznał jej dzieje, polubił jej krajobraz, ludzi.

Życie nie głaskało Szczegóły po głowie. Ciężkie warunki domowe zmusiły go wcześniej do pracy zarobkowej. Trzeba się było chwytać wszystkiego. Nawet wyładunku węgla. Dzięki wytrwałej pracy udało mu się ukończyć liceum pedagogiczne w Sulechowie, po czym zaczął pracować. W 1953 r. skierowano go na studia do Krakowa.

Nie wrócił sam. Ożenił się z koleżanką ze studiów, pochodzącą ze wsi podkrakowskiej. Pani Zuzanna zdążyła już się przywiązać do Ziemi Lubuskiej. Cóż? Gdzie ty Kajus, tam Kaja.

Teraz ściągają do siebie kolegów z innych województw. Dzięki temu zebrała się już w Szprotawie i w okolicy solidna grupka młodych nauczycieli powiązanych węzłami studenckiej przyjaźni.

Jeden kłopot; czasu wciąż za mało. Trzeba go jakoś dzielić między rodzinę (a pan Hieronim dochował się już córy), pracę w szkole i działalność społeczną.

Nie samym chlebem człowiek żyje. Jest więc członkiem podsekcji szkolenia rolniczego przy Zarządzie Okręgowym ZNP w Zielonej Górze, przewodniczącym Powiatowego Komitetu Frontu Jedności Narodu, członkiem Komitetu Powiatowego PZPR. Z dawnych lat pozostały mu zainteresowania sportowe. Kiedyś osiągał niezłe wyniki w lekkiej atletyce.

Prawdziwym jego hobby jest jednak co innego. Najbardziej pasjonują go bowiem badania nad historią regionu. Niedawno np. zaczął spór z naukowcami poznańskimi i zielonogórskimi, którzy sądzą, że historyczne spotkanie Ottona III z Bolesławem Chrobrym odbyło się w Iławie Żagańskiej. Szczegóło twierdził natomiast, że wydarzenie to miało miejsce w Iławie, przedmieściu Szprotawy.

Uwagi jego zbywano początkowo pobłażliwym uśmiechem. Mówiono nawet o „agresywnym regionalizmie”. Skończyło się na tym, że skromny nauczyciel wykazał na podstawie dokumentów i starodawnych ksiąg swoją rację. Oponenci musieli skapitulować.

Teraz w wolnych chwilach pracuje nad poważnym dziełem – monografią Szprotawy. Trzeba – powiada – badać dzieje polskości Ziemi Lubuskiej.

Hobby młodego pedagoga przynosi również i praktyczne wyniki. Na konkursie dla młodzieży, pt. „Czy znasz dzieje Ziemi Lubuskiej” trzy pierwsze miejsca zajęli właśnie jego uczniowie.

W.L.

„Głos Pracy” 1960

LAUREACI LUBUSKICH NAGRÓD KULTURALNYCH – 1961 R.

Hieronim Szczegóło

z zawodu jest polonistą, ale z tych polonistów, którym nie wystarcza praca w szkole. Musiano to prędko spostrzec, skoro Hieronim Szczegóło zadowolony w Szprotawskim Technikum Rolniczym zaledwie od 1957 r., pełnił już tyle funkcji społecznych, że nie sposób pisać o wszystkich. Wyliczymy więc najważniejsze: prezes i organizator Szprotawskiego Towarzystwa Kultury, od ostatnich wyborów przewodniczący Komisji Kultury Prezydium WRN. W rozmowie o planach laureat wspomina, że chciałby, by Komisja zajęła się ożywieniem życia naukowego na Ziemi Lubuskiej, sprawą kształcenia własnych kadr naukowych. Jest to zresztą konikiem p. Szczegóły. Przede wszystkim interesuje go historia Ziemi Lubuskiej. Owoc tych zainteresowań stanowi wiele ciekawych artykułów publikowanych w „Gazecie Zielonogórskiej” i innych pismach oraz kilka większych pozycji jak: „Z przeszłości najstarszej uczelni na Ziemi Lubuskiej” i inne.

E.P.

„Gazeta Zielonogórska” 1961, nr 181.

MAGISTER I DZIAŁACZ

Hieronima Szczegóły zyciorys, podobnie jak wielu jego rówieśników, stworzyła Polska Ludowa. Gdyby nie władza ludowa, ten działacz byłby niechybnie parobkiem hrabiego Kurnatowskiego. **Jego pamiętnik jest historią chłopca wiejskiego, który został inteligentem**, twórcą nowego życia na Ziemi Lubuskiej.

Wiele pism zawarło na swych łamach opowieść o życiu laureata jednej z pierwszych nagród w konkursie na pamiętniki młodzieży wiejskiej. Naszemu tygodnikowi przypadło w udziale omówienie chyba najciekawszego rysu życia Hieronima Szczegóły – nauczyciela, miłośnika regionu i działacza społecznego, jego działalności regionalistycznej.

W Szprotawie znają go wszyscy, wykładowca historii w technikum rolniczym, na co dzień realizuje chęć poznania przeszłości Ziemi Lubuskiej. **Jest autorem kilku pozycji książkowych**. Wraz z Miziołkiem napisał „Przewodnik turystyczny po Szprotawie i okolicach”. Popularnością cieszy się jego broszura omawiająca początki władzy ludowej w powiecie. W ostatnim czasie ukazała się nakładem LTK pozycja historyczno-językowa omawiająca nazewnictwo wsi i miast Ziemi Lubuskiej. Jej współautorem jest mgr Wojciech Pasterniak, polonista z Sulechowa. Hieronim Szczegóło **bardzo żywo zaangażował się przy opracowywaniu historii Związku Walki Młodych na Ziemi Lubuskiej**. Z powodzeniem para się publicystyką,

artykuły o tematyce historyczno-regionalnej drukuje w „Nadodrze”, „Gazecie Zielonogórskiej”.

Wykazuje niezwykłą żywotność. **Wiele czasu poświęca sprawom rozwoju kultury na Ziemi Lubuskiej**, jest przecież przewodniczącym Komisji Kultury WRN. Nie mniej czasu poświęca na działalność w Lubuskim Towarzystwie Kultury, jest prezesem Szprotawskiego Towarzystwa Kultury. W człowieku tym drzemią niespożyte siły, a przecież jest wątłego zdrowia.

Niejednego zdziwi fakt, że Hieronim Szczegóło, **mieszka-
jąc w powiatowym miasteczku,
z powodzeniem realizuje swoje
aspiracje naukowe**. Nie łatwe to zadanie, o księgozbiór naukowy trudno również w Zielonej Górze, a Szprotawa leży przecież na połu-

Młodzi piszą o sobie

Związek Młodzieży Wiejskiej, Zakład Socjologii PAN i Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza ogłosiły rok temu konkurs na pamiętniki przedstawicieli młodego pokolenia wsi polskiej. Napłynęło ogółem 5.475 prac. Sąd konkursowy pod przewodnictwem profesora socjologii dra Józefa Chałasińskiego ocenił bardzo wysoko bogaty plon konkursu. Dwie równorzędne pierwsze nagrody otrzymali: 31-letni nauczyciel ze Szprotawy, w woj. zielonogórskim – Hieronim Szczegóło oraz 24-letni rolnik ze wsi Skrzydlówek w pow. Kościerskim, woj. gdańskie – Tadeusz Zwolakiewicz. Obok sylwetki obu laureatów oraz poniżej fragmenty ich pamiętników.

Zygmunt Trziszka

dniowych peryferiach Ziemi Lubuskiej i nie posiada dogodnych połączeń z wielkimi miastami. Kilka lat temu Szczegóło **postanowił zrobić pracę doktorską** na temat walk o księstwo głogowskie w latach 1476-1490. Promotorem Hieronima Szczegóły jest prof. dr Józef Garbacik. No, ale w walce o szlify naukowca nasz laureat będzie musiał poświęcić jeszcze niejedną wolną chwilę. Życzymy również i w tej dziedzinie szybkiego zwycięstwa.

Życiorys Hieronima Szczegóły zawiera w sobie ów element, który nazywany bywa potocznie „awansiem życiowym”. Jego awans poprowadził ze wsi – do miasta. Czy to źle? Nie. Przecież nie wszyscy zawsze będą mieszkali na wsi. Byłoby bardzo niesłuszne narzekać, że młody człowiek ze wsi rodem, po zdobyciu wykształcenia, zamieszkał w mieście. Sedno sprawy w tym, **że dzisiaj młodzież wiejska może wybierać dowolnie swój los**, nie jest do niego przykuta, jak do taczki.

Poniżej zamieszczamy kilka fragmentów pamiętnika, który otrzymał jedną z dwóch pierwszych nagród. Szczegóło pisał swój pamiętnik już dawno, nie dopiero na konkurs. Zawarł w nim swoje myśli i rozważania w prostych słowach. Ukazał wspomnienia z dzieciństwa i młodości. Ten 31-letni obecnie mężczyzna zaznał w życiu wiele goryczy. Niosły ją za sobą wojna, okupacja i cały ów świat, który już minął.

Zygmunt Trziszka

„Gazeta Chłopska” 26 maja 1963.

OPOWIEŚĆ HIERONIMA

Za szkłem bibliotecznej szafy Reymont sąsiaduje z Proustem, Brandys, Breza z Gidem i Camusem. W milczącej zgodzie stoją obok siebie Żeromski, Hemingway i Faulkner. Niżej: opasłe tomiska dzieł naukowych, roczników, albumów, encyklopedii.

Wyobrażam sobie, jakie miałyby tutaj używanie tamten chłopak. Ten, co to, według słów Hieronima, za drukowanym słowem gotów był przetrząsnąć strychy wszystkich sąsiadów, ryzykując lanie, jeśli nie coś gorszego. Ten chłopak, który z wielką pasją chłonał opisy rycerskich potyczek pana Wołodyjowskiego i wskazania na niedziele i dni powszednie, zawarte w „Roczniku Katolickim”, rzeczowe, gospodarskie instrukcje rolniczych kalendarzy i mrozące krew w żyłach przypadki „dzentelmena-włamywacza”, Arsena Lupina.

– A propos książek. Czy w Warszawie można dostać Malapartego? – pyta Hieronim.

Życie tamtego chłopaka nie było słane płatkami róż. Rzucalo mu nieraz pod nogi kłody – wielkie, zda się, ponad ludzkie siły i drobne, dokuczliwe swoją codziennością. Z ust samego bohatera, naszej opowieści niewiele można się zresztą o tym dowiedzieć. Pytany o trudności i kłopoty najchętniej, zdaje się, w żart sprawę obróci. Ot, tak np. jak w pamiętniku, który zaczął od następującego twierdzenia:

Miałem zawsze kłopot ze sprecyzowaniem swojej przynależności społecznej. Kiedykolwiek trzeba było tę rubrykę wypełniać, zawsze pojawiała się u mnie wątpliwość, co napisać. Urodziłem się i wychowałem na wsi, rodzice pochodzą z rodzin chłopskich, ale my sami nie mieliśmy nigdy ani kawałka ziemi. Z czego utrzymywała się nasza rodzina do wojny? Głównie z pracy najemnej u gospodarzy. [...]

Okupacyjne losy młodego człowieka, o którym rozmawiamy z Hieronimem, przedstawiały się, w skrócie, następująco:

Najpierw rozstanie z ojcem, który z wojny trafił gdzieś w głąb Niemiec. Wkrótce matkę wywieziono do pracy na rzecz „Tysiącletniej Rzeszy”, a nasz 10-latek z młodszym o rok bratem pracują w rodzinnej wsi u „bauerki” (głównie przy gęsiach). Wkrótce nasz chłopak mówi płynnie po niemiecku. Szkoła? Nic z tych rzeczy! Szkoła skończyła się dla niego wraz z 1939 rokiem. W pamiętniku o którym już wspomniałem, czytamy:

Gdy mówiłem już biegle po niemiecku, zacząłem czytać niemieckie gazety i interesować się polityką. Doszedłem wkrótce do wielkiej biegłości w tej dziedzinie. Wycinałem mapy i śledziłem bieg frontu. Przyznam się, że nie bardzo jeszcze rozumiałem, kto ma rację. O Rosjanach wyczytywałem i wysłuchiwałem takie okropności, że bałem się ich naprawdę. Tym bardziej że zgadzało się to z tym, co czytałem w „Przewodniku Katolickim”. Natomiast czyny niemieckich lotników – Rittenkreutztraegerów, o których czytałem w lotniczym magazynie „Adler”, były tak piękne, że ich podziwiałem. O okrucieństwach Niemców wiedziałem niewiele. Widziałem wprawdzie, jak bili Polaków. Sam nie mała oberwałem, wiedziałem, że zabili wielu Polaków z mojej wioski [...], ale – dzisiaj dopiero zdaję sobie z tego sprawę – kształtowała się już chyba we mnie świadomość niewolnika stworzonego do pracy, posłuszeństwa i podziwiania „Herrenvolku”.

Nic dodać, nic ująć – powiada Hieronim, skądinąd autorytet w tych właśnie sprawach, historyk z wykształcenia, autor licznych publikacji o polskości Ziemi Zachodnich, a pewnie niebawem doktor nauk humanistycznych. [...]

I nieco dalej:

W tym czasie poznałem bliżej pierwszego człowieka, który pokierował trochę moją przyszłością. Był to nauczyciel; Dymitrowski – opiekun harcerstwa. Poza tym pełnił obowiązki mierniczego przy podziale większych gospodarstw niemieckich i sąsiedniego majątku, a ja nosiłem przy nim tyczki miernicze i miarę. Przemierzając pola, często rozmawialiśmy. Był to człowiek bardzo mądry, mawiał mi, że najważniejszą rzeczą jest wiedza. Odkrywał przede mną możliwości, jakie mnie czekają, gdy ukończę gimnazjum... [...]

Krzysztof Strzelecki

„Zarzewie” 1963, nr 17.

Wojciech Czerniawski

O SZPROTAWIE LIRYCZNIE

PANU H.Ś.

W mieście tym mieszkam. I ono jest we mnie –
W moim oddechu, spojrzeniu, uśmiechu.
Tak jest na co dzień – zwykłe przenikanie.
Albo inaczej – bardziej zwięzłe – życie.

Miasto zbudzone syrenami fabryk
Spieszy gdzieś. Dokąd? I co znaczą twarze
Żołnierzy, majstrów, urzędników, uczniów?
Co znaczy niebo skrzydłami wież cięte?

Chlebem rumieni się, pachnie południe.
Potężne bloki dźwigają słońce
W cierpliwym rytmie rąk, maszyn, powoli
Zmieniają architekturę spojrzenia.

Szept południa. Grzebień wodospadu.
Dziewczyna zerka w zwierciadło mych oczu.
Lubisz tę rzekę? Wiesz, że ciębie bardzo...
Ale tę rzekę...? Też... Łączy mnie z morzem...

Chwila pienia się słońcem, marzeniem –
W dal mnie unosi. I już mogę dotknąć
Chwili zgubionej w pamięci powrotu
W dzieciństwo – piaskiem sypiące się lata...

Już wieczór. Spokój, wytchnienie, samotność.
Albo – niepokój: Most kotem się czai.
Pijany księżyc wlecze się ulicą,
Nuąc chrapliwie melodię z głośnika.

Snem ociekają chłodne liście nocy.
Z całego miasta światła w moich oczach
Barwę dni tłoczą, z każdą chwilą inną –
Coraz bogatszą i coraz piękniejszą.

12 kwietnia 1965 r.

DWÓCH Z ROSTARZEWA

Nie widzieliśmy się dobre cztery lata, po serii spotkań, które zapoczątkowała reporterska wizyta w szprotawskim Technikum Rolniczym, a uwieńczyło zaprezentowanie laureata na łamach „Zarzewia”. Po drodze była uroczystość wręczenia nagród głośnego konkursu na pamiętniki młodzieży wiejskiej. Hieronim Szczegóło, nauczyciel ze Szprotawy zdobył w tym konkursie jedną z dwóch pierwszych nagród. Swą pracę pamiętnikarską, jak wielu uczestników konkursu, kończył rysem planów na przyszłość. Wspominał, że w 1964 roku ma powstać w Zielonej Górze wyższa uczelnia. Hieronim miał już wówczas stopień magistra historii i pisał:

Taka praca by mi bardzo odpowiadała. Napisałem nawet podanie o wzięcie pod uwagę mej osoby przy doborze kadry nauczycielskiej. Otrzymałem zapewnienie, że to uczynią. Po uzyskaniu stopnia doktora rozpocznę może pracę habilitacyjną. . .

Jest rok 1967 w hallu pięknej Wyższej Szkoły Inżynierskiej im. Jurijsa Gagarina w Zielonej Górze pytam o Hieronima.

– Do pana prorektora? Proszę bardzo, o te drzwi na prawo. . .

Chwilkę później zza prorektorskiego biurka uśmiecha się do mnie stary znajomy, autor pamiętnika, który zaczynał się od słów:

Miałem zawsze kłopot z precyzowaniem swojej przynależności społecznej. Kiedykolwiek trzeba było tę rubrykę wypełniać, zawsze pojawiała się we mnie wątpliwość, co napisać. Urodziłem się i wychowałem na wsi. Rodzice pochodzą z rodzin chłopskich, ale my sami nie mieliśmy nigdy ani kawałka ziemi. . .

– Dzień dobry, Hieronimie.

– Witaj! Jadłeś już obiad? Jeśli nie, to maszerujemy, bo stołówkę zamkną. . .

Całkiem jak byśmy wczoraj dopiero widzieli się na uroczystości w Domu Chłopa, jak by nie było tych, bądź co bądź pełnych różnych nowości czterech lat. Ale taki już jest Hieronim, lub – jak kto woli – dr Szczegóło, zastępca rektora zielonogórskiej WSI do spraw nauki. Bezpośredni i „zyciowy” – jak to określali jeszcze jego szprotawscy wychowankowie. Serdeczny dla innych, skromny i nieledwie surowy wobec samego siebie. Sądzę, że źródła takiej postawy można m.in. znaleźć na kartkach wspomnianego już pamiętnika. Tych z dzieciństwa w przedwojennej Polsce, gdy *jesienią szło się na tzw. sztrebel. Polegał on na szukaniu na kartoflisku pozostałych jeszcze ziemniaków, zwłaszcza małych, których pańscy nie zbierali. . .* Tych lat z okupacji, które dla 10-letniego podówczas Hieronima zapisały się takimi obrazkami: *Niemka tłukła mnie dosyć często. . . Wezwano nas na posterunek i tam odbyło się wstępne bicie gumowcami. . .* a także z kart o latach późniejszych, gdy kilkunastoletni chłopak z Rostarzewa w wolsztyńskim powiecie wstąpił do Związku Walki Młodych i w wyzwolonej już ojczyźnie rozpoczął uporczywy marsz ku doktorskiemu tytułowi i innym odpowiedzialnym stanowiskom. . .

Wiecie już, że obietnica poczyniona mu w odpowiedzi na zgłoszenie się do nowej zielonogórskiej uczelni spełniła się i to z nadwyżką. Hieronim myślał o pracy wykładowcy, tymczasem powierzono mu funkcję „prawej ręki” rektora uczelni, profesora dr. Kołakowskiego.

Uzyskał doktorat pisząc pracę o panowaniu piastowskim nad Środkową Odrą. Niebawem praca ukaże się drukiem, zresztą – nie jako pierwsza pozycja książkowa Hieronima. Do monografii o Szprotawie, pisanych jeszcze w czasie pracy w tamtejszym technikum, dorzucił „Walkę o księstwo głogowskie w latach 1476-1490”, „Jana Głogowczyka”, teraz gromadzi materiały do pracy habilitacyjnej. Temat: „Kształtowanie się władzy ludowej i podstawowe przeobrażenia społeczno-ustrojowe na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1947”. Nie wspominam już o innych pozycjach, z których być może wielu czytających te słowa zna opracowanie o ZMW na Ziemi Lubuskiej, drukowane niedawno w miesięczniku „Pokolenia”.

Hieronim Szczegóła do dawnych laurów konkursu pamiątnikarskiego dorzucił również ostatnio I nagrodę konkursu Ministerstwa Oświaty na podręcznik pt. „Wychowanie obywatelskie”.

Patrząc na te tytuły nie mogę się znów oprzeć refleksji, ściśle związanej z pewnymi fragmentami pamiętnika sprzed lat.

Pisał w nim Hieronim o tym, jak w latach okupacji biciem, groźbą, a równocześnie przedstawianiem hitlerowskiej Rzeszy jako niezwyciężonej potęgi kształtowano w nim *świadomość niewolnika, stworzonego do pracy, posłuszeństwa i podziwiania „Herrenvolku” (narodu panów)*. Nie jest chyba rzeczą przypadku, jest natomiast – nie wstydzmy się patosu – czymś nieledwie symbolicznym, iż niedoszły niewolnik jest prorektorem polskiej uczelni na polskich ziemiach zachodnich, swój talent, wiedzę i zapał naukowca poświęca badaniom nad ich piastowskim rodowodem.

I druga refleksja migawkowa. Znacie tytuł nagrodzonego pamiętnika. Otóż na kartach pamiętnika Hieronima z roku 1945, pierwszego roku w wolnej ojczyźnie, przeczytać można taki oto fragment o obchodzie majowym w rodzinnej wsi: *Utworzono pochód, na którego czele szedł nauczyciel w mundurze oficerskim z medalami i szablą w ręku, dalej orkiestra strażacka, sztandary, harcerze, młodzież i starsi. Po pochodzie przed szkołą była akademія, na której i ja mówiłem wiersz pt. „O powinnościach obywatela”.*

Jedne nowości od Hieronima wydobyć trudno, inne same dają znać o sobie, energicznie włączając się do naszej rozmowy. To dwuletni urwis, Leszek. W Szprotawie poznałem już starszą córkę, Mirkę. Pedagogiczne zacięcie taty, a także i mamy Szczegółowej – nauczycielki musi mieć również pełne zastosowanie w domu. Hieronim z żoną nie są zresztą jedynymi przedstawicielami nauczycielskiego fachu w rodzinie. Brat pracuje w szkole w rodzinnym Rostarzewie, jedna z siostr jest

w Liceum Wychowawczyń Przedszkoli, druga studiuje polonistykę. Spotkania u rodziców, jak np. ostatnie, świąteczne przypominają małe konferencje pedagogiczne.

Ale, ale... Nie myślcie, że ów „drugi” zapowiedziany w tytule, to właśnie brat Hieronima. Mowa tu o kimś innym. Byliśmy gdzieś przy sprawach najbardziej aktualnych. Notowałem, że zielonogórska Wyższa Szkoła Inżynierska ma już na 2 latach 480 studentów, w tym około 68 procent młodzieży z terenu samego województwa. Żartobliwie spytałem:

– Ale Rostarzewo reprezentujesz na razie sam?

– Nic podobnego! Właśnie na pierwszym roku jest z rostarzewskich młody Lenart. Zdawał maturę razem z moją siostrą. Innymi słowy jest nas dwóch.

Powodzenia Hieronimie! Powodzenia kolego Lenart!

K. Strzelecki

„Zarzewie” 1967, nr 19.

NASZE UNIWERSYTETY

1 września br. rozpocznie pracę Wyższa Szkoła Nauczycielska w Zielonej Górze z wydziałami: humanistycznym (filologia polska z historią, filologia rosyjska), matematyczno-fizycznym (matematyka z fizyką, zajęcia techniczne z fizyką) i pedagogicznym (nauczanie początkowe z matematyką, z zajęciami technicznymi i z wychowaniem muzycznym) oraz filia poznańskiej Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego w Gorzowie Wlkp. z kierunkiem: wychowanie fizyczne z nauczaniem początkowym. Są to szkoły 3-letnie, dyplom uprawnia absolwenta do podjęcia po zdaniu egzaminu, 2-letnich studiów magisterskich. A więc normalny, dostosowany do powszechnie obowiązującego na wyższych uczelniach toku studiów i normalni studenci, zamiast zagmatwanego statusu Studium Nauczycielskiego, którego nawet najlepszy absolwent, o ile chciał kontynuować studia, musiał zaczynać wszystko od I roku.

Zielonogórska WSN przyjmie na I rok studiów 270 studentów, gorzowska – 90. W obu szkołach powstaną po roku wydziały zaoczne. Reformująca się oświata ma tym sposobem zapewniony stały dopływ wysoko wykwalifikowanych specjalistów. Ale niewykluczone również, że w terenie takim jak nasz, gdzie powszechnie odczuwa się głód kadry we wszystkich dziedzinach, absolwenci WSN-ów będą angażowani do kultury, administracji i życia politycznego, staną się bazą kadrową dla województwa jak np. po wojnie Szkoły Pedagogiczne. [...]

Liczba pracowników z wyższym wykształceniem na 1000 zatrudnionych wynosiła w roku 1968 na Ziemi Lubuskiej 28 osób, gdy w kraju 48. Staramy się kaperować różnymi metodami lekarzy, inżynierów i różnych magistrów z zewnątrz – ludzimy mieszkaniem, godzinami nadliczbowymi, krajobrazem, ale inni mają równie dobry klimat i chociaż procentowo przyrost kadry był u nas szybszy (6,9 proc., gdy

w kraju 4, 1), dysproporcja, na skutek fatalnego stanu wyjściowego, przez ostatnie dziesięciolecie jeszcze się pogłębia. Specjaliści, mimo apeli do sumienia i ambicji trzymają się kurczowo metropolii i widać, nie jest im tam niewygodnie.

[...] Dla prowincji nie było innego wyjścia, jak załatwić palącą sprawę kadry we własnym zakresie. W peryferyjnych miastach wojewódzkich, nawet powiatowych, powstają wyższe uczelnie, filie uniwersytetów, wyższe szkoły inżynierskie i nauczycielskie. Fakt lokowania ich w miejscowościach, często bardzo odległych od tradycyjnych ośrodków naukowych i kulturalnych, budził i budzi wiele wątpliwości i kontrowersji. Ale powoli wszyscy się do tego przyzwyczajają. Współczesna polska prowincja nie jest zresztą tą dawną, rozumianą w kategoriach intelektualnych, to coraz powszechniej po prostu geograficzna odległość od stolicy, łatwa do pokonania dzięki ruchliwej komunikacji, telewizji i jednolitemu modelowi kultury. Wyższe uczelnie są „kropką nad i” tego awansu.

Zadaję pytanie w sprawie biblioteki, dowiaduję się, że obydwie szkoły przejmą księgozbiory SN-ów, zielonogórski liczy ok. 40 tys. voluminów. Zapytany później o to samo docent H. Szczegóło odpowie, że miasto będzie musiało utworzyć, o czym się zresztą mówi, i systematycznie rozwijać księgozbiór naukowy, bez którego nie ma poważnej pracy badawczej. Toga zobowiązuje. Przystrajają się w nią takie miasta, jak Koszalin, Kielce, Rzeszów, Zielona Góra, Siedlce, Biała Podlaska, a teraz Gorzów. To w szkolnictwie i w życiu społecznym zjawisko zmienia pejzaż, dosłownie i przenośni. [...]

Więc będzie pan kształcił „siłaczki”?

To pytanie serwuję Jego Magnificencji, który na razie nie ma na sobie ani togi ani gronostajów i jest młody, w związku z czym nie bardzo sobie wyobrażam go w tym odzieniu, ponieważ na mojej uczelni zdobyło ono starców. Bezceremonialnie macha ręką, wykonując jakby gest obronny. – Niech pani przestanie, oboje wiemy, że na takie rzeczy trudno dziś wziąć kogokolwiek i osobiście wcale się nie dziwię, czas najwyższy, aby ludzie mieli jednakowe szanse i warunki.

Doc. dr hab. Hieronim Szczegóło jest z pokolenia czterdziestolatków, przeszedł klasyczną drogę powojennego awansu, uczył się, pracował z uporem, wcześniej zdobył tytuły naukowe, które w naszej rzeczywistości są miarą życiowego sukcesu. Był wielokrotnie opisywany w gazetach jako ukształtowany tutaj rodzimy model człowieka nowoczesnego. A teraz powierzono mu zadanie kształcenia nauczycielek dla wsi, bo tam są największe potrzeby. O tym myślałam, zadając to pytanie. Doc. Szczegóło, którego skondensowaną charakterystykę „pokoleniową” podałam wyżej, jest człowiekiem nie tylko ambitnym ale i sumiennym. Toteż sprawę zaczął analizować gruntownie, z kilku punktów widzenia.

Przy dzisiejszych płacach nie przychodzi się do nauczycielstwa z zamiłowaniem. Uczelnia chcąc nie chcąc musi wziąć na siebie dodatkowe brzemienie, wyrabiać przywiązanie i przełamywać niechęć. SN-y robiły to samo. WSN ma do dyspozycji rok

więcej, rangę uczelni i intensywny proces dydaktyczny. Dlatego obowiązywać musi dyscyplina studiów, jak na WSI, przy luźnej, dowolnej organizacji czasu student nie podołałby obowiązkom, jest ich zbyt wiele: przedmioty wybrane, w których będą się specjalizować, no i olbrzymi materiał z pedagogiki i metodyki nauczania, poza tym lektoraty, praca w organizacjach młodzieżowych i uczestnictwo w życiu kulturalnym. Praca społeczna w tego typu uczelni to nie tylko rozrywka i ujęcie energii, tutaj się ludzi wychowuje, i sposobi do pracy wychowawczej. Ale przede wszystkim muszą się stać świetnymi specjalistami. Właśnie brak specjalistów na wsi kładzie poziom szkół. Trzeba wyrobić w nich ambicję, żeby dzieci z ich klas nie bały się stanąć do egzaminu.

Wyposażenie uczelni na razie jest wystarczające, a za dwa lata, jak się zrobi ciasno, miasto zacznie budować, jest obietnica, akademik na dzisiaj dostateczny. Ale najważniejsza jest kadra, na nią liczy się najbardziej, mówi się o kształceniu nauczycieli z szerokimi horyzontami, takich, jacy są potrzebni współczesnej oświacie. Pierwszy rok działalności zaczyna WSN z 25 pracownikami naukowo-dydaktycznymi, wśród których jest 8 docentów i 9 adiunktów z doktoratami. Połowa magistrów ma otwarte przewody doktorskie. Start niezwykle udany w porównaniu z równorzędnymi uczelniami w podobnych ośrodkach, zwłaszcza że wszyscy mieszkają na miejscu. Nie będzie to więc zespół, w którym nastroje wahają się pomiędzy kompleksami wyższości i niższości, co przeszkadza zazwyczaj stabilizacji organizacyjnej i naukowej szkoły. Kadra była właściwie skompletowana już dawno i doc. Szczegółą uważa, że szkoły nie powołano dwa lata temu tylko przez przegapienie.

Dla kształtowania postaw przyszłych nauczycieli na pewno istotny też będzie pewien szczegół z biografii wykładowców i asystentów. Okazuje się, że wszyscy oni przeszli przez nauczycielstwo, uczyli się szkoły na własnej skórze, więc ją lubią. Ale najpierw nie będzie im łatwo przekonać studentów, że powinni iść tam, gdzie są potrzebni, a nie, gdzie najwygodniej. W końcu jednak trzeba w procesie wychowawczym lansować ideę „siłaczki”, choćby się uważało, że za wiele po niej oczekiwać nie można. Na szczęście, zanim wyjdą pierwsi absolwenci, do roku 1974, większość palących kwestii tego zawodu będzie rozwiązana. Tak przypuszcza Rektor, i są znaki na niebie i ziemi. Raport Komitetu Ekspertów do Spraw Oświaty, który pod koniec 1972 roku ma być przedstawiony Rządowi, obrady Plenum KW PZPR nad sytuacją mieszkaniową. Koncepcja powszechnej szkoły 9-letniej. Bardzo możliwe, że WSN stanie się krótkim etapem przejściowym do uczelni kształcących nauczycieli magistrów. A kiedy już zawód ten stanie się atrakcyjny i to nie tylko dla kobiet, bo nam się w końcu nauczycielstwo niebezpiecznie feminizuje, ale i dla mężczyzn, będzie można przy naborze postawić kryteria nie tylko minimalistyczne ale wymagać odpowiednich predyspozycji moralnych i cech charakteru, a w czasie studiów, nie przekonywać o szlachetnej misji nauczyciela, lecz pogłębiać jego kwalifikacje zarówno naukowe, jak i etyczne. To oczywiście ideał. Nawet

najlepiej zorganizowana szkoła nie jest w stanie go zrealizować sama bez zaplecza odpowiednich decyzji natury gospodarczej, które tworzą wokół profesji klimat zainteresowania. Zwłaszcza, gdy uczelnie, tak jak zielonogórska (dotyczy to również gorzowskiej) staną prawdopodobnie przed problemem.

Skąd brać kandydatów

Zdaniem doc. Szczegóły nasze apetyty i potrzeby kadrowe nie idą w parze z polityką oświatową na poziomie szkoły średniej, która reprezentuje model dość anachroniczny. Nastawiamy się na zawodówki, likwidując ogólniaki, chociaż wiadomo, że najczęściej dostają się na uniwersytety absolwenci liceów ogólnokształcących. Młodzież po technikach, łatwo rezygnuje z dalszej nauki, zdolna zarobić samodzielne pieniądze. Przeanalizowałam tę sprawę w wypożyczonym z Kuratorium „Programie”. Uczulona przez rektora dośpiewałam sobie do liczb treść zdumiewającą. W roku 1975 do zasadniczych szkół zawodowych pójdzie aż 62,5 proc. uczniów szkół podstawowych, do techników 17 i do ogólniaków 17,6. W roku 1985 przewiduje się wysłać do ogólniaków 19 proc. młodzieży kończącej VIII klasę. Ale tylko połowa uczniów z ogólniaka ubiega się o przyjęcie na studia, z tego znowu część dostaje się, reszta odpada przy silnej konkurencji. Chyba podcinamy gałąź, na której się siedzi i trzeba się czymś salwować. Np. przyjmując młodzież z pow. wolsztyńskiego, gdzie w 6-tysięcznym mieście jeden ogólniak liczy tylu uczniów ilu u nas dwa w 80-tysięcznej Zielonej Górze. Dlatego nadzieje, że po otwarciu nowych uczelni nasi absolwenci będą sobie mogli wreszcie swobodnie postudiować są złudne. Bo na studia trzeba dobrze zadać egzamin, tzn. wcześniej chodzić do dobrej szkoły, najlepiej do ogólniaka, gdzie ławki zajmują najzdolniejsze dzieci z podstawówek, a nie takie, których rodzice nie mieli dokąd wepchnąć. [...]

Z uroczystej przyczyny inauguracji roku akademickiego w dwu następnych własnych uczelniach, powinny chyba zawisnąć medale (o ile dotąd nie wiszą) na piersiach tych, którym przed dziesięcioleciem wpadł do głowy genialny pomysł znany pod kryptonimem „lubuska droga do uniwersytetu”. Z odkryć takich jak oni wojewódzkich Kolumbów, narodziła się bowiem rozsądna i postępową koncepcja ogólnopolska.

Henryka Doboszowa

„Nadodrze” 1971, nr 13.

SZOPKA NOWOROCZNA

HIERONIM SZCZEGÓŁA, rektor WSP, na melodię ballady *Mickie Majchra* z *Opery za trzy grosze*:

Jest spokojne me sumienie
i radosny jestem sam,
już nie siedzę w WSNie,
już WSP wreszcie mam!

Żeby jeszcze jaki wiaterek
albo inny dobry duch
zrobił mi tu Alma Mater,
profesorów dał ze dwóch!

Myślę sobie, (bo myślenie
kolosalną przyszłość ma),
że mam w życiu powodzenie
i że fart mój dalej trwa...

„Nadodrze” 16 grudnia 1973 r.

LUBUSKI PATENT NA NAUKĘ

Studia nauczycielskie w Zielonej Górze i Gorzowie – ich 14-letni dorobek, spora baza materialna, doświadczenie kadry dydaktycznej stanowiły załączek wyższej uczelni. Powołano ją do życia w roku 1971 jako Wyższą Szkołę Nauczycielską.

Były budynki. Byli studenci, a nie było wystarczającej ilości pracowników naukowych. Rektor nowo powstałej szkoły, doc. dr hab. Hieronim Szczegóło, miał nie lada problem ze ściąganiem – nieraz z bardzo odległych ośrodków uniwersyteckich – nauczycieli akademickich. Ewentualnych kandydatów nęcił mieszkaniem, roztrząsał perspektywy szybkiej kariery naukowej i po malutku w ciągu czterech lat, skompletował zespół 160 młodych naukowców.

Dzisiaj – już w WSP, bowiem taki status został nadany uczelni w 1973 roku – 1000 studentów studiów stacjonarnych i 1800 zaocznych kształci 37 profesorów i docentów oraz 30 adiunktów. Jest to bodajże największy w Polsce odsetek docentów i doktorów w porównaniu z liczbą pozostałych pracowników. A trzeba pamiętać, że jeszcze 30 osób habilituje się, a 40 robi doktoraty.

Warto również zaznaczyć, że nikt nikomu nie utrudnia tutaj robienia szybkiej kariery naukowej. Wprost przeciwnie, pomaga się młodym naukowcom, ponieważ w przyszłym pięcioleciu WSP postanowiła problemy kadrowe rozwiązać we własnym zakresie. Władze uczelni są dalekowzroczne. Już dzisiaj przymierzają się do uru-

chomienia kolejnych kierunków studiów, chcą, aby za lat kilka każdy Lubuszanin mógł studiować na miejscu w swoim województwie.

Z. Kamieński

„Panorama” 1975, nr 5.

WSPÓŁTWÓRCA LUBUSKIEJ NAUKI

Zielonogórskie uczelnie nie powstały ani z dnia na dzień, ani na mocy decyzji administracyjnej jedynie. Kiedy spojrzy się na dzieje młodego lubuskiego środowiska naukowego dziś, już z pewnej perspektywy, to wyraźnie widać, że powstanie uczelni w niemalym stopniu wynikało z ambicji i godnego szacunku wysiłku grupy młodych Lubuszan, którzy pracując w Zielonogórskiem w różnych zawodach podjęli studia doktorskie wierząc, że będą współtwórcami zjawiska, które nazwaliśmy „Lubuską drogą do uniwersytetu”. Jeśli nawet nie wszyscy tak zrazu myśleli, to przecież jest faktem, że ich ambicje i wysiłek zbiegły się w pewnym momencie ze staraniami władz, zaś ich osobista kariera była od początku związana z karierą zielonogórskich uczelni.

Dzisiejszy rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze, doc. dr hab. **Hieronim Szczegóła**, jest tu przykładem niejako klasycznym. W 1946 roku rozpoczął naukę w Liceum Pedagogicznym w Sulechowie. Po ukończeniu studiów (Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie) trafia do Szprotawy, gdzie jest nauczycielem w Technikum Rolniczym, nieco później wykłada w zielonogórskim Studium Nauczycielskim. Już jednak w Szprotawie podejmuje pracę badawczą, jest jednym z aktywniejszych działaczy sekcji badań regionalnych LTK, nawiązuje współpracę z czasopismami, otwiera przewód doktorski. Ma 32 lata, kiedy w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie otrzymuje tytuł doktora za dysertację „**Koniec panowania piastowskiego nad środkową Odrą**”, wydaną w 1968 roku w Poznaniu. Habilituje się na podstawie pracy „**Przeobrażenia społeczno-ustrojowe na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1947**” w Poznaniu w wieku 38 lat. Opublikował ponadto następujące prace: „**Jan Głogowczyk**” – Wydawnictwo Śląsk, 1967, skrypt: „**Metodyka podstaw nauk politycznych – wybrane zagadnienia z teorii i praktyki**” (wspólnie z Edwardem Erasmusem), członkiem Komitetu Nauk Politycznych Polskiej Akademii Nauk, członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, od wielu lat – członkiem Instytutu Zachodniego, członkiem komisji badań regionalnych poznańskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk, konsultantem i recenzentem wydawnictw naukowych.

Równoległe z prowadzeniem pracy naukowej współorganizował zielonogórskie uczelnie. W 1965 roku, z chwilą powstania Wyższej Szkoły Inżynierskiej, kierował tutejszym Studium Nauk Politycznych. W 1971 roku zostaje organizatorem i później rektorem Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, wyniesionej w 1973 roku do

rangi Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Błyskotliwy rozwój zielonogórskiej uczelni humanistycznej jest w wielkim stopniu zasługą Hieronima Szczegóły, zdolnego naukowca i organizatora, współtwórcy „Lubuskiej drogi do uniwersytetu”. O swojej drodze do kariery naukowej tak mówi:

- Byłem pod wpływem moich profesorów, którzy mieli rodowód nauczycielski. Dlatego nie wybrałem asystentury, lecz zdecydowałem się na drogę prowadzącą poprzez praktykę pedagogiczną. Cenię sobie to doświadczenie, choć wymagało to niejednokrotnie dodatkowego wysiłku, albowiem w sobotę po lekcjach jechałem do Krakowa, niedzielę spędzałem w bibliotece i w poniedziałek musiałem być z powrotem. Myślę, że jeśli idzie o naszą grupę pierwszych doktorów, to trzeba tu podkreślić zasługi LTK, zwłaszcza w okresie tak zwanego amatorskiego szpe-ractwa. Już w sekcji badań regionalnych otrzymaliśmy pomoc i opiekę ze strony wytrawnych naukowców, zwłaszcza z Poznania, ale także z Wrocławia. Powołanie Lubuskiego Towarzystwa Naukowego zapoczątkowało nowy etap, na którym powstawały załączki nauki z prawdziwego zdarzenia. Miał ten proces dwa nurty - ilościowy, bo rosła liczba osób podejmujących prace doktorskie, rosła liczba publikacji i jakościowy - bo opieka wytrawnych naukowców gwarantowała wzrost poziomu badań i publikacji. [...]

- Zielonogórskie uczelnie, żeby mogły spełnić wszystkie nadzieje regionu, muszą obrócić w tradycję. Przecież Wyższa Szkoła Inżynierska ma dopiero 10 lat, a Wyższa Szkoła Pedagogiczna zaledwie 3 lata. WSP rozwija się szybciej, ale to wynika z lepszych warunków, w jakich powstawała - kadrowych i finansowych. Również władze, które przy tworzeniu uczelni technicznej uczyły się dopiero planować naukę, nauczyły się przez minione lata partnerstwa z uczelniami. WSP, po trzech latach istnienia, wypuściła już 600 absolwentów, nasi pracownicy opublikowali ponad 400 prac naukowych, zakończyliśmy szereg tematów badawczych z planu centralnego, skupiliśmy kadrę liczącą 32 profesorów i docentów, z których wielu uzyskało te stopnie pracując już na uczelni, równolegle tworzyliśmy podstawową bazę naukową i badawczą. Za liczące się osiągnięcie poczytujemy sobie szybkie wejście i aktywne uczestnictwo w ogólnopolskim życiu naukowym. W kilku dyscyplinach nasza uczelnia jest już znana w kraju. Myślę w szczególności o wychowaniu technicznym, nauczaniu początkowym, teorii wychowania, naukach politycznych, filologii polskiej, że pominię już szereg dydaktyk szczegółowych. [...]

Zielonogórskie uczelnie, tutejsze środowisko naukowe - dynamiką rozwojową i już pokaznym dorobkiem imponują krajowi, są nadzieją regionu. Niemała w tym zasługa ludzi, których w naszym plebiscycie na Lubuszanina Trzydziestolecia reprezentuje między innymi Hieronim Szczegóła.

Henryk Ankiewicz

„Gazeta Lubuska” 1976.

IMPRESJA O MIJAJĄCYM CZASIE

Hieronim Szczegółą, który ze sceny dawnego teatru w Szprotawie przedstawiał młodzieży Władysława Broniewskiego i Eugeniusza Pauksztę, gdyby tylko zechciał, mógłby przedstawić Państwu nawet Marcela Prousta.

Chyba jednak najbardziej szczęśliwy był, gdy przedstawił Mariana Filipuka. Sam nie mógł już biegać, zaopiekował się więc swoim uczniem, który zanim pobiegł w sztafecie 4x400 metrów na olimpiadzie w Tokio, biegał po niezwyklej bieżni, po betonowych płytach tworzących ścieżkę wokół basenu kąpielowego. Szprotawa to stadion olimpijski Hieronima Szczegóły.

Zdjęcie z czasów studiów utrwaliło jego twarz w czasie biegu, wykrzywioną grymasem wysiłku. Patrząc na to zdjęcie odniosłem wrażenie, że przedstawia ono twarz człowieka przerażonego, który zobaczył prawdziwe życie. Tłumom żadnym igrzysk jest wszystko jedno, kto przybiegnie pierwszy do mety, nikt nie pamięta o tych, którzy w wyniku uprawiania sportu stracili zdrowie, zostali kalekami.

I oto, gdy gwar już ucichł, gdy sceny i stadiony olimpijskie opustoszały, Hieronim Szczegółą odwiedził Szprotawę. Z dawną lekkością szedł ulicą. A jednak w pewnym momencie odniosłem wrażenie, że to Marcel Proust wstał z łóżka, i powoli, z trudem, kaszląc, z szycją owiniętą szalem, idzie.

W wędrowce po Szprotawie towarzyszyły mu cienie z przeszłości.

– Z nostalgią spoglądał na budynki – powiedziała młoda kobieta.

Nauczycielka, która potrafiła docenić biednego chłopca, o którym nie wiedziała, że zostanie pisarzem, postawiła mu piątkę z geografii, z dumną twarzą szła ulicą, chociaż być może czasem nikogo nie widziała przez łzy.

On, obdarzony wspaniałym darem wymowy szedł jak lekarz przez szpitalne sale, podnosił czyjeś ręce, podnosił czyjeś głowy. Uśmiechał się życzliwie.

Mistrz opinii publicznej stwarzał wokół siebie taką atmosferę, że nawet takie zwykłe rzeczy jak spacer czy podróż w jego wykonaniu stawały się czymś wspaniałym. niesprawiedliwi urzędnicy, złodzieje, ludzie znęcający się nad dziećmi, żalili się przed nim na swoje ofiary, pochlebiali mu. Oczarowani studenci mówili głośno: „Pojechał do Berlina Zach” (proszę nie stawiać kropki), „Pojechał na planetę Zach”. I marzyli o zmiataniu ulic na Zachodzie.

Utalentowany historyk i mówca, który mógłby wzbudzić podziw nawet na najświetniejszych uniwersytetach amerykańskich, szedł skulony, posiwiwały, ulicami jakby wymarłego miasta.

Pamiętają o nim tylko dziewczyny, które marzyły o szczęściu, o delikatności w okrutnym świecie. Całe pokolenie uczniów jakby umarło, zapiło się na śmierć.

Jego ulubioną uczennicą była Wanda Cyrulczyk. Ona była nim zachwycona porównywała go z Demostenesem. I oto drgnęły zimne kamienie. Czy widzicie gdzieś w powietrzu dziewczynę, która prześcignęła swego mistrza. Jej głos był urzekającym zjawiskiem.

Zachwycał się starymi przedmiotami. Ale jego prawdziwą pasją było życie.

Lubił spacerować. Czasem poznawał czyjąś twarz. Najchętniej rozmawiał z ludźmi, którzy nic od niego nie chcieli.

W istocie rzeczy w tłumie zawsze był samotny, tak jak na bieżni stadionu.

Myszę, że nieco inną drogą niż Erich Fromm, Edith Stein, Simone Weil, dążył do doskonałości.

Hieronim Szczegóło jest niewątpliwie nieznanym rękopisem zakończenia „W poszukiwaniu straconego czasu”.

Wojciech Czerniawski

„Nadodrze” 1989, nr 7.

ŻYCIORYSY ZE SPORTEM W HERBIE

Od lekkoatletycznych kolców do profesorskiej togi

Postać profesora Hieronima Szczegóły jest szeroko znana nie tylko w środowisku naukowym. Ten ceniony historyk położył znaczne zasługi w rozwoju lubuskiego sportu, a zwłaszcza lekkiej atletyki. Początkowo był utalentowanym biegaczem, a następnie sternikiem lubuskiej „królowej sportu” w okresie jej największych sukcesów. Jego konsekwentną i pracowitą drogę życiową w równym stopniu wypełniały praca naukowo-dydaktyczna oraz działalność społeczna na rzecz kultury fizycznej.

Hieronim Szczegóło urodził się 24 września 1931 roku w podwolsztyńskim Rostarzewie, w rodzinie robotniczej o żywych tradycjach patriotycznych, jako że ojciec **Józef** był powstańcem wielkopolskim. Podczas kampanii wrześniowej uczestniczył on w walkach obronnych w szeregach Armii „Poznań”, dostał się do niewoli i całą wojnę spędził w obozie jenieckim w okolicach Hannoveru. W trudnych okupacyjnych warunkach syna musiała wychowywać matka. Pracując u miejscowego bauera kilkunastoletni Hieronim Szczegóło usilnie dokształcał się. Dzięki temu już w 1946 roku podjął naukę w liceum pedagogicznym w Trzciance, którą kontynuował w gimnazjum w Grodzisku Wlkp., zaś w latach 1947-1950 był uczniem Liceum Pedagogicznego w Sulechowie. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości 2 lata pracował jako nauczyciel w swoim macierzystym liceum. W słynnej sulechowskiej kuźni kadr oświatowych zetknął się ze sportem i podjął, za namową profesora Bolesława Hejduka, trening lekkoatletyczny. Wkrótce należał do najlepszych średniostansowców województwa legitymując się wartościowymi rekordami życiowymi 1.58,3 min na 800 m i 52,0 sek. na 400 m, które w tamtym okresie miały swoją wartość i kwalifikowały H. Szczegółę do grona czołowych juniorów kraju.

Zainteresowanie sportem przesądziło o zmianie pracy i podjęciu studiów. Z posady nauczyciela w sulechowskim LP H. Szczegóło przeniósł się do Zielonej Góry, gdzie w latach 1952-1953 został kierownikiem wydziału kultury fizycznej Zarządu Wojewódzkiego ZMP. Równolegle powierzono mu funkcję pierwszego przewodni-

czącego Rady Wojewódzkiej LZS i wiceprzewodniczącego Społecznej Sekcji Lekkiej Atletyki i Społecznej Sekcji Piłki Nożnej, działających wówczas pod egidą WKKF.

W latach 1951-1953 studiował zaocznie w AWF Warszawa, lecz przerwał naukę i został słuchaczem na kierunku historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (1953-1957).

Po ukończeniu krakowskiej uczelni powrócił na Ziemię Lubuską i został polonistą w Technikum Rolniczym w Szprotawie (1957-1965). Równolegle wykładał historię i filozofię w Studium Nauczycielskim w Zielonej Górze. Pracę zawodową łączył z pasją badawczą, której efektem stała się w 1963 roku udana obrona dysertacji doktorskiej nt. „Walka o sukcesję głogowską w latach 1476-1490” dokonana w WSP Kraków.

Wkrótce przeniósł się do Zielonej Góry, gdzie w latach 1965-1970 był wykładowcą ekonomii i nauk społeczno-politycznych w pierwszej lubuskiej uczelni – Wyższej Szkole Inżynierskiej. Cały czas prowadził intensywną działalność naukową, którą w 1970 roku uwieńczyło nadanie stopnia doktora habilitowanego w Uniwersytecie A. Mickiewicza w Poznaniu za rozprawę **„Przeobrażenia ustrojowo-społeczne na Ziemi Lubuskiej 1945-1947”**.

W tym okresie Hieronim Szczegółą ukoronował swoją wieloletnią aktywność społeczną na rzecz sportu funkcją prezesa Okręgowego Związku Lekkiej Atletyki, którą piastował w latach 1967-1973. Warto przypomnieć, że w omawianym okresie lubuska „królowa sportu” odnosiła piękne sukcesy rangi ogólnopolskiej, a nawet międzynarodowej we wszystkich kategoriach wiekowych, zwłaszcza wśród juniorów.

Początek lat siedemdziesiątych był również spełnieniem „lubuskiej drogi do uniwersytetu”, jak zwykle się określać proces tworzenia wyższych uczelni w regionie. Niemal równocześnie, w 1971 roku „Gaudeamus” zabrzmiało w filii AWF Poznań, w Gorzowie Wlkp. oraz Wyższej Szkole Pedagogicznej w Zielonej Górze. Ta ostatnia placówka akademicka była w dużym stopniu dziełem profesora Szczegóły. Jako pierwszy rektor organizował ją w latach 1971-1975 niemal od podstaw, potem pełnił jeszcze jedną kadencję (1981-1984) tę odpowiedzialną funkcję. Na co dzień był kierownikiem Zakładu Historii, przekształconego później w Instytut Historii, którego dyrektorem pozostał do dzisiaj. [...]

Chociaż profesor H. Szczegółą pozostał koneserem i znawcą lekkiej atletyki, sport nie absorbuje go obecnie tak dalece jak przed laty. Swojej ulubionej lekkiej atletyce pozostał wierny już tylko jako kibic, gdyż rozległa praca badawcza i dydaktyczna pochłaniają go bez reszty.

Tomasz Jurek

„Zielonogórska Gazeta Nowa” 1991, nr 94.

HIERONIM SZCZEGÓŁA

ur. 24 września 1931 r., Rostarzewo, woj. poznańskie

absolwent Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, 1956

1974 – profesor nadzwyczajny; 1987 profesor zwyczajny

Rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze

Od 1956 – praca naukowo-dydaktyczna.

Rodzina:

Żona Zuzanna, lat 60 – emerytowany nauczyciel historii;

Córka Mirosława – historyk sztuki;

Syn Lech – politolog

Życiowy sukces:

zorganizowanie w Zielonej Górze wyższych uczelni, jednej w 1965 i drugiej w 1971

Życiowa porażka:

rozczarowanie do pewnych ideałów, w które wierzyłem

Plany na przyszłość:

książka o stosunkach polsko-niemieckich, zbudowanie Uniwersytetu Zielonogórskiego

Życiowe credo:

sukces naukowy i zawodowy jest możliwy nie tylko w Warszawie czy Krakowie

Wzór i autorytet:

prof. Tadeusz Kotarbiński

Ideał kobiety/mężczyzny:

nie wierzę, że takie ideały istnieją

Sympatie polityczne:

cywilizowana lewica

Antypatie polityczne:

wszelkie skrajności, zarówno z lewa, jak i z prawa

Najważniejsze wydarzenie 1995-1996:

porażka wyborcza Lecha Wałęsy

Najwybitniejszy polityk ostatniego wieku:

Willi Brandt

Ulubiony pisarz lub książka:

kilku, np. Stefan Żeromski, ze współczesnych Tadeusz Konwicki

Ulubiony reżyser (film, sztuka):

mimo zastrzeżeń Andrzej Wajda

Ulubiony aktor(ka), piosenkarz(ka)

Jerzy Trela, Michał Bajor

Ulubiony kompozytor lub malarz:

Zbigniew Preisner, Stefan Gierowski

Sposób spędzania wolnego czasu:

długie spacery przeplatane zaległą lekturą

Hobby:

numizmatyka i sport

Uprawiany sport:

W młodości lekkoatletyka, obecnie długie „marsze” i szachy

Upodobania kulinarne:

kuchnia polska z odchyleniem „poznańskim”

Posiadany samochód:

nie ma się czym chwalić

Kim chciał(a) bym być, gdybym nie był(a) kim jestem:

jednak nauczycielem

Ludzie Roku 96/97 w Polsce,

[oprac. B. i A. Zasieczni], Warszawa 1997.

PROFESOR HIERONIM SZCZEGÓŁA – historyk dziejów najnowszych Polski badacz pogranicza i stosunków polsko-niemieckich

Droga życiowa i naukowa profesora Hieronima Szczegóły nierozzerwalnie związana jest z pograniczem polsko-niemieckim. Tu kształtowały i realizowały się Jego zainteresowania badawcze, powstawały kolejne prace naukowe i dokonywała się samorealizacja zawodowa. Profesor był świadkiem kolejnych zdarzeń i procesów społecznych, politycznych i gospodarczych dziejących się na Ziemiach Odzyskanych po 1945 roku. Wielu z nich był jedynie obserwatorem, inne poznawał poprzez analizę dokumentów archiwalnych, a jeszcze w innych uczestniczył osobiście jako członek i działacz organizacji społecznych, politycznych, naukowych, kulturalnych i sportowych. Bagaż obserwacji i doświadczeń w połączeniu z wielką pracowitością przyniosły Jubilatowi poważne sukcesy naukowe i zawodowe. Dziś jest jedną z najbardziej znanych osób na Ziemi Lubuskiej i to nie tylko w tzw. kręgach inteligenckich, lecz także wśród zwykłych ludzi.

Profesor Hieronim Szczegóła jeszcze w latach sześćdziesiątych włączył się w organizację nauki na Ziemi Lubuskiej. Współtworzył Lubuskie Towarzystwo Naukowe (powstało w 1964 roku), instytucję, bez której na pewno dziś nie byłoby Uniwersytetu Zielonogórskiego. Po utworzeniu w 1965 roku Wyższej Szkoły Inżynierskiej podjął pracę w tej pierwszej lubuskiej uczelni, w której był m.in. prorektorem.

W połowie lat sześćdziesiątych trwała dyskusja nad lubuską drogą do uniwersytetu. Jej ton nadawało kształtujące się dopiero zielonogórskie środowisko naukowe, dziennikarze miejscowych gazet i ludzie kultury. Nawiązane zostały wówczas kontakty z Uniwersytetem Poznańskim, którego pracownicy zaczęli wspierać naukowe aspiracje zielonogórskiego środowiska. Jubilat wniósł poważny wkład w wypracowanie modelu uczelni humanistycznej w warunkach miasta wojewódzkiego średniej wielkości. Efektem prowadzonych wówczas przygotowań było powołanie w Zielonej Górze najpierw Studium Nauczycielskiego i Punktu Konsultacyjnego UAM w Poznaniu (kierunku prawno-administracyjnego), a następnie utworzenie w 1971 roku Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, przekształconej w 1973 roku w Wyższą Szkołę Pedagogiczną.

Z Profesorem zetknąłem się w 1979 roku. Pod Jego kierunkiem przygotowywałem rozprawę doktorską, korzystałem z porad i mądrości przy pisaniu pracy habilitacyjnej oraz podczas gromadzenia dorobku przed wnioskiem o tytuł naukowy profesora. Toczyliśmy wielogodzinne spory i dyskusje, które przekładały się później na kolejne publikacje naukowe. Jubilat służył mi zawsze swoim imponującym księgozbiorem, bogatym zwłaszcza w polskie i niemieckie wydawnictwa dotyczące Ziemi Odzyskanych oraz książki z tzw. drugiego obiegu dotyczące najnowszej historii Polski. Wspólnie napisaliśmy także dwie książki oraz kilkanaście artykułów naukowych.

Czesław Osękowski

Ziemie Zachodnie. Polska-Niemcy. Integracja europejska. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin Prof. dra hab. Hieronima Szczegóły, red. C. Osękowski, Zielona Góra 2001.

REKTOR RAZY TRZY

Był pierwszym doktorem, doktorem habilitowanym i profesorem. Pierwszym rektorem zielonogórskiej uczelni pedagogicznej. Prof. dr hab. Hieronim Szczegóła cieszy się, że na 70. jego urodziny zakończyła się lubuska droga do uniwersytetu.

Z Ziemiami Zachodnimi związany jest od urodzenia. Pierwsze lata swego życia spędził w Rostarzewie koło Wolsztyna. Do Gimnazjum w Grodzisku Wielkopolskim dojeżdżał, wstając o 4.30. Za szkołę trzeba było płacić, więc kiedy po dwóch latach okazało się, że w Sulechowie powstało Liceum Pedagogiczne, przeniósł się do niego.

– Licea te miały przewagę nad innymi szkołami, bo dysponowały internatami, stypendiami – wspomina prof. Szczegóła. W mojej sytuacji było to bardzo istotne.

Edukację w Sulechowie kontynuował przez trzy lata.

– W tamtych latach to były bardzo dobre szkoły. Uczyli w nich jeszcze przedwojenni pedagodzy z seminariów nauczycielskich i uniwersytetów – mówi prof. Szczegóło. – W Sulechowie spotkała się duża grupa nauczycieli z Wileńszczyzny, kilku z doktoratem. Otrzymaliśmy tam bardzo dobre wykształcenie. I tak np. z mojej klasy jest dziś pięciu profesorów. W innych klasach podobnie.

Urlop na studia

Po liceum pedagogicznym nie każdy mógł iść na studia. Obowiązywały tzw. nakazy pracy. Wszędzie brakowało bowiem nauczycieli. H. Szczegóło został więc w sulechowskim liceum. Teraz jednak stanął po drugiej stronie katedry. Po trzech latach pracy otrzymał płatny urlop (pensja nauczycielska była wtedy tylko o sto złotych większa od stypendium) i rozpoczął studia historyczne na WSP w Krakowie.

– Po czterech latach wróciłem z Krakowa z 14-osobową grupą, m.in. z prof. Bartkiewiczem – opowiada prof. Szczegóło. – Rozpoczęliśmy pracę w różnych szkołach. Ja w Technikum Rolniczym w Szprotawie.

Pracował tam przez dziewięć lat, ucząc języka polskiego. Dlaczego? Bo żona też skończyła historię, dla niego nie było etatu. Dziewięć razy przeżywał maturę swych wychowanków. Dziś miło mu czytać wiersze uczniów m.in. Andrzeja Waśkiewicza czy Wojciecha Czerniawskiego. Przyjemnie mu, że języka polskiego w liceum w Szprotawie uczy jego wychowanek – Jan Domka.

Filozofia i ekonomia

W Szprotawie zrobił doktorat. Znajdywał też czas na dojazdy do Zielonej Góry. W zaocznym Studium Nauczycielskim prowadził zajęcia z filozofii. Kiedy w 1963 r. powstała Wyższa Szkoła Inżynierska, zaproponowano mu prowadzenie zajęć z ekonomii politycznej. Współtworzył Lubuskie Towarzystwo Naukowe (1964).

W 1971 r. zaczęła funkcjonować Wyższa Szkoła Nauczycielska. Minister edukacji mianował go pierwszym rektorem. Jak wspomina dziś początek lubuskiej drogi do uniwersytetu?

Prof. Szczegóło mówi, że po 1956 r. pojawił się zapał na Ziemi Lubuskiej do podnoszenia kwalifikacji, do stworzenia możliwości kształcenia. „Gazeta Zielonogórska” rozpoczęła akcję, by w województwie powstały: instytucje naukowe, filie uczelni poznańskich i wrocławskich, wreszcie własne szkoły wyższe w tych dziedzinach, w których największe są potrzeby kadrowe tzn. inżynierskie i pedagogiczne.

– Do tego czasu najlepsi absolwenci zostawali w tych miastach, gdzie kończyli studia – podkreśla prof. Szczegóło. [...]

Strajk i stan wojenny

Prof. Hieronim Szczegóło trzykrotnie pełnił funkcję rektora. Kiedy kierowanie uczelnią było najtrudniejsze?

Pierwsze lata funkcjonowania pedagogicznej uczelni wiązały się z pracami organizacyjnymi, stworzeniem odpowiedniej bazy. Nie było to łatwe ze względu na biurokrację.

– Udało się jednak przełamywać pewne opory, rozpoczynało się np. budowę przy niepełnej dokumentacji – twierdzi prof. Szczegół. – W pierwszym segmencie na WSP trwały już zajęcia, w drugim prowadzono prace wykończeniowe, a trzeci dopiero rozpoczynano budować.

Z drugiej strony poszukiwano odpowiedniej kadry, by uruchomić nowe kierunki studiów. Druga kadencja rozpoczęła się w 1981 r. Wtedy to po raz pierwszy rektor nie był nominowany przez ministra, a wybierany przez Senat uczelni.

Czas kierowania WSP nie był łatwy. Strajki studenckie, stan wojenny...

Udało się, że z uczelni nikogo nie internowano ani nie aresztowano. Ale wymagało to dużej elastyczności, by przeprowadzić uczelnie przez te lata – podkreśla były rektor.

Trzecia kadencja przypadła na lata 1996-99. Wtedy to WSP podwoiła liczbę studentów. Trzeba było zająć się inwestycjami, by stworzyć odpowiednie warunki żakom i pracownikom naukowym. Był to też okres, kiedy uczelnia zabiegała o uprawnienia habilitacyjne, doktorskie, gdyż pojawiła się idea zakończenia drogi do uniwersytetu.

Socjalizm jak egzotyka

Czy przez te lata zmienili się także studenci?

– Prowadziłem seminarium dla studentów dotyczące historii od drugiej wojny światowej. Zawsze wiele osób tym okresem się interesowało. Te pierwsze roczniki były odcięte np. od literatury emigracyjnej, której nie mogliśmy ani gromadzić ani cytować – wspomina prof. Szczegół. – Dziś nasze zbiory są porównywane z tym, czym dysponują studenci na całym świecie, nie mówiąc już o Internecie.

W latach 70. i 80. młodych ludzi najbardziej fascynowały tzw. białe plamy historii, dziś studentów interesują problemy transformacji. Ustrój socjalistyczny jest dla obecnego pokolenia egzotyką. Studiują, to tak jak ja studiowałem XIX wiek, podkreśla jubilat.

Na pytanie, czego można życzyć profesorowi z okazji 70. rocznicy urodzin, odpowiada:

Bym jak najdłużej mógł – razem z moimi kolegami – pracować ze studentami.

Leszek Kalinowski

„Gazeta Uniwersytecka” 28 września 2001.

PERSONALIA

HIERONIM SZCZEGÓŁA

Emerytowany profesor historii, współzałożyciel zielonogórskich uczelni WSI i WSP, wieloletni rektor tej ostatniej. Za wkład w tworzenie środowiska lubuskiego akademickiego nagrodzony Kamieniem Milowym, statuetką miesięcznika „Puls”.

- **Wiek:** 71 lat
- **Wzrost:** 180 cm
- **Waga:** 80 kg
- **Lubi:** dyscyplinę, słowność i pracowitość
- **Nie lubi:** matactwa, spóźniania się
- **Zainteresowania:** numizmatyka, sport, książki
- **Czas wolny spędza:** na spacerach, wycieczkach i meczach żużlowych
- **Rodzina:** żona Zuzanna, syn, córka i dwie wnuczki
- **Marzenia:** dobre zdrowie i dobre książki

(bat)

„Gazeta Lubuska” 28 kwietnia 2003.

ŻYWOTY ZACNYCH SZPROTAWIAN

Prezentujemy Czytelnikom sylwetki szprotawian, którzy w długiej historii naszego miasta (a jest ono jednym z najstarszych na Środkowym Nadodrzu) wnieśli istotny wkład w jego rozwój. W naszym cyklu znajdziecie portrety szprotawian zarówno narodowości niemieckiej, jak i polskiej, tych żyjących w odległych czasach, jak i tych, których być może niektórzy jeszcze pamiętają.

Autorem cyklu jest Stanisław Syrycki, który w swej pracy wykorzystuje przebogate zbiory, zgromadzone przez M. Pozaroszcyka w Izbie Historii.

Prof. Hieronim Szczegóło

Pierwszy po 2. wojnie światowej badacz dziejów Szprotawy. Historyk, autor wielu książek i publikacji naukowych; organizator szkolnictwa wyższego na Ziemi Lubuskiej.

Hieronim Szczegóło urodził się 24 września 1931 r. w Rostarzewie, pow. Wolsztyn, miasteczku leżącym na pograniczu polsko-niemieckim. Dorastał w otoczeniu polskich i niemieckich rówieśników, co wywarło istotny wpływ na jego przyszłe zainteresowania badawcze związane z odmiennością społeczności zróżnicowanych etnicznie i kulturowo. Jego ojciec był uczestnikiem powstania wielkopolskiego, a on sam w czasie wojny, jako kilkunastoletni chłopiec, pracował przymusowo w gospodarstwie niemieckiego bauera. Po wyzwoleniu ukończył Liceum Pedagogiczne w Sulechowie i w tejże szkole podjął pierwszą pracę nauczycielską.

Po trzech latach, uzyskawszy płatny urlop, rozpoczął studia historyczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. Po ich ukończeniu przybył do Szprotawy, gdzie w latach 1957-1966 pracował w Państwowym Technikum Rolniczym jako nauczyciel języka polskiego i niemieckiego (historii uczyła jego żona, Zuzanna), wkrótce obdarzony funkcją wicedyrektora PTR. Należy odnotować, że „spod jego ręki” wyszło w owym czasie wielu wartościowych ludzi, m.in. poeta i krytyk literacki Andrzej K. Waśkiewicz oraz (jak podkreślił to sam H. Szczegóło na pierwszym z cyklu odczytów nt. historii Szprotawy) Wojciech Czerniawski – najwybitniejszy szprotawski literat od czasów H. Laubego.

Mieszkając i pracując w Szprotawie H. Szczegóło był czołowym animatorem tutejszego życia społeczno-kulturalnego. W 1958 r. doprowadził do powstania Szprotawskiego Towarzystwa Kultury, którego został pierwszym prezesem (do 1966 r.). STK było głównym organizatorem obchodów 700-lecia praw miejskich Szprotawy w 1960 r., a z inicjatywy H. Szczegóły postawiono obelisk upamiętniający spotkanie w 1000 r. Bolesława Chrobrego z cesarzem Ottonem III w Hławie. Szprotawa zawdzięcza Hieronimowi Szczególe pierwsze książkowe (polskie) publikacje dotyczące jej dziejów, odradzaniu się polskości po powrocie do macierzy, oraz walorów krajoznawczo-turystycznych. Są to: „Szprotawa i okolice” (wspólnie z Zygmuntem Misiółkiem), „Początki władzy ludowej w powiecie szprotawskim (1945-1947)”, „Szprotawa w Polsce Ludowej”.

W 1966 r. H. Szczegóło przenosi się do Zielonej Góry. Pracując w Studium Nauczycielskim, pogłębia swe kwalifikacje oraz aktywnie uczestniczy w życiu naukowym ziem zachodnich. Był pierwszym rodzimym lubuskim naukowcem, który zdobył najwyższe tytuły naukowe. W 1970 r. uzyskał tytuł doktora habilitowanego nauk humanistycznych, w 1975 r. tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1987 r. profesora zwyczajnego. W latach 1971-1973 był rektorem Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Zielonej Górze, a następnie (z przerwami) od 1973 do 1999 roku – rektorem Wyższej Szkoły Pedagogicznej [...]. Prof. H. Szczegóło należy do najbardziej znanych w kraju badaczy pogranicza polsko-niemieckiego i tzw. Ziemi Odzyskanych. Był założycielem Stowarzyszenia „Uniwersytet Lubuski”, mającego za cel uczynienie Zielonej Góry miastem uniwersyteckim (co jak wiemy – zostało osiągnięte).

Za swoją pracę naukową i zasługi dla rozwoju szkolnictwa wyższego na Ziemi Lubuskiej otrzymał wiele nagród i odznaczeń, a z okazji jubileuszu 70-lecia 3 maja 2001 r. został uhonorowany Krzyżem Komandorskim Odrodzenia Polski z Gwiazdą.

„Dwutygodnik Szprotawski” 2004, nr 6.

SZCZEGÓŁA HIERONIM

Urodził się 24 września 1931 r. w Rostarzewie, małym miasteczku z pogranicza polsko-niemieckiego, zamieszkanego przez stosunkowo liczną ludność niemiecką. Ojciec był powstańcem wielkopolskim. H. Szczegółą w czasie okupacji pracował przymusowo w gospodarstwie rolnym niemieckiego gospodarza. Po oswobodzeniu w 1945 r. chodził do miejscowej Szkoły Podstawowej, w której uczył Marian Dymitrowski. Wywarł on duży wpływ na dalsze losy Hieronima. Razem zakładali drużynę harcerską, której drużynowym został H. Szczegółą, a opiekunem właśnie M. Dymitrowski. Za jego namową podjął dalszą naukę, początkowo w Gimnazjum w Grodzisku Wlkp., a później w Liceum Pedagogicznym w Sulechowie. Na uwagę zasługuje fakt, że będąc uczniem kl. IV uczył historii w klasach młodszych. Maturę zdał w 1950 r. i przez pewien czas uczył w liceum. Jako zdolny nauczyciel zwrócił na siebie uwagę władz oświatowych, które udzieliły mu płatnego urlopu, umożliwiając podjęcie studiów stacjonarnych w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. Pracę magisterską obronił w 1957 r. i został zatrudniony jako nauczyciel historii w szkołach średnich woj. zielonogórskiego, m.in. w Technikum Rolniczym w Szprotawie i Studium Nauczycielskim w Zielonej Górze.

Jednak obok pracy dydaktycznej w szkolnictwie, żywo interesowała go historia Środkowego Nadodrza. Na ten temat zamieszczał liczne artykuły w lokalnej prasie. W 1963 r. wspólnie z Wojciechem Pasternikiem opublikował książkę pt.: „Słownik nazw geograficznych Ziemi Lubuskiej (województwo zielonogórskie)”. W tym samym roku obronił pracę doktorską, napisaną w WSP w Krakowie pod kierunkiem dr. Józefa Garbacika, pt. „Koniec panowania piastowskiego nad Środkową Odrą”, dotyczącą głogowskiej wojny sukcesyjnej w 1476-1490, która później została opublikowana w Wydawnictwie Poznańskim. Zaliczana jest ona do podstawowych źródeł w zakresie badań nad piastowską przeszłością Śląska. W 1967 r. opublikował w Wydawnictwie Śląsk monografię „Jan Głogowczyk”. Prowadził niezwykle intensywne życie intelektualne, pogłębiając własną wiedzę, publikując, ucząc i organizując naukę na Ziemi Lubuskiej. Rezultatem było uzyskanie stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w Poznaniu na UAM w 1970 r. Natomiast tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1975 r., a zwyczajnego w 1987 r.

W 1964 r. przy jego wybitnym udziale powstało Lubuskie Towarzystwo Naukowe. W 1965 r. została utworzona pierwsza uczelnia w Zielonej Górze – Wyższa Szkoła Inżynierska, w której podjął pracę, później pełnił w niej funkcję prorektora. Na stałe związał się z Wyższą Szkołą Pedagogiczną, obecnie Uniwersytetem Zielonogórskim. W nim kierował pracami Instytutu Historii w latach 1973-1996. Rektorem tej uczelni był natomiast w latach 1971-75, 1981-84 i 1996-99. [...]

Przez kilkanaście lat zajmował się badaniem teoretycznych i praktycznych rozwiązań z zakresu metodyki historii i nauk politycznych. Wynikiem tych zainteresowań były wydane wspólnie z Edwardem Erasmusem prace: „Metodyka podstaw

nauk politycznych. Wybrane problemy z teorii i praktyki” (1971) i „Zarys metodyki podstaw nauk politycznych” (1973).

H. Szczegóło podjął badania nad najnowszą historią Polski, skupił się przede wszystkim na problematyce Ziemi Odzyskanych po 1945 r. i szeroko rozumianej historii pogranicza polsko-niemieckiego. Należy dziś do najbardziej znanych i cenionych naukowców w tym zakresie. Podczas 40 lat pracy naukowej nawiązał kontakty i współpracę z licznym gronem pracowników nauki w kraju i za granicą. Odbył staże naukowe na uniwersytetach w Bonn i Kolonii, wielokrotnie wygłaszał wykłady w Niemczech, Holandii, ZSRR, Czechosłowacji i na Węgrzech. Poza krajem opublikował kilkadziesiąt artykułów naukowych, które dotyczyły historii Polski i Europy oraz stosunków polsko-niemieckich w XX wieku. W ostatnich 10 latach skupił się przede wszystkim na transformacji ustrojowej w Europie Środkowej. W swym dorobku naukowym ma wydanych 30 książek, opublikował ponad 400 artykułów i przeszło 200 prac popularnonaukowych. Miarą jego osiągnięć naukowych jest również kształcenie kadry naukowej. W sumie wypromował 14 doktorów, pod jego opieką napisano 6 rozpraw habilitacyjnych, był recenzentem 73 prac doktorskich, 16 habilitacyjnych oraz napisał kilka recenzji w postępowaniu o tytuły profesorskie. Był też opiekunem kilkuset prac magisterskich z historii i politologii.

Był w przeszłości i nadal jest członkiem licznych towarzystw naukowych, organizacji społecznych i rad wydawniczych. [...]

Cz. Olejnik,

Wolsztyński słownik biograficzny, Wolsztyn 2007.

Po F. Matuszkiewicz i G. Stellerze Hieronim Szczegóło jest trzecim wybitnym historiografem Ziemi Szprotawskiej. Ale już nie niemieckim, lecz polskim badaczem dziejów naszych zachodnich terenów. Z uwagi na swój życiorys – czas i miejsce urodzenia oraz zainteresowania jego działalność naukowa jest doskonałym łącznikiem pomiędzy dwiema epokami: tej sprzed 1945 r. i po II wojnie światowej. Ponadto H. Szczegóło wyróżnia się najwyższym stopniem fachowości i kompetencji – jako historyk z wykształcenia i profesor uniwersytecki. [...]

Po wyzwoleniu ukończył Liceum Pedagogiczne w Sulechowie i w tejsze szkole podjął pierwszą pracę nauczycielską. Po dwóch latach, uzyskawszy płatny urlop, rozpoczął studia historyczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie. Po ich ukończeniu przybył do Szprotawy, gdzie w latach 1957-1966 pracował we wspomnianym wcześniej Państwowym Technikum Rolniczym jako nauczyciel języka polskiego i niemieckiego, był również wicedyrektorem tej szkoły. Jego żona Zuzanna zaś w PTR uczyła historii.

Należy odnotować, że „spod jego ręki” wyszło dwóch poetów – absolwentów PTR: Andrzej Waśkiewicz (autor m.in. *Bezsenna jawa* – zbiór wierszy) i Wojciech Czerniawski. Niewielu dzisiejszych mieszkańców Szprotawy wie, że to właśnie z tego miasta pochodzą poeci szeroko znani przez środowisko literackie. O W. Czerniawskim można przeczytać m.in. „Jedyny lubuski poeta prozaik, o którym wspomina się dziś w publicznych dyskusjach literackich [...]. Od lat mieszka w Szprotawie. Osobowość niezwykle skomplikowana, kontrowersyjna i niekonsekwentna. [...] Debiutował tomikiem poetyckim *Za las*, wydanym w 1965 r. w Zielonej Górze. Potem ukazały się następne tomy prozy i poezji. Renomę zyskał mu tom wierszy *Jest już chyba kobietą* (Poznań 1976).

Wracając do H. Szczegóły, jako nauczyciel PTR uzyskał w 1963 r. stopień doktorski na podstawie rozprawy *Koniec panowania piastowskiego nad Środkową Odrą*, wydanej drukiem w Poznaniu w 1968 roku. H. Szczegóła był w tamtym okresie czołowym animatorem życia kulturalnego Szprotawy. W 1958 r. doprowadził do powstania Szprotawskiego Towarzystwa Kultury, którego został pierwszym prezesem (do 1966 r.). STK było głównym organizatorem obchodów 700-lecia nadania praw miejskich w Szprotawie (1960 r.). To dzięki inicjatywie H. Szczegóły postawiono obelisk upamiętniający spotkanie w 1000 r. Bolesława Chrobrego z Ottonem III w Ławie.

Szprotawa zawdzięcza Hieronimowi Szczegółe pierwsze książkowe (polskie) publikacje dotyczące jej dziejów, odradzania się polskości po 1945 r., oraz walorów krajobrazowo-turystycznych. Pierwszą jego pozycją wydawniczą była *Szprotawa i okolice* (1962 r.) [...]

M. Pozaroszczyk, M. Siwicki, S. Syrycki,

Ziemia Szprotawska. Historia i ludzie, Szprotawa 2010.

WYKAZ PUBLIKACJI O PROFESORZE HIERONIMIE SZCZEGÓLE (wybór w układzie chronologicznym)

I. Prasa

- K.S., *Hieronim Szczegóło i Henryk Armatys są studentami*, „Gazeta Krakowska” z 15 IX 1953.
- I. Solińska, *Ich miastem jest Szprotawa*, „Gazeta Zielonogórska” 1960, nr 154.
- W. Lemiesz, *Hobby nauczyciela. Ludzie, których spotykamy*, „Głos Pracy” 1960, nr 71.
- E. Pawłowska, *Laureaci Lubuskich Nagród Kulturalnych – 1961*, „Gazeta Zielonogórska” 1961, nr 181.
- K. Strzelecki, *Opowieści Hieronima*, „Zarzewie” 1963, nr 17.
- Z. Trziszka, *Magister i działacz*, „Gazeta Chłopska” 1963, nr 21.
- J. Kraśniewicz, *Konkurs, który przerósł wyobraźnię*, „Głos Nauczycielski” 1963, nr 29.
- M. Mołek, *Młode pokolenie o sobie*, „Chłopska Droga” 1963, nr 36.
- A.K. Waśkiewicz, *Jubileusz w pełni zasłużony*, „Zielonogórska Gazeta Chłopska” 1963, nr 350.
- K. Strzelecki, *Laureaci*, „Nowa Wieś” 1963, nr 16.
- Nasi kandydaci na posłów*, „Gazeta Zielonogórska” 1965, nr 109.
- Nasi kandydaci*, „Głos Nauczycielski” 1965, nr 28.
- H. Hubert, *Zachodnim szlakiem terażniejszości. Szperacze*, „Trybuna Ludu” 1965, nr 151.
- N. Iwaskiewicz, *Na początku drogi*, „Sztandar Młodych” 1966, nr 42.
- K. Strzelecki, *Dwóch z Rostarzewa*, „Zarzewie” 1967, nr 19.
- H. Dobosz, *Nasze uniwersytety*, „Nadodrże” 1971, nr 13.
- H. Dobosz, *Kultura. Ludzie Trzydziestolecia*, „Nadodrże” 1974, nr 51.
- H. Antkiewicz, *Współtwórca lubuskiej nauki*, „Gazeta Lubuska” 1975, nr 35.
- T. Jurek, *Życiorysy ze sportem w herbie*. Od lekkoatletycznych kolców do profesorskiej togi, „Zielonogórska Gazeta Nowa”, nr 94 z 16 V 1991.
- E. Kurzawa, *Najwybitniejsi wybrani*, „Gazeta Nowa” z 16 IV 1993.
- A.K. Waśkiewicz, *Jak mnie odkryto*, „Zielonogórski Informator Kulturalny” 1994, nr 5.
- M. Białowąs, *WSP ma nowego rektora*, „Gazeta Lubuska” z 16 IV 1996.
- Professor Hieronim Szczegola*, „Grünberger Wochenblatt” 1996, nr 10.
- L. Kalinowski, *Rektor trzy razy*, „Gazeta Uniwersytecka”, 28 IX 2001.

- R. Skobelski, *Jubileusz profesora Hieronima Szczegóły*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2001, nr 2.
- SAW, *Sto lat profesorze*, „Gazeta Wyborcza” (Zielona Góra – Gorzów Wielkopolski) z 25 IX 2001.
- G. Chmielewski, *Jak budowano norwidowską bibliotekę*, „Pionierzy” 2003, nr 3.
- M. Tureczek, *Profesor Hieronim Szczegóła honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2004, nr 9.
- S. Syrycki, *Żywyoty zacnych szprotawian*, „Dwutygodnik Szprotawski” 2004, nr 6.
- D. Kuleszyńska, *Honorowi obywatele Zielonej Góry*, „Czwartek” 2010, nr 8.
- L. Kalinowski, *Brawa dla zasłużonych*, „Gazeta Lubuska” z 10/11 XI 2010.
- A. Urbańska, *Profesorowie Uniwersytetu Zielonogórskiego honorowymi obywatelami miasta Zielona Góra*, „Uniwersytet Zielonogórski” 2011, nr 9/1.

II. Wydawnictwa książkowe

- Lubuskie Towarzystwo Kultury w latach 1957-1963*, Zielona Góra 1963.
- J. Chałasiński, *Młode pokolenie wsi w procesie migracji i ruchliwości społecznej*, „Więś Współczesna” 1963, nr 6.
- J. Chałasiński, *Młode pokolenie wsi Polskiej Ludowej*, [w:] *Awans pokolenia*, t. I, Warszawa 1964.
- Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie w pierwszym piętnastolecu 1946-1961*, Kraków 1965.
- Nasi kandydaci do sejmu*, Zielona Góra 1965.
- XX-lecie Liceum Pedagogicznego w Sulechowie*, Sulechów 1965.
- PZLA. Rocznik jubileuszowy 1968*, Warszawa 1969.
- W.E. Czerniawski, *Rołnictwo i poezja*, [w:] *Moje życie w Polsce Ludowej*, Warszawa 1969.
- B. Ratus, *Kształcenie i rozwój kadr oświatowo-kulturalnych na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1965*, Poznań 1971.
- Wyższa Szkoła Inżynierska im. J. Gagarina w Zielonej Górze 1971-1975*, Zielona Góra 1975.
- Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze 1971-1975*, red. P. Szydłowski, Zielona Góra 1975.
- 25 lat zielonogórskiej lekkiej atletyki 1951-1975*, Zielona Góra 1975.
- H. Ankiewicz, *Przechadzki zielonogórskie*, Zielona Góra 1977.
- Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze 1971-1981*, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra 1983.
- Lubuskie Towarzystwo Naukowe 1964-1984*, Zielona Góra 1984.
- Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, t. I i II, Warszawa 1984.
- Leksykon oświaty zielonogórskiej w 40-lecie PRL*, Zielona Góra 1986.
- International Who's Who In Education 1987*, Oxford 1987.
- Historia najnowsza w polskich szkołach wyższych. Informator*, Warszawa 1987.
- Kto jest kim w Polsce*, Warszawa 1989, 1993, 2001.
- T. Jurek, B. Woltmann, *Kultura fizyczna w województwie zielonogórskim 1950-1989*, Zielona Góra 1990.
- J. Benyskiewicz, *Profesor Hieronim Szczegóła – historyk Ziem Zachodnich*, „Studia Zachodnie” 1992, t. 1, Wydany z okazji 60. rocznicy urodzin prof. H. Szczegóły.
- 45-lecie Zespołu Szkół Rolniczych w Szprotawie*, Szprotawa 1994.
- Andabata, Ludzie z Palmiarni*, Zielona Góra 1995.
- Wiesław Sauter. W 90. rocznicę urodzin*, Zielona Góra 1995.

- B. Hajduk, *Ze wspomnień nauczyciela*, Warszawa 1996.
Ludzie roku 1996, Warszawa 1997.
- Rotary International. *Polska dystrykt 2230*. Informator 1998, Warszawa 1999.
- M. Zgaiński, *Rostarzewo. Zarys monografii do 1945 r.*, Grodzisk Wlkp. 2000.
- I. i J. Drewieccy, *Rozwój i osiągnięcia Ludowych Zespołów Sportowych w województwie zielonogórskim w latach 1956-1975*, Zielona Góra 2001.
- C. Osękowski, *Profesor Hieronim Szczegółą - historyk dziejów najnowszych Polski. Badacz Pogranicza i stosunków polsko-niemieckich*, [w:] *Ziemie Zachodnie. Polska-Niemcy. Integracja europejska. Księga pamiątkowa z okazji 70. rocznicy urodzin profesora Hieronima Szczegóły*, red. C. Osękowski, Zielona Góra 2001.
- Współcześni uczeni polscy. Słownik biograficzny*, t. IV, Warszawa 2002.
- 10 lat Klubu Rotary w Zielonej Górze 1994-2004*, Zielona Góra 2004.
- C. Olejnik, *Szczegółą Hieronim*, [w:] *Wolsztyński słownik biograficzny*, z. II, Wolsztyn 2007.
- M. Boryna, *Encyklopedia ziemi szprotawskiej*, Szprotawa 2010.
- M. Pozaroszczyk, M. Siwicki, S. Syrycki, *Ziemia szprotawska. Historia i ludzie*, Szprotawa-Żagań 2010.
- D. Dolański, *Zielonogórska droga do uniwersytetu. 10-lecie Uniwersytetu Zielonogórskiego, 46-lecie zielonogórskiego środowiska naukowego*, Zielona Góra 2011.

FOTOGRAFIE

Hieronim Szczegółka jako reprezentant województwa zielonogórskiego w lekkiej atletyce, 1952

Jako nauczyciel w Technikum Rolniczym z Władysławem Broniewskim, Szprotawa 1962

Laureaci Lubuskiej Nagrody Kulturalnej za 1961 rok.
Od lewej Hieronim Szczegółka, Marian Szpakowski i Jerzy W. Brzoza (fot. Czesław Luniewicz)

Hieronim Szczegóło i Marian Eckert podczas zebrania
Lubuskiego Towarzystwa Naukowego, 1965

Kierownictwo Wyższej Szkoły Inżynierskiej w latach
1965-1967: od lewej dziekan Wydziału Ogólnotech-
nicznego mgr inż. Jerzy Kulik, rektor doc. dr Jerzy Kołakow-
ski, pełnomocnik rektora ds. dydaktycznych dr Hieronim
Szczegóło, dyr. adm. Bolesław Kotwicki

Podczas spotkania studentów WSI z Jarosławem Iwaszkiewiczem, 1966

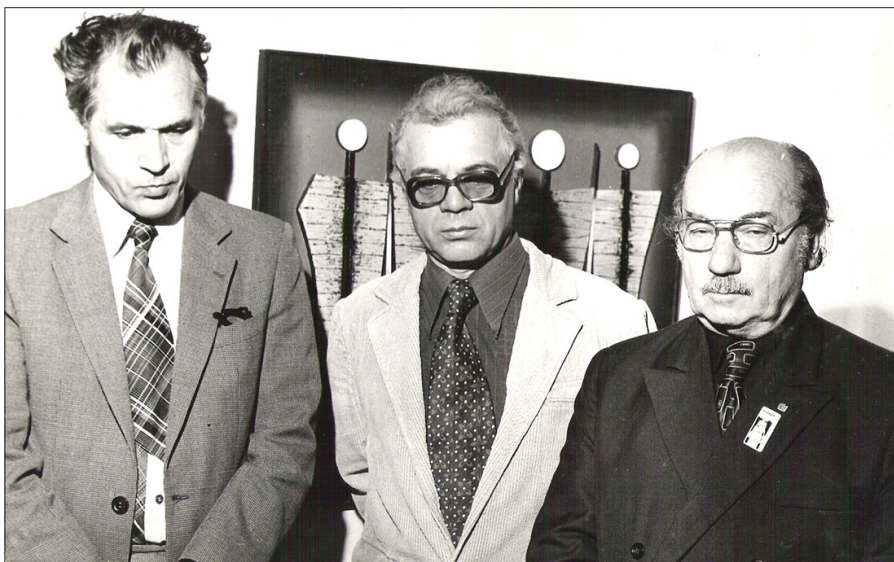
Z rodziną na tarasie zielonogórskiego domu, „Zarzewie”
1967, nr 19

Podczas wręczenia Medalu Zasłużony Nauczyciel PRL
przez Przewodniczącego Rady Państwa Henryka Jabłońskiego,
Belweder, Warszawa 1973 (fot. Czesław Górski)

Jako rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w kadencji
1973-1975 (fot. Zbigniew Żuber)

Z dr. Janem Muszyńskim i Stefanem Słockim, 1973
(fot. Czesław Luniewicz)

Z prof. Hansem Adolfem Jacobsenem, rzecznikiem Rady
ds. Cywilnego Kierownictwa Bundeswehry i doradcą
ds. polityki wschodniej ministra spraw zagranicznych
RFN, Bonn 1975

Z prof. Janem Wąsickim, 1975

W swojej pracowni, 1975 (fot. Czesław Luniewicz)

Hieronim Szczegółka przyjmuje z rąk wojewody zielonogórskiego Jana Lembasa Lubuską Nagrodę Kulturalną, 1975 (fot. Bronisław Bugiel)

Jako rektor WSP przyjmuje upominek od rektora Pedagogische Hochschule w Poczdamie prof. Harry'ego Apelta (w okularach), 1981 (fot. Czesław Luniewicz)

Z prof. Adamem Łopatką, współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, 1981 (fot. Czesław Łuniewicz)

Z prof. Czesławem Pilichowskim, przewodniczącym Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce, 1982 (fot. Zbigniew Żuber)

Spotkanie z okazji 20-lecia LTN, od lewej profesorowie: Mieczysław Borowiecki, Czesław Osekowski, Hieronim Szczegółka, Bronisław Ratuś i I sekretarz KW PZPR Jerzy Dąbrowski, 1984 (fot. Czesław Łuniewicz)

Z rektorem WSP w Zielonej Górze prof. Kazimierzem Bartkiewiczem na wystawie z okazji piętnastolecia uczelni, 1986 (fot. Czesław Łuniewicz)

Z prezydentem Zielonej Góry Romanem Doganowskim i wojewodą zielonogórskim dr. Jarosławem Barańczakiem, 1992 (fot. Czesław Łuniewicz)

Hieronim Szczegółka otrzymuje insygnia Prezydenta Rotary Club, 1993

Podczas spotkania z dawnymi niemieckimi mieszkańcami
Zielonej Góry, Zielona Góra 1995

Inauguracja roku akademickiego 1996/1997, od lewej:
prof. Stanisław Gnot, prof. Maria Fic, prof. Hieronim
Szczegół, prof. Mirosław Frejman (fot. Zbigniew Żu-
ber)

Otwarcie Hotelu Asystenta przy ul. Prostej. Rektor Hieronim Szczegółka i bp. Adam Dyczkowski, 1997 (fot. Zbigniew Żuber)

Z profesorami Bronisławem Pasierbem, Antonim Czubińskim i Janem Baszkiewiczem oraz doktor Teresą Sulejową, 1997

Profesor Hieronim Szczegółka w sali senatu WSP TK, 2000
(fot. Leszek Krutulski-Krechowicz)

Uroczystość podpisania przez prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego ustawy o utworzeniu Uniwersytetu Zielonogórskiego. Od prawej stoją: prof. Jerzy Baksalary, wojewoda lubuski dr Stanisław Iwan, prof. Hieronim Szczegóło, prof. Andrzej Wiśniewski, prof. Michał Kisielewicz oraz minister edukacji narodowej prof. Edmund Wittbrodt i wiceminister prof. Jerzy Zdrada, Warszawa 2001 (fot. Wojciech Olkuśnik)

Uroczystość 70-lecia urodzin prof. Hieronima Szczegóło. Obok jubilata po lewej małżonka – Zuzanna, po prawej ówczesny dziekan Wydziału Humanistycznego – prof. Czesław Osękowski (fot. Zbigniew Żuber)

Hieronim Szczegóło otrzymuje wyróżnienie za działalność sportową z rąk prezesa Polskiego Związku Lekkiej Atletyki Ireny Szewińskiej podczas uroczystości 50-lecia Oddziału w Zielonej Górze, 2001

Prezydent Zielonej Góry wręcza prof. Hieronimowi Szczegóło tytuł Honorowego Obywatela Zielonej Góry. Na zdjęciu także przewodniczący Rady Miejskiej Adam Urbaniak i radna, wicemarszałek senatu V kadencji Jolanta Danielak, 2011 (fot. Ewa Duma)

Byli rektorzy zielonogórskich szkół wyższych od lewej profesorowie Tadeusz Biliński, Kazimierz Bącal, Hieronim Szczegółła, Michał Kisielewicz i Marian Miłek z rektorem Uniwersytetu Zielonogórskiego profesorem Czesławem Oseńskim podczas jubileuszu 10-lecia uczelni, 2011 (fot. Kazimierz Adamczewski)

Hieronim Szczegółła na emeryturze z wnuczkami – Leną (z lewej) i Sarą (z prawej)

SPIS TREŚCI

JM Rektor prof. dr hab. Czesław Osękowski, <i>Słowo wstępne</i> /	5
Dariusz Dolański, <i>Wstęp</i> /	7
Dariusz Dolański, <i>Hieronim Szczegóła. Szkic biograficzny</i> /	9
Czesław Osękowski, <i>Profesor Hieronim Szczegóła – badacz dziejów Ziemi Lubuskiej, pogranicza polsko-niemieckiego i najnowszej historii Polski</i> /	19
Robert Skobelski, <i>Pozazawodowe zainteresowania i pasje Profesora</i> /	25
Maciej Siwicki, Damian Utracki, <i>Bibliografia prac profesora Hieronima Szczegóły</i> /	37
<i>Pisano o Profesorze</i> /	59
<i>Wykaz publikacji o profesorze Hieronimie Szczegółe</i> /	89
<i>Fotografie</i> /	93

